

 POHJOLA

Tilinpäätös 2003

Toimitusjohtajan katsaus	4
Pohjola lyhyesti	5
Tilinpäätös 2003	
Hallituksen toimintakertomus	7
Avaintietoja	13
Rahoituslaskelma	25
Konsernituloslaskelma	26
Konsernitase	28
Emoyhtiön tuloslaskelma	30
Emoyhtiön tase	31
Tilinpäätöksen liitetiedot	32
Tilintarkastuskertomus	68
Corporate Governance	69
Hallitus	72
Johto	73
Tilinpäätöstiedotteen jälkeen julkaistut tärkeimmät tiedotteet	74
Tietoa osakkeenomistajalle	77

Sijoittajan kalenteri vuonna 2004

Osavuosikatsaus 1-3 / 2004	12.05.2004
Osavuosikatsaus 1-6 / 2004	12.08.2004
Osavuosikatsaus 1-9 / 2004	11.11.2004

Taloudelliset raportit ovat luettavissa

Internet-sivuiltamme www.pohjola.fi/media

Pohjolan vahva vuosi 2003

Talvella 2002 Pohjolan tavoitteet asetettiin korkealle vahinkovakuutuksen kannattavuuden parantamiseksi. Harva tuolin uskoi, että saavuttaisimme päämäärämme vuoteen 2005 mennessä. Vielä harvempi asiantuntijoistakaan uskoi, että kannattavuuden parantamisen rinnalla voitamme markkinaosuuksia. Näin on kuitenkin käynyt, ja olemme saavuttamassa asetetut tavoitteet kaiken lisäksi

runsas vuosi etujassa, jo tänä vuonna. Myös varainhoidon rahastopääomat kehittyivät koko vuoden 2003 ajan myönteisesti, ja varainhoidon viimeisen vuosineljänneksen tulos oli jo voitollinen.

Pohjola jatkoi viime vuonna toiminnan tehostamista ja rakenteiden yksinkertaistamista. Saavutimme 20 milj. euron kustannussäästöt. Näin olemme luoneet perustan tulevaisuuden kannattavalle kasvulle. Konsernin 198 milj. euron liikevoitto kasvoi viidenneksellä edellisvuodesta.

Vakuutusmaksutulon kasvu oli 4,6 %, mikä oli markkinoita nopeampaa. Syystäkin voi sanoa, että Pohjolan vahinkovakuutukselle vuosi 2003 oli kaikilla mittareilla – niin vakuutusmaksutulolla, kustannus-, kuin vahinkokehitykselläkin – mitaten erinomainen.

Vahinkovakuutuksen kannattavuutta kuvaava 105 %:n yhdistetty kulusuhde oli ilahduttavan hyvä, vaikka kuolevuusmallin muutos nosti lukua neljällä prosenttiyksiköllä. Pitkän aikavälin kannattavuustavoitteeksi on tarkennettu 95-100 %:n yhdistetty kulusuhde, ja jo tämän vuoden tavoite on 99 %.

Kehittyneellä tietotekniikalla riskeille oikea hinta

Kehittyneiden tietojärjestelmien ja tietokantojen myötä olemme pääsemässä tilanteeseen, jossa meillä on mahdollisuus entistä tarkempaan riskihinnoitteluun. Riskien valinta ja oikea hinnoittelu ovat vakuutusyhtiön tärkeimmät kilpailutekijät tulevaisuudessa.

Pohjolaan vakuutuksensa keskittäneiden yksityisasiakkaiden määrä lisääntyi viime vuonna. Niin ikään yritysasiakkaiden määrä kasvoi ja kannattavuus parani. Menestyimme hyvin lakisääteisen tapaturmavakuutuksen siirtokierroksella.

Varainhoidossa sekä volyyymi- että tuloskehitys piristyi vuoden loppua kohden, ja viimeisen neljänneksen tulos oli jo positiivinen. Pohjolan rahastoyhtiön hallinnoitavien varojen kasvu oli 80 %, mikä on selkeästi rahastomarkkinoiden kasvua nopeampaa. Hallinnoitavat varat ylittivät

joulukuussa 1000 milj. euron rajan ja Pohjola nousi kuudenneksi suurimmaksi rahastoyhtiöksi.

Pohjolan tehokkuuden parantamiseen on kuulunut myös henkilöstösupistuksia. Ne toteutetaan ilman irtisanomisia käyttäen luonnollista poistumaa, uudelleen koulutusta, tehtäväjärjestelyjä sekä tukipaketteja.

Kuluva vuosi näyttää edellistäkin paremmalta

Onnistuimme viime vuonna hyödyntämään noususuhdannetta kaikessa toiminnassamme. Pohjolan kuluva vuosi on alkanut sekä vakuutus- että varainhoitopuolella paremmin kuin edellinen. Uskomme pääsevämme kummassakin liiketoiminnassa edellisvuotta parempaan tulokseen.

Olemme Suomi-yhtiön kanssa sopineet henkivakuutusten myynnin sekä hoitopalveluiden keskittämisestä Pohjolaan. Tämä avaa varainhoidolle melkoisia kasvunäkymiä. Uusi työnjako antaa meille liiketoiminnallisen vapauden kehittää Pohjolaa elinikäistä turvallisuutta ja vaurautta tarjoavana yhtiönä.

Asiakkaiden tapa asioida vakuutusyhtiössä on nopeasti muuttumassa. Haluamme tarjota jokaiselle Pohjolan 1,6 miljoonalle asiakkaalle kattavat, juuri hänen elämäntilanteeseensa sopivat vakuutus- ja varainhoitopalvelut sekä hänen mielestään parhaan asiointitavan. Pohjolan palvelukonsepti on yhdistelmä sähköistä vuoropuhelua ja paikallista asiantuntemusta. Kehittyvien puhelin- ja monipuolisten verkkopalveluiden ohella meillä on yli 80 omaa paikallistoimistoa.

Pohjolan menestyminen sidosryhmien etu

Perusliiketoimintamme, vahinkovakuuttaminen on nyt kannattavaa. Varainhoidon myönteinen kehitys on jatkunut. Olemme ylpeitä siitä lisäarvosta, jota olemme luoneet kaikille sidosryhmillemme.

Kiitos onnistumisesta kuuluu sekä asiakkaillemme että osaavalle henkilökunnallemme. Tuoreen ilmapiiiritutkimuksen mukaan työ Pohjolaan koetaan itsenäiseksi, kiinnostavaksi, haastavaksi ja merkitykselliseksi. Pohjolalaiset haluavat vaikuttaa koko yrityksen ja oman työyhteisönsä asioihin.

Pohjolan tavoitteena on olla Suomen johtava, tehokkain ja kannattavin vakuutusyhtiö. Yhteiskunnallinen tehtävämme ja velvollisuutemme on menestyä. Siihen sitoudumme mielellämme.

Eero Heliövaara
toimitusjohtaja

Pohjola on vuonna 1891 perustettu vakavarainen, suomalainen vakuutus-konserni, joka luo asiakkailleen elinikäistä turvallisuutta ja vaurautta.

Liiketoimintamme peruspilarit ovat vahinkovakuutus ja sijoitus-palvelut. Tarjoamme asiantuntevia ja kokonaisvaltaisia vakuutus- ja sijoitusratkaisuja, jotka sopivat asiakkaan elämäntilanteeseen.

Luotettavan ja mutkattoman palvelun takaa osaava henkilöstö ja kattava myyntiverkosto, joka koostuu 80 asiakaspalvelukonttorista, verkko- ja puhelinpalveluista sekä laajasta yhteistyökumppaneiden ja asiamiesten verkostosta. Pohjola myy monikanavaisen myyntiverkoston kautta myös Ilmarisen lakisääteisiä työeläkevakuutuksia ja Suomi-yhtiöiden vapaaehtoisia henki-, säästö- ja eläkevakuutuksia.

Konserniin kuuluvat myös Seesam-vahinkovakuutusyhtiöt Baltian maissa ja Principal-vakuutusyhtiö Venäjällä.

Suurasiaikkaiden vakuutus- ja vahinkopalvelut hoidetaan maailman-laajuisesti yhteistyössä englantilaisen Royal & SunAlliance Insurance Group plc:n kanssa.

Pohjolan osake on noteerattu Helsingin Pörssissä vuodesta 1912. Osakkeenomistajia on noin 20 000.

Vahinkovakuutus

Pohjolan ydinosamista on vahinkovakuutustoiminta.

Yleisimpiä yksityistalouksien tarvitsemia vakuutuksia ovat mootoriajoneuvo-, koti-, yksityistapaturma- sekä matkavakuutukset (Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen).

Yrityksille ja julkisyhteisöille Pohjola tarjoaa lakisääteisiä tapaturmavakuutuksia, omaisuus-, keskeytys- ja vastuuvakuutuksia sekä takaus- ja rakennusvirhevakuutuksia. Lisäksi tuotevalikoimaan kuuluvat ammattiautoilijoiden vakuutustuotteet (A-Vakuutus Oy).

Sijoituspalvelut

Pohjolan tarjoamat sijoituspalvelut koostuvat varainhoitopalveluista, sijoitustoiminnasta ja pankkiiriliikepalveluista.

Varainhoitopalvelut tarjoaa monipuolisen valikoiman sijoitusrahas-toja sekä asiantuntevaa yksilöllistä omaisuudenhoitoa niin yksityis- kuin instituutioasiakkaillekin.

Sijoitusasioissa asiakkaita palvelee Pohjolan ja Säästöpankkien kont-toreissa sekä pääkaupunkiseudulla lisäksi Nooa-pankin konttoreissa. Rahastomerkintöjä voi tehdä myös Internetissä.

Sijoitustoiminta on vakuutusyhtiön keskeinen menestystekijä. Sen tehtävänä on saavuttaa mahdollisimman hyvä tuotto sijoitussalkulle pit-källä aikavälillä. Sijoituspäätöksissä yhtiön tulee huomioida vastuue-lan luonne ja vakavaraisuusvaatimukset.

Pohjola huolehtii oman sijoitussalkkunsu lisäksi Suomi-yhtiöiden sijoituksista.

Lisätietoja Pohjolasta Internet-sivuiltamme www.pohjola.fi

Missio

Luomme asiakkaillemme elinikäistä turvallisuutta ja vaurautta.

Visio

Olemme vakuutus- ja sijoituspalvelujen uudistaja sekä johtava turvalli-suuden asiantuntija.

Arvot

- Luotettavuus
- Rohkeus kehittyä
- Mutkattomuus
- Tahto menestyä

Liiketoiminnot

Vahinkovakuutus

- Vakuutustuotteet ja hinnoittelu
- Korvaustoiminta

Sijoituspalvelut

- Varainhoitopalvelut
- Sijoitustoiminta
- Pankkiiriliikepalvelut

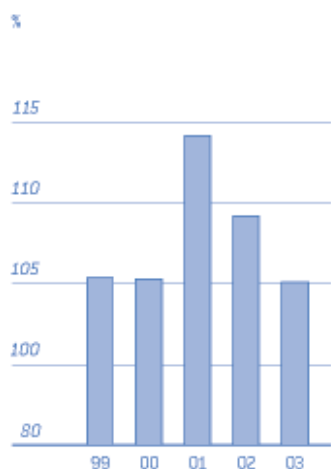
Tukitoiminnot

- Liiketoiminnan kehitys
- Talous ja sijoittajasuhteet
- Henkilöstö ja hallinto
- Viestintä
- Lakiasiat
- Riskien hallinta
- Sisäinen tarkastus
- Tietohallinto

		2002	2003
Konserni			
Liikevaihto	milj. e	1 245	1 174
Liikevoitto	milj. e	167	198
Tulos/osake	e	2,61	3,02
Osinko/osake	e	2,00	1,00 ¹⁾
Substanssi käyvin arvoin/osake	e	16,94	17,67
Osakekannan markkina-arvo 31.12.	milj. e	755	1 076
Taseen loppusumma	milj. e	2 703	2 807
Henkilöstö keskimäärin		3 170	2 939
Vahinkovakuutus			
Vakuutusmaksutulo	milj. e	707	739
Vakavaraisuuspääoma	milj. e	577	616
Vastuunkantokyky	%	93	94
Sijoituspalvelut			
Hallinnoitavat varat	milj. e	579	1 041

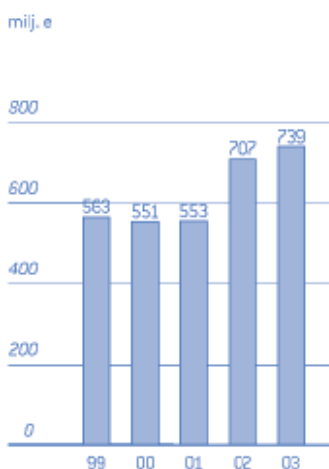
¹⁾ Hallituksen ehdotus

Yhdistetty kulusuhde, IAS Vahinkovakuutus

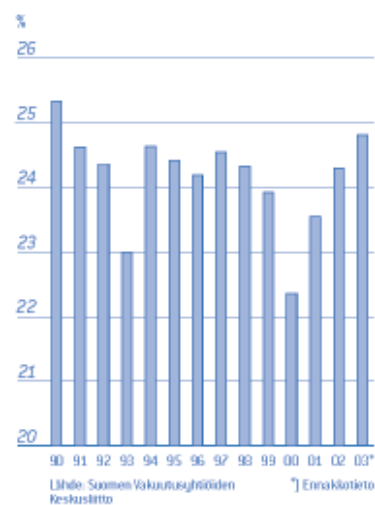

Konsolidoitu IAS-käytäntö: korvauskuluihin sisältyy osakevastuuden diskonttaus- ja purkautumiseen liittyvät sijoitusvoimien kulut.

Vakuutusmaksutulo Vahinkovakuutus

Pohjolan markkinaosuus Kotimainen ensivakuutus

Lähde: Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto

* Ennakotieto

2003

Tulos tammi-joulukuu

Konsernin liikevoitto vuodelta 2003 oli 198 milj. euroa (167 milj. e). Maksutulon kasvu, tehostamistoimet, kohdennetut tariffikorotukset ja loppuvuoden suotuisa vahinkokehitys paransivat vahinkovakuutuksen kannattavuutta. Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 295 milj. euroa (293 milj. e).

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutulo kasvoi 4,6 % ja oli 739 milj. euroa (707 milj. e). Yhdistetty kulusuhde oli tammi-joulukuulta IAS-tavalla laskettuna 105,1 % (109,2 %). Eläkevastuiden diskonttokoron lasku 3,7 %:iin (3,8 %) heikensi yhdistettyä kulusuhdetta 1,9 prosenttiyksikköä ja varautuminen uuden kuolevuusmallin käyttöönnottoa 4,1 prosenttiyksikköä.

Vahinkovakuutuksen toimintakulut, eli liikekulut ja korvaustenhoidot, laskivat tammi-joulukuussa yhteensä 12 %, 207 milj. eurosta 183 milj. euroon. Vahinkovakuutuksen liikevoitto oli tammi-joulukuulta 134 milj. euroa (122 milj. e).

Vahinkovakuutusliiketoiminnassa osakkeiden osuus sijoitussalkusta laski 24 %:iin (26 %). Myyntivoitot olivat tammi-joulukuulta 109 milj. euroa (215 milj. e). Osakkeista ensimmäisellä vuosineljänneksellä kirjatut arvonalennukset palautuivat pääosin toisella ja kolmannella neljänneksellä kurssien nousun seurauksena. Vuonna 2003 vahinkovakuutuksen oman pääoman tuotto käyvin arvoon oli 23,4 % (-5,1 %).

Varainhoitoliiketoiminnassa rahastoyhtiön hallinnoitavat varat kasvoivat vuoden jälkimmäisellä puoliskolla voimakkaasti ja olivat vuoden 2003 lopussa 1 041 milj. euroa (579 milj. e). Varainhoidon tammi-joulukuun liiketappio ennen konserniliikearvon poistoa oli 6,1 milj. euroa (liikevoitto 1,2 milj. e).

Holding-sijoituksista liikevoittoa kertyi tammi-joulukuussa 86 milj. euroa (64 milj. e). Sijoitussalkun osakepainoa pienennettiin mm. Skandia-omistusta vähentämällä.

Vuoden viimeisellä neljänneksellä yhtiö käynnisti uudelleenjärjestelyt myynti- ja palveluverkon rakenteen muuttamiseksi vastaamaan muuttunutta asiakaskäyttäytymistä. Tehostamistoimien arvioidaan

tuovan vuositasolla noin 10 milj. euron kustannussäästöt, jotka näkyvät täysimääräisinä vuonna 2005. Uudelleenjärjestelyvarausta kirjattiin vuoden lopussa 4,5 milj. euroa. Vuoden 2002 varauksen määrä pieneni tarkistusten seurauksena 0,3 milj. euroa.

Konsernin osakekohtainen tulos tammi-joulukuulta oli 3,02 euroa (2,61 e). Osakekohtainen substanssi oli vuoden lopussa 17,67 euroa (16,94 e). Tasoitusmäärä mukaan lukien osakekohtainen substanssi (IAS) oli 19,91 euroa (19,54 e). Huhtikuussa maksettiin vuodelta 2002 osinkoa 2 euroa osakkeelta.

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääoma oli joulukuun lopussa 616 milj. euroa ja vastuunkantokyky oli 94,3 %. Vuodelta 2003 ehdotetun 51 milj. euron osingon jälkeen konsernilla oli 31.12.2003 liiketoiminnolle kohdistamatonta vakavaraisuuspääomaa 402 milj. euroa.

Vahinkovakuutus**Vakuutusmaksutulo**

Vakuutusmaksutulo kasvoi tammi-joulukuussa 4,6 % ja oli 739 milj. euroa (707 milj. e). Maksutulo kotimaan yritysasiakassektorilta oli 392 milj. euroa (+6,1 %) ja yksityisasiakassektorilta 268 milj. euroa (+1,7 %). Maksutulon kasvun taustalla ovat kohdennetut tariffikorotukset sekä uusmyynnin ja asiakasmäärän kasvu. Ennakkotietojen mukaan koko vakuutuslalla kotimaisen ensivakuutuksen maksutulo kasvoi 2,2 % ja konsernin markkinaosuus nousi 24,8 %:iin (24,3 %).

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksutulo 160 milj. euroa (164 milj. e) laski hieman, vaikka Pohjola menestyi hyvin vuoden 2002 siirtokierroksella. Laskuun vaikutti hyvä vahinkokehitys sellaisissa vakuutus sopimuksissa, joiden maksutaso on sidottu asiakkaan vahinkokehitykseen. Taulustomaksuisten ja erikoistariffoitujen lakisääteisten tapaturmavakuutusten maksutulot kasvoivat.

Liikennevakuutuksen maksutulo oli 122 milj. euroa (120 milj. e) ja autovakuutuksen 102 milj. euroa (98 milj. e). Kasvu oli alhaisempaa kuin tariffikorotusten kasvu keskimäärin, mihin vaikuttivat osaltaan mm.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

keskittämisetujen laajentaminen yksityisasiakkaiden liikenne- ja autovakuutuksissa sekä luopuminen kannattamattoman liikennekaskovakuutuksen merkitsemisestä.

Palo- ja omaisuusvahinkovakuutuksen maksutulo kasvoi 15 % ja oli 131 milj. euroa (114 milj. e). Vakuutusmäärien kasvu ja vuoden 2003 alussa toteutetut maksueroerot erityisesti yritysvakuutuksissa tukivat myönteistä maksutulokehitystä.

Baltian tytäryhtiöiden maksutulo oli 26 milj. euroa (25 milj. e).

Muun ulkomaisen vakuutuksen maksutulo oli 46 milj. euroa (42 milj. e). Pohjola vakuuttaa lähinnä suomalaisten asiakkaidensa ulkomaantoimintoja.

Pohjolalla on ulkomainen sivuliike Kanadassa ja Hongkongissa. Vakuutuskanta muodostuu irtisanotusta vakuutusliikkeestä.

Yhdistetty kulusuhde

Vahinkovakuutuksen vakuutustekninen kate, jossa eläkevastuiden diskonttauksen purkautumisen vaikutus 36 milj. euroa (37 milj. e) on siirretty IAS-tavalla korvauskuluista sijoitustoiminnan korkokuluihin, oli -36 milj. euroa (-59 milj. e). Hinnankorotukset, tehostamistoimet ja suosittu vahinkokehitys vuoden jälkimmäisellä puoliskolla vaikuttivat positiivisesti katteeseen.

IAS-tavoin laskettu yhdistetty kulusuhde oli tammi-joulukuulta 105,1 % (109,2 %), josta vahinkojen osuus oli 77,1 (75,9) prosenttiyksikköä ja liikekulujen sekä korvausten selvittelykulujen osuus 28,0 (33,3) prosenttiyksikköä. Eläkevastuiden diskonttokoron lasku 3,7 %:iin (3,8 %) heikensi yhdistettyä kulusuhdetta 1,9 prosenttiyksikköä ja varautuminen uuden kuolevuusmallin käyttöönottoon 4,1 prosenttiyksikköä.

Pohjola päätti harmonisoida konsernissa käytettävän eläkevastuiden diskonttokoron 3,7 %:iin kaikissa konserniyhtiöissä kolmannella neljänneksellä. Aiemmin eläkemuoitoisten korvausten diskonttokorko vaihteli 3,5 % ja 4,0 % välillä, ollen keskimäärin 3,8 %. Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut vastuuvelan diskonttokorolle ylärajan, joka tällä hetkellä on vahinkovakuutusyhtiöillä 4,0 %. Lisäksi käytetyn korkotason on oltava turvaava yhtiön omaisuuden tuottotasoon nähden.

Vahinkovakuutusyhtiöiden Suomessa yleisesti käyttämä kuolevuusmalli muuttuu keväällä 2004. Kuolevuusselvityksen ennakkotietojen pohjalta Pohjola päätti lisätä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen eläkemuoitoisten korvausten korvausvastuuta

27 milj. eurolla vuoden 2003 tilinpäätöksessä. Lopullisen kuolevuusmallin käyttöönotosta mahdollisesti vielä aiheutuva korvausvastuun lisäystarve selviää kuolevuus selvityksen valmistuttua keväällä 2004. Pohjolan arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ylittäisi 10 milj. euroa. Diskonttokoron ja kuolevuusmallin muutoksilla ei ollut vaikutusta osakekohtaiseen tulokseen vuonna 2003, sillä tasoitusmäärä purkautui vastaavalla summalla.

Kaikkien pääälajien yhdistetyt kulusuhteet paranivat edellisvuodesta. Palo- ja muun omaisuusvahinkovakuutuksen yhdistetty kulusuhde parani 138 %:sta 111 %:iin, mutta ei ole vielä tyydyttävällä tasolla. Vakuutusliiketoiminnan kannattavuuden edelleen parantamiseksi on käynnistetty toimenpiteitä, kuten yrityspuolen asiakas- ja toimialariskin tehokkaampi hinnoittelu uusien analyysivälineiden avulla.

Omaisuus- ja keskeytysvakuutuksen vahinkokohtainen omapidätys alennettiin heinäkuussa 10 milj. eurosta 6 milj. euroon (16 milj. euroa vuonna 2002). Muissa vakuutuslajeissa omapidätys on pääsääntöisesti 4 milj. euroa. Pääosa jälleenvakuutusliikkeestä on annettu yhtiöille, joiden vakavaraisuusluokitus on vähintään A. Riskiä on vähennetty myös käyttämällä aikaisempaa enemmän rinnakkaisvakuutusjärjestelyjä.

Baltian tytäryhtiöiden tulos oli hyvä. Jatkuvan ulkomaisen vakuutusliikkeen kannattavuus oli poikkeuksellisen hyvä, minkä selittävät alhainen vahinkojen määrä sekä aktiivisesta riskitason alentamisesta seurannut vastuuvelan purkautuminen.

Irtisanotun ulkomaisen vakuutuksen omalla vastuulla oleva vastuuvelka aleni edelleen kommutointien ja dollarin kurssikehityksen seurauksena 49 milj. euroon (76 milj. e). Aikaisemmin yhdistelemättä jätetyn tytäryhtiön Keskinäinen Vakuutusyhtiö Varman (selvitystilassa) vastuuvelka 1,6 milj. euroa yhdisteltiin lukuihin kesäkuusta lähtien. Koko liikkeen osalta tavoitteena on jatkaa sopimusten katkaisuja ja yksinkertaistaa hallintoa keskittämällä toimintoja enenevässä määrin tytäryhtiö Bothniaan.

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen siirtosäännökset muuttuivat siten, että asiakas voi 1.4.2004 alkaen vaihtaa yhtiötä vuosineljänneksittäin. Lakimuutoksen seurauksena asiakkaiden reagointimahdollisuus nopeutuu ja myyntityö jakautuu tasaisemmin vuoden sisällä. Pohjola pitää uudistusta markkinoiden kannalta myönteisenä. Muutoksen ei kuitenkaan uskota vaikuttavan olennaisesti siirtyvien asiakkaiden määrään vuositasona.

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoituskannan käypä arvo oli joulukuun lopussa 2 248 milj. euroa [2 216 milj. e]. Sijoitussalkun rakenteen muokkaamista jatkettiin, minkä seurauksena osakkeiden osuus lähestyi tavoitteeksi asetettua 22 %:ia ja oli joulukuun lopussa 24 % [26 %]. Alkuvuonna joukkovelkakirjalainasalkun duraatio oli edellisvuotta lyhyempi ja rahamarkkinasalkkuja pidettiin poikkeuksellisen suurina.

Sijoitusten nettotuotto oli 203 milj. euroa [218 milj. euroa]. Myyntivoittoa saatiin osakkeista 84 milj. euroa [158 milj. e] ja rahoitusmarkkinavälineistä 23 milj. euroa [14 milj. e]. Vertailujaksolla 2002 vuokra-asuntojen myynti lisäsi myyntivoittoa 40 milj. eurolla. Arvonalennusten ja -palautusten nettovaikutus oli 7 milj. euroa [-92 milj. e]. Sijoitusten tuotto käyvin arvoon oli 9,9 % [1,6 %].

Pohjola solmi elokuussa 2003 vuokrasopimuksen, jonka mukaan pääkonttoriinteistin toimistotiloista vuokrataan kolmannes [15 000 neliometriä] 1.6.2005 alkaen. Pitkäaikaisen, 10 vuotta kestävä vuokrasopimuksen mukaan vuosivuokra on noin 3 miljoonaa euroa.

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuus

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääoma oli vuoden lopussa, emoyhtiölle jaettavien osinkojen jälkeen, 616 milj. euroa [577 milj. e] ja vastuunkantokyky oli 94 % [93 %]. Vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääomaa on sitouduttu vahvistamaan 90 milj. euroa emoyhtiön antamien pääomalojen ja pääomaloitoiden perusteella.

Tavoitteena on pitää vahinkovakuutuksen vakavaraisuuspääoma tasolla, jonka hallitus katsoo vastaavan A-vakavaraisuusluokitusta. Sijoitussalkun rakenteen muuttaminen ja jälleenvakuutusuojan parantaminen ovat vähentäneet vakavaraisuuspääoman tarvetta vuonna 2003.

Varainhoito

Varainhoitoliiketoiminnan liiketappio tammi-joulukuussa oli 6,1 milj. euroa ennen konserniliikkeen poistoa (liikevoitto 1,2 milj. e).

Pohjola Rahastoyhtiö nousi markkinaosuudella 6. suurimmaksi kotimaiseksi rahastoyhtiöksi kolmannella vuosineljänneksellä ja sen markkinaosuus nousi joulukuun lopussa 4,7 %:iin [3,5 %]. Rahastoyhtiön kaikkien rahastojen pääomat olivat joulukuun lopussa 1 041 milj. euroa [579 milj. e]. Joulukuun lopussa konsernin omien sijoitusten osuus rahastojen pääomista oli 21 %. Kolmannella neljänneksellä kirjattiin pankkiiriliiketoiminnan konserniliikkeen lisäpoistoa 3,0 milj. euroa.

Henkivakuutusten maksutulo laski toimialalla 11 % vuonna 2003. Voimakkaimmin pieneni kertamaksuisten säästövakuutusten myynti (-75,5 %). Eläkevakuutusten maksutulo sen sijaan on kasvanut edelleen, mutta tehdyt sopimukset ovat pienempiä ja kohdistuvat aikaisempaa nuorempiin ikäluokkiin. Suomi-yhtiön henkivakuutusten myynti aleni Pohjolan palveluverkossa edellisestä vuodesta ja siitä saadut palkkiot olivat 13,3 milj. euroa [13,6 milj. e].

Huhtikuussa myydyin tytäryhtiön, Conventum Corporate Finance Oy:n, kauppahinta vastasi yhtiön nettovarallisuutta. Pohjola saa lisäksi vuosien 2003-2005 kumulatiivisesta tuloksesta voitto-osuuden. Kaupasta syntyi ilman voitto-osuutta konsernitulos 4 milj. euron myyntitappio, joka kirjattiin satunnaisiin kuluihin.

Vuoden 2004 alussa Pohjola Omaisuudenhoito Oy:n hallinnoimat varat kasvoivat merkittävästi Pohjola-konsernin ja Suomi-yhtiöiden siirtäessä sijoitustoimintansa hoidon Pohjolan sijoitusyksiköltä Pohjola Omaisuudenhoito Oy:lle, joka on varainhoitoliiketoiminnan osa. Tällä tavoitteellaan kannattavuuden paranemista ja varainhoidon resurssien tehokkaampaa käyttöä.

Konsernin muu toiminta

Konsernin liiketoiminnoille kohdistamattoman sijoituskannan (holding-sijoitukset) käypä arvo oli joulukuun lopussa 435 milj. euroa [407 milj. e]. Sijoitusten nettotuotto oli 91 milj. euroa [74 milj. e] ja siitä osakkeiden myyntivoittojen osuus 72 milj. euroa [65 milj. e]. Sijoitussalkun osakepainoa pienennettiin 64 %:iin [77 %] mm. Skandian osakkeita myymällä. Vuoden lopussa Pohjola omisti 28,4 milj. [46,4 milj.] Skandian osaketta, joista 18,4 milj. osaketta oli suojattu termiinisopimuksin. Helmikuun 25. päivänä 2004 Pohjola omisti 16,2 milj. kappaletta Skandian osakkeita, mutta on suojannut osakeriskiä termiinisopimuksin yhteensä 12,7 miljoonan osakkeen osalta. Termiinisopimukset on solmittu vuoden 2003 viimeisellä neljänneksellä ja ne erääntyvät vuoden 2004 aikana.

Teknologiasektorin pääomasijoitusten kirjanpitoarvo oli joulukuun lopussa 25 milj. euroa.

Pohjolan osakkuusyhtiö Nooa Säästöpankki Oy avasi toimistonsa pääkaupunkiseudulla toukokuussa. Pohjolan osuus Nooa-pankin tuloksesta oli käynnistämävaiheen kuluista johtuen 1,4 milj. euroa tappiollinen. Pohjolan omistus pankista on 25 %.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Vuonna 2003 Pohjola solmi ulkoistamis- ja palvelusopimukset kiinteistöjen hoidosta, pääkonttorin kunnossapidosta ja siivouksesta sekä turvallisuusvalvonnasta. Tämän seurauksena 50 henkilöä siirtyi vanhoina työntekijöinä yhteistyöyritysten palvelukseen marraskuussa. Osana ulkoistamisstrategiaa yhtiö ulkoisti lokakuussa Pohjolan puhelinvaihteen palvelut. Marraskuussa Pohjola solmi Proventure Oy:n kanssa omaisuudenhoidosopimuksen, jonka mukaan Proventure hallinnoi Suomi-yhtiöiden ja Pohjolan pääomarahastosijoituksia vuoden 2004 alusta lähtien.

Liiketoiminnoille kohdistamaton vakavaraisuuspääoma oli joulukuun lopussa, ehdotetun osingonjaon vähentämisen jälkeen, 402 milj. euroa [389 milj. e]. Pääoma on pääosin emoyhtiössä.

Rakenne

Vuonna 2003 jatkettiin konsernin rakenteen yksinkertaistamista. Tytäryhtiö Pohjolan Hallintopalvelut Oy:n fuusio emoyhtiöön toteutui maaliskuussa. Huhtikuussa ydinliiketoimintaan kuulumaton tytäryhtiö, Conventum Corporate Finance Oy, myytiin yhtiön toimivalle johdolle. Toukokuussa käynnistetty tytäryhtiö Conventum Oyj:n purkamisen saatettiin loppuun vuoden vaihteessa. Ennen selvitystilaan asettamista yhtiön nimi muutettiin Pohjola Hallintopalvelu Oyj:ksi, jotta Conventum-nimi säilyisi Pohjolan hallinnassa. Emoyhtiön hoitama arvopaperisijoitusten hallinnointi siirrettiin vuoden 2004 alusta lukien osaksi Pohjola Omaisuudenhoito Oy:tä. Suorat riskipääomasijoitukset ja niiden hallinnointi keskitettiin puolestaan tytäryhtiö Conventum Venture Finance Oy:öön ja entinen hallinnointiyhtiö Conventum Capital Oy asetettiin tammikuussa 2004 vapaaehtoiseen selvitystilaan yhtiön purkamista varten. Lisäksi vuoden lopulla fuusioitiin neljä kiinteistöosakeyhtiötä.

Konserniverokeskuksen antaman ennakkotiedon perusteella Pohjola Hallintopalvelu Oyj:n osakkeiden hankintamenon kirjanpöydällisen ja verotuksellisen arvon välisestä erosta syntyi yhtiön purkamisen yhteydessä 29 %:n verokannalla 48 milj. euron laskennallinen verosaaminen. Verosiamies on varannut ennakkotietoon muutoksenhakuoikeuden erityisesti purkutappion jaksotuksen osalta. Tämän vuoksi verosaamisesta kirjattiin tulokseen vuoden 2003 joulukuussa vain 27,6 milj. euroa varovaisuuden periaatetta noudattaen.

Riskienhallinta

Pohjolan riskienhallinta perustuu konsernin riskienhallintasuunnitelmaan, jonka mukaan hallitukselle raportoidaan säännöllisesti riskienhallinnan kehittämisestä ja riskien rajoittamiseksi suunnitelluista

toimenpiteistä. Pohjolalla on erillinen riskienhallintatoiminto, joka koordinoi konsernissa tapahtuvaa riskienhallintatyötä. Konsernilla on lisäksi liiketoiminnoista riippumaton sisäinen tarkastus, jonka tehtävänä on arvioida sisäisen valvonnan riittävyttä.

Vakuutusyhtiöiden sijoitustoiminta perustuu hallituksen vuosittain vahvistamaan sijoitussuunnitelmaan ja hallituksen hyväksymiin sijoitustoiminnan valtuuksiin. Yhtiön vakuutusmatemaatikko seuraa vastuuvelan riittävyttä, vakuutusmaksuperusteiden soveltamista ja jälleenvakuutuksen järjestämistä sekä antaa hallitukselle lausunnon siitä, täyttääkö yhtiön sijoitustoiminta vastuuvelan luonteen asettamat vaatimukset.

Jälleenvakuuttajaksi hyväksytään ainoastaan yhtiö, jonka vakavaraisuus on riittävä. Yhtiö on lisäksi vahvistanut maksimilimitit sille, kuinka paljon vakuutusliikettä yhdelle jälleenvakuuttajalle voidaan antaa.

Operatiivisten riskien hallinnassa kiinnitetään erityistä huomiota osaavaan henkilöstöön ja toimiviin tietojärjestelmiin.

Henkilöstö

Konsernin palveluksessa oli vuoden 2003 lopussa 2 801 henkilöä [3 063] ja vuoden aikana keskimäärin 2 939 henkilöä [3 170 henkilöä]. Vuoden lopun henkilömäärästä emoyhtiön osuus oli 285 henkilöä [218]. Konsernirakenteen muutokset kasvattivat emoyhtiön henkilömäärää. Henkilöstövähennykset ovat toteutuneet ilman irtisanomisia luonnollisen poistuman, eläkeratkaisujen, tukipakettien ja tukitoimintojen ulkoistamisen kautta.

Vuoden viimeisellä neljänneksellä yhtiö käynnisti uudelleenjärjestelyt myynti- ja palveluverkon rakenteen muuttamiseksi vastaamaan paremmin asiakaskäyttämisen tapahtuneita muutoksia. Joulukuussa päätyneiden yt-neuvottelujen tuloksena vähentämistarve tämentyi 144 toimeen. Vähentäminen toteutetaan ilman irtisanomisia luonnollista poistumaa, uudelleen koulutusta, tehtäväjärjestelyjä ja tukipaketteja käyttäen kesäkuun 2004 loppuun mennessä.

Pohjolan johto ja hallinnointi

Varsinaiseen yhtiökokoukseen 9.4.2003 asti hallituksen päätoimisena puheenjohtajana toimi oikeustieteen kandidaatti Peter Fagernäs, varapuheenjohtajana vuorineuvos Heikki Hakala ja jäsenenä varatoimitusjohtaja Martin Granholm, toimitusjohtaja Eino Halonen, vuorineuvos Heikki Pentti, toimitusjohtaja Kari Puro ja varatoimitusjohtaja Timo Salonen.

Varsinaisessa yhtiökokouksessa 9.4.2003 hallituksen jäsenten lukumääräksi vahvistettiin kuusi. Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin

Eino Halonen ja jäseniksi edelleen Heikki Hakala (varapuheenjohtaja), Martin Granholm, Kari Puro ja Timo Salonen sekä uutena jäsenenä toimitusjohtaja Heikki Bergholm.

Yhtiön toimitusjohtajana toimi Eero Heliövaara. Hallitus nimitti oikeustieteen kandidaatti, ekonomi Hannu Linnoisen yhtiön varatoimitusjohtajaksi ja toimitusjohtajan sijaiseksi 4.4.2003 alkaen.

Hallituksen valiokunnat

Tarkastusvaliokuntaan kuuluivat vuonna 2003 Heikki Hakala (puheenjohtaja), Timo Salonen, Heikki Pentti 9.4.2003 asti ja hänen jälkeensä Heikki Bergholm.

Palkitsemisvaliokuntaan kuuluivat vuonna 2003 Eino Halonen (puheenjohtaja) sekä Heikki Hakala ja Heikki Pentti 9.4.2003 asti ja tämän jälkeen Martin Granholm ja Kari Puro.

Corporate Governance -suositusten noudattaminen

Hallitus päätti 26.2.2004, että Pohjola alkaa noudattaa hallinnoinnissa HEX Oyj:n, Keskuskauppakamarin ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton joulukuussa 2003 antamaa suositusta listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä (Corporate Governance).

Hallituksen valtuutukset ja omat osakkeet

Varsinainen yhtiökokous valtuutti 9.4.2003 hallituksen päättämään osakepääoman korottamisesta uusmerkinnällä yhdessä tai useammassa erässä enintään 7 milj. eurolla. Valtuutus käsittää oikeuden poiketa osakkeenomistajille kuuluvasta merkintäetuoikeudesta, mikäli tähän on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy, kuten esimerkiksi yrityskauppojen tai yhteistoimintajärjestelyjen toteuttaminen. Valtuutus on voimassa yhden vuoden yhtiökokouksesta lukien.

Yhtiökokous myönsi hallitukselle myös omien osakkeiden hankkimis- ja edelleenluovutusvaltuudet, jotka ovat myös voimassa yhden vuoden ajan. Omia osakkeita voidaan hankkia enintään 5 % yhtiön osakepääomasta tai kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Hankinta toteutetaan Helsingin Pörssin järjestämässä julkisessa kaupan käynnissä. Myös luovutushinta on vähintään pörssihinta. Osakkeet voidaan hankkia yhtiön pääomarakenteen kehittämiseksi, käytettäväksi vastikkeena mahdollisissa yrityskaupoissa tai muissa järjestelyissä taikka mitätöitäviksi. Osakkeiden mahdollinen hankinta alentaa yhtiön jakokelpoista vapaata omaa pääomaa.

Yhtiökokouksen päätöksen mukaisesti yhtiön C-sarjan osakkeet mitätöitiin 30.4.2003. C-osakkeet olivat kaikki yhtiön hallussa. Niiden

lukumäärä oli 955 648 kappaletta ja osuus yhtiön osakepääomasta oli 1,85 %. Osakepääoman alentaminen toteutettiin siirtämällä mitätöityjen osakkeiden yhteistä kirjanpidollista vasta-arvoa vastaava määrä 0,8 milj. euroa ylikurssirahastoon. Samassa yhteydessä Pohjola siirtyi yhteen osakesarjaan.

Hallituksella ei ole muita voimassa olevia osakeantivaltuuksia, vaihtovelkakirja- tai optio-oikeuksien liikkeeseenlaskuvaltuuksia eikä omien osakkeiden lunastusvaltuuksia.

Taloudelliset tavoitteet

Vahinkovakuutuksen kannattavuus vaihtelee suhdanteiden mukaan. Hallitus on tarkentanut vahinkovakuutuksen kannattavuustavoitteeksi 95-100 %:n yhdistetyn kulusuhteen (IAS) yli syklin ja oman pääoman pitkän aikavälin tuottotavoitteeksi vähintään 12 %:n tuoton verojen jälkeen. Hallitus asettaa vuosittain vahinkovakuutuksen kannattavuustavoitteen. Vakavaraisuuspääoma pidetään tasolla, joka vastaa A-vakavaraisuusluokitusta.

Osakesalkkuihin liittyvää riskiä vähennetään edelleen hajauttamalla omistuskeskittymiä ja korvaamalla osakesijoituksia joukkolainasijoituksilla. Osakkeiden osuus tasapainotetussa salkussa tulee vaihtelevaan 14-22 %:n välillä. Tasapainotetun sijoitussalkun keskimääräisen tuoton arvioidaan olevan 5,5 %.

Yhtiön varainhoidon ja osinkopolitiikan tavoitteet tarkistetaan vuoden 2004 puolivuotiskatsauksen yhteydessä.

Näkymät

Vuoden 2004 alussa toteutetut tariffikorotukset ja Pohjolan menestyminen syksyn yritysvaluutusmyynnissä luovat edellytykset suotuisalle vakuutusmaksutulokehitykselle vuonna 2004. Vakuutusmaksutulon kasvun ennakoidaan ylittävän Suomen bruttokansantuotteen kasvun.

Vuonna 2003 käynnistettyjen tehostamistoimien noin 10 milj. euron säästöt näkyvät täysimääräisinä vasta vuonna 2005.

Kuolevuusmallin muutoksesta mahdollisesti vielä aiheutuva korvausvastuun lisäystarve selviää kuolevuusselvityksen valmistuttua keväällä 2004. Pohjolan arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ylittäisi 10 milj. euroa.

Vahinkovakuutuksen kannattavuuden arvioidaan muodostuvan tänä vuonna viime vuotta paremmaksi vakuutusmaksutulon kasvun, kustannusten alenemisen ja parempien riskinvalintamenetelmien vuoksi. Koko vuoden yhdistetyn kulusuhteen arvioidaan olevan vuoden 2003 tasoa (105 % IAS) alhaisempi. Yhtiön tavoitteena on saavuttaa 99 %:n yhdistetty kulusuhde (IAS) kuluvan vuoden aikana.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Pohjolan hallinnoimien asiakasvarojen kasvu ja toiminnan uudelleenorganisointi mahdollistavat kannattavuuden paranemisen varainhoitoliiketoiminnassa. Yhtiön tavoitteena on saavuttaa varainhoidossa positiivinen liikevoitto vuonna 2004.

Hallituksen esitys voittovarojen käytöstä

Tilinpäätöksen 31.12.2003 mukaan konsernin jakokelpoiset varat olivat 426 milj. euroa ja emoyhtiön jakokelpoiset varat 312 milj. euroa.

Vahinko-Pohjolan ennakko-osinko 5 milj. euroa sisältyi emoyhtiön tulokseen ja jakokelpoisiin varoihin jo vuonna 2003. Emoyhtiön tytäryhtiöilleen vuoden lopussa antama konserniavustus 10 milj. euroa puolestaan alensi emoyhtiön jakokelpoisia varoja.

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että osinkona jaetaan yhteensä 50 772 851 euroa ja että osingon maksupäivä on 4.5.2004. Osinko on 1,00 euroa osakkeelta. Yleishyödyllisiin lahjoituksiin varataan 30 000 euroa. Loput jakokelpoiset varat siirretään käyttörahastoon.

Konsernin taloudellinen kehitys		1999	2000	2001	2002	2003
Yleiset tunnusluvut						
Liikevaihto	milj. e	2 543,3	4 057,8	975,7	1 244,8	1 174,2
Vakuutusmaksutulo	milj. e	953,6	889,1	597,2	706,9	739,3
Liikevoitto	milj. e	1 233,8	1 157,8	76,4	167,3	197,5
liikevaihdosta	%	48,5	28,5	7,8	13,4	16,8
Voitto ennen satunnaisia eriä	milj. e	2 765,1	1 100,8	95,7	189,3	223,3
liikevaihdosta	%	108,7	27,1	9,8	15,2	19,0
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	milj. e	2 765,1	1 100,7	272,2	189,3	219,4
liikevaihdosta	%	108,7	27,1	27,9	15,2	18,7
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin verojen jälkeen	%	79,5	1,0	-26,9	-20,9	13,5
Kokonaispääoman tuotto käyvin arvoin	%	46,9	2,8	-12,5	-8,9	6,1
Omavaraisuusaste käyvin arvoin	%	44,2	32,7	36,0	28,4	29,0
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä		2 720	2 704	2 690	3 170	2 939
Vahinkovakuutuksen tunnusluvut						
Liikevaihto	milj. e	815,2	980,1	823,4	1 090,7	1 016,9
Vakuutusmaksutulo	milj. e	563,3	551,1	552,6	706,9	739,3
Vahinkosuhte	%	88,0	87,0	95,9	90,5	90,4
Liikekulusuhte	%	22,4	24,4	24,7	24,9	20,4
Yhdistetty kulusuhte	%	110,4	111,4	120,6	115,3	110,8
Yhdistetty kulusuhte ennen diskonttauksen purkautumista	%			114,2	109,2	105,1
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin verojen jälkeen	%			-9,7	-5,1	23,4
Sijoitusten tuotto käyvin arvoin ennen veroja	%			0,2	1,6	9,9
Toimintapääoma	milj. e	699,2	684,0	479,9	383,7	450,0
Tasoituspääoma	milj. e	203,3	217,6	207,8	185,8	160,0
Vakavaraisuuspääoma	milj. e	905,1	904,7	690,9	576,5	616,0
Vakavaraisuuspääoma prosentteina vastuuvelasta	%	68,4	65,8	42,6	34,1	34,4
Vastuunkantokyky	%	177,7	178,8	121,0	92,9	94,3
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä						
Vahinkovakuutus		984	937	984	1 211	1 150
Palveluverkko		917	910	962	1 126	1 042
Varainhoidon tunnusluvut				9-12/2001		
Liikevaihto	milj. e			4,3	29,4	29,4
Liikevoitto (-tappio)	milj. e			-0,5	-	-10,1
Tuotto-kulu -suhte ennen konserniliikearvon poistoa				1,01	1,04	0,83
Oma pääoma	milj. e			11,8	12,2	10,7
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä				94	99	96

AVAINTIETOJA

Konsernin tulos	Milj. e	1999	2000	2001	2002	2003
Vahinkovakuutus				2001		
Vakuutusmaksutuotot		509,3	506,0	492,9	620,4	653,5
Korvauskulut		-448,1	-440,0	-472,6	-561,4	-590,7
Liikekulut		-114,1	-123,7	-121,8	-154,2	-133,4
Muut vakuutustekniset tuotot ja kulut		-0,9	-1,0	-1,0	-1,2	-1,2
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta		-53,8	-58,7	-102,5	-96,3	-71,8
Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut		161,3	299,4	157,9	218,1	202,9
Palvelumyynnin tuotot ja kulut		1,0	-5,3	-2,9	0,1	2,9
Liikearvon poisto		-	-	-	-1,3	-1,2
Osuus osakkuusyritysten voitoista tai tappioista		0,4	1,5	0,7	1,6	1,4
Liikevoitto		108,9	236,9	53,2	122,2	134,3
Tasoitusmäärän muutos		-6,4	-14,3	26,6	22,0	25,8
Sijoitusten arvonkorotukset ja niiden oikaisut		-0,8	0,4	-	-	-
Voitto ennen satunnaisia eriä		101,7	223,0	79,8	144,2	160,1
Varainhoito				9-12/2001		
Tuotot				4,3	29,4	29,4
Kulut				-4,4	-28,2	-35,5
Liikevoitto/tappio ennen konserniliikearvon poistoa				-0,1	1,2	-6,1
Konserniliikearvon poisto				-0,4	-1,2	-4,0
Liikevoitto/tappio				-0,5	0,0	-10,1
Holding-sijoitukset				2001		
Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut		1 067,3	173,1	27,8	73,8	91,2
Palvelumyynnin tuotot ja kulut		0,6	0,6	0,6		
Osuus osakkuusyritysten voitoista tai tappioista		1,4	1,3	1,9	-9,7	-5,3
Liikevoitto		1 069,3	175,0	30,3	64,1	85,9
Sijoitusten arvonkorotukset		1 565,4	-	-	-	-
Voitto ennen satunnaisia eriä		2 634,7	175,0	30,3	64,1	85,9

Konsernin tulos	Milj. e	1999	2000	2001	2002	2003
Muut toiminnot				2001		
Palvelumyynnin tuotot ja kulut		1,6	12,2	8,5	1,8	2,0
Korkotuotot ja -kulut		-0,2	-	0,1	-0,1	-0,7
Konsernihallinnon kulut		-8,6	-13,4	-10,7	-9,4	-8,2
Uudelleenjärjestely- ja muut varaukset		-	-	-	-11,3	-5,6
Liiketappio		-7,2	-1,2	-2,1	-19,0	-12,5
Lopetettu liiketoiminta (henkivakuutus)				1-2/2001		
Liikevoitto/tappio		62,9	747,1	-4,6		
Voitto/tappio ennen satunnaisia eriä		35,9	704,1	-11,9		
Konserni yhteensä				2001		
Liikevoitto		1 233,8	1 157,8	76,4	167,3	197,5
Voitto ennen satunnaisia eriä		2 765,1	1 100,8	95,7	189,3	223,3
Satunnaiset tuotot		-	-	176,9	-	
Satunnaiset kulut		-	-0,1	-0,4	-	-4,0
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja		2 765,1	1 100,7	272,2	189,3	219,4
Tuloverot		-781,9	-320,2	-50,2	-55,2	-40,9
Vähemmistöosuudet		-0,5	-2,6	-2,3	-1,5	-1,6
Konsernin voitto		1 982,7	777,9	219,8	132,6	176,8

AVAINTIETOJA

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutulo	Milj. e	2002	2003	Muutos %
Kotimainen ensivakuutus				
Lakisääteinen tapaturma		164,0	160,1	-2,3
Muu tapaturma ja sairaus		40,9	42,7	4,4
Moottoriajoneuvonvastuu		120,4	121,7	1,0
Maa-ajoneuvot		98,1	101,7	3,6
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikkuva kalusto ja kuljetus		33,2	33,0	-0,5
Palo- ja muu omaisuusvahinko		114,0	130,6	14,5
Vastuu		39,8	41,3	3,7
Muu kotimainen ensivakuutus		22,5	28,9	28,6
Yhteensä		632,9	660,0	4,3
Kotimainen jälleenvakuutus		6,5	7,6	16,5
Baltian tytäryhtiöt		25,3	25,5	0,7
Jatkuva ulkomainen vakuutus		42,0	46,2	10,2
Yhteensä		706,6	739,3	4,6
Irtisanottu ulkomainen vakuutus		0,3	0,0	
Yhteensä		706,9	739,3	4,6

Vahinkovakuutuksen vakuutustekninen kate, vahinkosuhde ja yhdistetty kulusuhte

	2002			2003		
	Milj. e	%	%	Milj. e	%	%
Kotimainen ensivakuutus						
Lakisääteinen tapaturma	-17,5	103,1	110,3	-10,4	97,8	106,1
Muu tapaturma ja sairaus	-6,3	81,2	115,8	-5,9	85,1	114,2
Moottoriajoneuvonvastuu	-20,2	93,2	116,9	-6,9	85,1	105,4
Maa-ajoneuvot	-2,2	76,4	102,3	2,4	76,1	97,6
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikkuva kalusto ja kuljetus	-1,6	64,3	107,5	0,2	65,0	98,9
Palo- ja muu omaisuusvahinko	-38,4	97,8	137,8	-12,9	84,3	111,4
Vastuu	-0,2	71,3	100,7	-4,5	90,6	113,3
Muu kotimainen ensivakuutus	-6,2	93,9	138,6	-7,0	101,0	135,1
Yhteensä	-92,6	91,0	115,6	-44,9	86,9	107,2
Kotimainen jälleenvakuutus	-1,2	102,7	119,3	2,0	62,3	72,6
Baltian tytäryhtiöt	2,6	50,1	73,7	0,4	71,0	96,9
Jatkuva ulkomainen vakuutus	2,1	64,7	91,0	13,4	32,6	52,9
Yhteensä	-89,1	89,5	114,1	-29,2	84,0	104,3
Irtisanottu ulkomainen vakuutus	-2,7			-2,3		
Yhteensä	-91,8	89,8	114,5	-31,5	84,3	104,6
Vastuuvelan perustemuutokset	-4,5			-40,2		
Tuloslaskelmassa	-96,3	90,5	115,3	-71,8	90,4	110,8

Konsernin vakavaraisuus	Milj. e	1999	2000	2001	2002	2003
Vahinkovakuutus						
Toimintapääoma						
Oma pääoma		117,2	125,2	165,8	181,4	278,6
Sijoitusten arvostuserot		841,3	565,8	406,3	230,7	203,4
Laskennalliset verovelat		-244,0	3,1	-66,0	-11,1	-14,8
Aineettomat hyödykkeet		-12,2	-7,1	-23,5	-16,8	-17,4
Muut erät		-3,1	-3,0	-2,7	-0,6	0,3
Yhteensä		699,2	684,0	479,9	383,7	450,0
Tasoituspääoma		203,3	217,6	207,8	185,8	160,0
Vähemmistöosuus		2,6	3,1	3,2	7,1	6,0
Vakavaraisuuspääoma		905,1	904,7	690,9	576,5	616,0
Varainhoito (Sijoituspalvelut)						
Oma pääoma				11,8	12,2	10,7
Aineettomat hyödykkeet				-19,1	-19,8	-7,4
Muut erät				-0,9	-	-
Yhteensä				-8,2	-7,6	3,3
Holding-toiminnot						
Oma pääoma		2 017,0	847,8	492,6	409,1	381,4
Ehdotettu voitonjako		-1 913,4	-651,4	-203,1	-101,6	-50,8
Sijoitusten arvostuserot		796,9	873,8	462,8	134,4	117,7
Laskennalliset verovelat		-231,1	-253,4	-134,2	-39,0	-34,1
Aineettomat hyödykkeet		-7,3	-9,5	-9,5	-17,0	-17,0
Muut erät		-	-4,9	-1,0	0,6	2,4
Vähemmistöosuus		-	-	0,3	2,2	2,4
Yhteensä		662,1	802,4	607,9	388,8	402,0
Muu toiminta						
Oma pääoma		2,2	4,1	8,5		
Aineettomat hyödykkeet		-3,7	-3,3	-5,4		
Vähemmistöosuus		0,7	3,6	3,6		
Yhteensä		-0,8	4,4	6,7		
Lopetettu liiketoiminta (henkivakuutus)						
Vakavaraisuuspääoma		953,5	257,7			
Konserni yhteensä		2 519,8	1 969,2	1 297,3	957,7	1 021,3

AVAINTIETOJA

Sijoituskanta 31.12.	Milj. e	1999	2000	2001	2002	2003	2003
							%
Vahinkovakuutus							
Käypä arvo							
Joukkolainat		812,2	937,5	967,7	1 117,1	1 270,1	57
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset		621,5	88,2	141,9	316,0	152,1	7
Osakkeet ja osuudet ¹⁾		1 282,0	1 066,9	931,3	617,7 ¹⁾	674,1 [*]	30
Kiinteistösijoitukset		236,9	183,9	237,6	155,3	143,7	6
Lainasaamiset		0,1	0,1	-	5,7	5,5	
Muut sijoitukset		0,7	7,1	7,0	4,0	2,4	
		2 953,4	2 283,7	2 285,5	2 215,8	2 247,9	100
¹⁾ korkorahastojen osuus					48,3	137,2	
Arvostusero							
Joukkolainat		11,7	17,7	19,1	45,0	23,0	
Muut rahoitusmarkkinavälineet					0,4	0,1	
Osakkeet ja osuudet		783,7	512,7	352,0	169,3	157,1	
Kiinteistösijoitukset		45,9	35,4	35,2	15,9	23,3	
		841,3	565,8	406,3	230,7	203,4	
Kirjanpitoarvo yhteensä		2 112,1	1 717,9	1 879,2	1 985,1	2 044,5	
Holding-sijoitukset							
Käypä arvo							
Joukkolainat		172,7	8,7	83,9	71,3	63,3	15
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset		18,9	11,1	136,2	22,5	91,8	21
Osakkeet ja osuudet		2 529,6	1 000,2	655,4	311,6	279,2	64
Kiinteistösijoitukset		0,1	0,1	-	-	-	
Lainasaamiset				0,1	1,2	1,1	
Muut sijoitukset		6,4	-	-	-	-	
		2 727,7	1 020,1	875,6	406,5	435,4	100
Arvostusero							
Joukkolainat		1,3	0,1	0,5	0,8	0,9	
Muut rahoitusmarkkinavälineet				0,1	-	-	
Osakkeet ja osuudet		795,6	873,7	462,2	133,5	116,8	
		796,9	873,8	462,8	134,4	117,7	
Kirjanpitoarvo yhteensä		1 930,8	146,3	412,8	272,1	317,8	
Lopetettu liiketoiminta (henkivakuutus)							
Käypä arvo		3 224,3	3 092,6				
Arvostusero		1 107,8	231,8				
Kirjanpitoarvo		2 116,5	2 860,8				
Konserni yhteensä							
Käypä arvo		8 905,4	6 396,4	3 161,1	2 622,3	2 683,3	
Arvostusero		2 746,0	1 671,4	869,1	365,1	321,1	
Kirjanpitoarvo		6 159,4	4 725,0	2 292,0	2 257,3	2 362,3	

Sijoitustoiminnan nettotuotto	Milj. e	1999	2000	2001	2002	2003
Vahinkovakuutus						
Käteistuotot						
Korot		49,8	63,0	55,8	65,5	60,9
Osingot		39,8	49,2	42,5	29,0	30,4
Kiinteistötuotot		7,6	7,0	5,5	2,6	-4,2
Pakollinen varaus					-2,6	0,2
Muut tuotot/kulut		-11,0	-2,7	-2,8	7,8	6,6
Yhteensä		86,2	116,5	101,0	102,3	94,0
Arvonmuutos tuloslaskelmassa						
Myyntivoitot/tappiot		96,9	244,4	96,5	214,5	108,6
Arvonalentumiset		-32,1	-63,0	-49,0	-97,6	-29,6
Arvonalentumisten palautukset		19,7	8,9	16,4	6,0	36,1
Poistot kiinteistöistä		-6,6	-5,1	-4,6	-4,5	-3,8
Arvonkorotukset/oikaisut		-0,8	0,4	-	-	-
Yhteensä		77,1	185,6	59,3	118,4	111,3
Pitkäaikaisen vieraan pääoman korot ja kulut		-1,2	-0,9	-0,8	-1,0	-0,6
Sijoitusten hoitokulut		-1,6	-1,4	-1,6	-1,7	-1,8
Yhteensä		160,5	299,8	157,9	218,1	202,9
Holding-sijoitukset						
Käteistuotot						
Korot		6,5	28,3	14,6	4,2	4,8
Osingot		22,0	15,3	14,1	15,2	13,1
Muut tuotot/kulut		0,7	0,3	0,1	-1,7	1,3
Yhteensä		29,2	43,9	28,8	17,6	19,2
Arvonmuutos tuloslaskelmassa						
Myyntivoitot/tappiot		1 038,6	129,7	6,8	64,9	72,6
Arvonalentumiset		-0,4	-0,3	-7,8	-8,4	-0,7
Arvonalentumisten palautukset		0,4	-	0,4	-	1,5
Arvonkorotukset		1 565,4	-	-	-	-
Yhteensä		2 604,0	129,4	-0,6	56,5	73,5
Sijoitusten hoitokulut		-0,5	-0,2	-0,4	-0,3	-1,4
Yhteensä		2 632,7	173,1	27,8	73,8	91,2
Muut ja konsernieliminoinnit						
Henkivakuutus		210,2	845,0	-0,9		
Muut		-3,4	-4,5	-3,2	0,8	0,3
Konserni yhteensä		3 000,0	1 313,4	181,6	292,7	294,5

AVAINTIETOJA

Konsernin merkittävimmät osakeomistukset (listatut yhtiöt) 31.12.2003	Kpl	Vakuutus-	Emoyhtiö	Konserni
		palvelut	Käypä arvo, milj. e	
Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ)	28 369 000		82	82
SanomaWSOY Oyj	4 722 380	34	44	78
YIT-Yhtymä Oyj	1 271 200	20	14	34
UPM-Kymmene Oyj	2 130 000	19	13	32
Fortum Oyj	2 777 871	19	4	23
Nokia Oyj	1 269 790	17		17
Lemminkäinen Oyj	856 800	14		14
OM HEX Aktiebolag	1 247 577		12	12
Lassila & Tikanoja Oyj	403 800	11		11
Alma Media Oyj	400 000	11		11
Kone Oyj	228 000	8	2	10
Finnlines Oyj	357 600	8	2	10
TeliaSonera AB	1 900 000	8		8
Nordea AB	1 100 000	7		7
Rakentajain Konevuokraamo Oyj	1 095 600	6		6

Osakesalkku 31.12.2003 ¹⁾	Vakuutuspalvelut			Emoyhtiö ²⁾		Konserni	
	Käypä arvo	Milj. e	%	Milj. e	%	Milj. e	%
Suomi		310	57	118	55	428	57
Muu euroalue		110	20	2	1	112	15
Muu Eurooppa		43	8	94	44	137	18
USA		48	9	-	-	48	6
Japani		10	2	-	-	10	1
Kehittyvät markkinat		22	4	-	-	22	3
		543	100	213	100	757	100

¹⁾ Sisältää sijoitusomaisuusluonteiset osakkeet, osakesidonnaiset sijoitukset ja pääomasijoitukset

²⁾ Sisältää Conventum Pankkiiriliikkeen ja Conventum Venture Financen sijoitukset

Joukkolainasalkku 31.12.2003 ¹⁾	Konserni		
	Käypä arvo	Milj. e	%
Valuuttajakauma			
EUR Suomi		288	21
EUR muut maat		1 056	75
GBP		14	1
USD		46	3
Muut		4	0
		1 408	100
Riskiluokitus			
AAA		929	66
AA+, AA, AA-		293	21
Muu		186	13
		1 408	100

¹⁾ Sisältää korkorahastot

Kiinteistökannan arvo, tuotot ja vajaakäyttö 31.12.2003

Konserni

	Käypä arvo Milj. e	Netto- tuotto %	Arvonmuutos- tuotto %	Kokonais- tuotto %	Vuokrattava huon.ala m ²	Vajaa- käyttö %
Toimitilakiinteistöt						
Liike- ja toimistokiinteistöt	124	4,9	-6,5	-1,6	128 000	9,8
Tuotanto- ja varastokiinteistöt	7	7,2	-9,8	-2,6	14 000	20,0
Toimitilakiinteistöt yhteensä	131	5,0	-6,7	-1,7	142 000	10,8
Asuinkiinteistöt	3	2,7	4,7	7,4	1 600	0,0
Rakennettu Kiinteistökanta	134	5,0	-6,4	-1,5	143 600	10,7
Maa-alueet ja vapaa-ajan kiinteistöt	7					
Osanvuotta omistetut	0					
Vähemmistöosuudet	3					
Kiinteistökanta yhteensä	144					

Konsernin osakekohtaiset tunnusluvut		1999	2000	2001	2002	2003
Osakekohtainen tulos ¹⁾	e	48,70	19,11	1,53	2,61	3,02
Osakekohtainen oma pääoma ¹⁾	e	54,07	26,05	13,37	11,87	13,21
Osakekohtainen substanssi käyvin arvojen jälkeen ¹⁾	e	100,92	54,57	25,46	16,94	17,67
ml. tasoisuusmäärä (IAS)					19,54	19,91
Osakekohtainen osinko ^{1) 4)}	e	47,00	16,00	4,00	2,00	1,00
Osinko tuloksesta prosentteina ^{1) 4)}	%	96,5	83,7	261,4	76,6	33,1
Efekttiivinen osinkotuotto						
Sarja A	%	32,4	34,4	20,5		
Sarja B	%	36,2	34,0	20,2		
Sarja D ²⁾	%				13,4	4,7
Hinta/voitto-suhde (P/E-luku)						
Sarja A		1,4	2,4	12,7		
Sarja B		1,3	2,5	13,0		
Sarja D ²⁾					5,7	7,0
Osakkeiden osakeantioikaistu keskikurssi						
Sarja A	e	48,21	58,44	25,32	22,28	
Sarja B	e	51,77	55,91	28,57	22,24	
Sarja D ²⁾	e				20,71	15,79
Osakkeiden osakeantioikaistu alin kurssi						
Sarja A	e	41,00	33,00	16,85	20,30	
Sarja B	e	41,00	33,65	16,00	19,51	
Sarja D ²⁾	e				11,32	11,80
Osakkeiden osakeantioikaistu ylin kurssi						
Sarja A	e	69,00	85,38	49,50	23,50	
Sarja B	e	66,50	83,30	49,67	23,90	
Sarja D ²⁾	e				26,10	21,84

¹⁾ Sarjat A, B ja D ilman yhtiölle vastikkeetta palautuneita C-osakkeita. Optio-oikeuksien laimennusvaikutus pienentäisi osakemäärää.

²⁾ D-sarjan nimi muuttui Pohjola-Yhtymäksi 30.4.2003

³⁾ C-osakkeet on mitätöity 30.4.2003

⁴⁾ Vuonna 2003 hallituksen ehdottama osinko

AVAINTIETOJA

Konsernin osakekohtaiset tunnusluvut		1999	2000	2001	2002	2003
Osakkeiden osakeantioikaistu kurssi 31.12.						
Sarja A	e	68,00	46,50	19,50		
Sarja B	e	60,00	47,00	19,85		
Sarja D ²⁾	e				14,87	21,20
Osakekannan markkina-arvo 31.12. ¹⁾						
Sarja A	milj. e	1 309,5	434,9	176,8		
Sarja B	milj. e	1 287,2	1 473,8	827,8		
Sarja D ²⁾	milj. e				755,0	1 076,0
Yhteensä	milj. e	2 596,7	1 908,7	1 004,6	755,0	1 076,0
Osakkeiden vaihdon kehitys						
Sarja A	1 000 kpl	10 681	11 166	1 730	17	
keskimääräisestä lukumäärästä	%	54,3	79,4	18,7	3,7	
Sarja B	1 000 kpl	22 606	36 343	30 851	1 624	
keskimääräisestä lukumäärästä	%	107,4	136,4	88,9	79,0	
Sarja D ²⁾	1 000 kpl				25 677	21 791
keskimääräisestä lukumäärästä	%				53,2	42,9
Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä						
Sarja A	1 000 kpl	19 663	14 068	9 251	447	
Sarja B	1 000 kpl	21 047	26 642	34 723	2 057	
Sarja D ²⁾	1 000 kpl				48 269	50 773
Yhteensä A, B ja D ¹⁾	1 000 kpl	40 710	40 710	43 974	50 773	50 773
Sarja C ³⁾	1 000 kpl			310	956	312
Yhteensä	1 000 kpl			44 284	51 728	51 084
Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä 31.12.						
Sarja A	1 000 kpl	19 257	9 352	9 069		
Sarja B	1 000 kpl	21 453	31 358	41 704		
Sarja D ²⁾	1 000 kpl				50 773	50 773
Yhteensä A, B ja D ¹⁾	1 000 kpl	40 710	40 710	50 773	50 773	50 773
Sarja C ³⁾	1 000 kpl			956	956	
Yhteensä	1 000 kpl			51 728	51 728	50 773
Osakkeenomistajien lukumäärä 31.12.		7 056	11 575	18 041	18 794	19 999

¹⁾ Sarjat A, B ja D ilman yhtiölle vastikkeetta palautuneita C-osakkeita.

Optio-oikeuksien laimennusvaikutus pienentäisi osakemäärää.

²⁾ D-sarjan nimi muuttui Pohjola-Yhtymäksi 30.4.2003

³⁾ C-osakkeet on mitätöity 30.4.2003

⁴⁾ Vuonna 2003 hallituksen ehdottama osinko

Osakeomistuksen jakautuminen sektoriluokittain 31.12.2003

	Osakkaiden lukumäärä kpl	Osuus osakkaista %	Osakkeita kpl	Osuus osakkeista %
Yritykset ja asuntoyhteisöt				
Julkiset yritykset	15	0,1	18 240	0,0
Yksityiset yritykset	912	4,6	2 663 967	5,2
Asuntoyhteisöt	4	0,0	2 537	0,0
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	82	0,4	18 100 442	35,7
Julkisyhteisöt	41	0,2	14 438 674	28,4
Kotitaloudet	18 562	93,0	8 317 886	16,4
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	246	1,2	996 408	2,0
Ulkomaat	89	0,4	75 179	0,2
Yhteensä	19 951	99,9	44 613 333	87,9
Hallintarekisteröidyt osakkeet	11	0,1	6 159 518	12,1
Yhteensä	19 962	100,0	50 772 851	100,0

Osakeomistuksen jakautuminen suuruusluokittain 31.12.2003

	Osakkaiden lukumäärä kpl	Osuus osakkaista %	Osakkeita yhteensä kpl	Osuus osakkeista %
1 - 100	8 883	44,5	498 222	1,0
101 - 1 000	9 657	48,4	3 490 552	6,9
1 001 - 10 000	1 290	6,5	3 225 645	6,3
10 001 - 100 000	111	0,5	3 333 296	6,6
100 001 - 1 000 000	18	0,1	5 021 883	9,9
1 000 001 -	3	0,0	35 203 253	69,3
Yhteensä	19 962	100,0	50 772 851	100,0

AVAINTIETOJA

Kymmenen suurinta osakkeenomistajaa ja omistajaryhmää 31.12.2003

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n pitämän osakasluettelon mukaan	kpl	Osuus osakepääomasta ja äänistä
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi	16 925 000	33,3
Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen	13 126 460	25,9
Fagnäs Peter	967 072	1,9
Thomproperties Oy	677 705	1,3
Thominvest Oy	105 613	0,2
Dreadnought Finance Oy	53 115	0,1
Braelger Oy	42	0,0
Yhteensä	836 475	1,6
Mikkonen Juha	450 000	0,9
Valtion eläkerahasto	300 000	0,6
Fortumin Eläkesäätiö	285 260	0,6
OP-Delta Sijoitusrahasto	221 000	0,4
Evli Select Sijoitusrahasto	202 150	0,4
Eläkesäätiö Polaris Pensionsstiftelse	155 000	0,3
Yhteensä	33 468 417	65,9
Hallintarekisteröidyt	6 159 518	12,1
Kaikki osakkeenomistajat yhteensä	50 772 851	100,0

Johdon osakeomistus ja optio-oikeudet 31.12.2003

	kpl	Osuus osakepääomasta ja äänistä
Hallituksen jäsenet ja näiden määräysvallassa olevat yhteisöt Osakeomistus	13 817	0,03
Toimitusjohtaja ja toimitusjohtajan sijainen Osakeomistus	7 200	0,01
Optio-oikeudet	270 000	0,52
Muut optio-oikeudet		
Konsernin avainhenkilöt	796 600	1,54
Tytär-yhtiö Osmo Oy	23 000	0,04

Omistusosuuksien muutokset

Pohjolaa koskevat arvopaperimarkkinalain 2 luvun 9 §:n mukaiset ilmoitukset omistusosuuksien muuttumisesta

24.3.2003: Thominvest Oy:n asettama osto-optio, joka oikeutti option haltijan ostamaan 100 000 Pohjolan D-osaketta 27.11.2003 - 21.3.2003 välisenä aikana, raukesi. Lisäksi Thominvest Oy:n samaksi ajaksi lainaamat 100 000 Pohjolan osaketta palautuivat Thominvest Oy:lle. Osto-option rauettua ja lainattujen osakkeiden palaututtua Thominvest Oy:n, Thomproperties Oy:n, Dreadnought Finance Oy:n ja Braelger Oy:n (liputusryhmä) yhteenlaskettu osuus Pohjolan äänimäärästä oli 5,00 % ja osakepääomasta 4,91%.

30.4.2003: Keskinäisen Henkivakuutusyhtiön Suomen osuus Pohjolan osakepääomasta ylitti 1/3:n Pohjolan osakepääoman alentamisen seurauksena. Suomi-yhtiön äänimäärä on jo aikaisemmin ylittänyt 1/3:n mahdollisessa äänestystilanteessa.

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Liiketoiminnan rahavirta					
Voitto varsinaisesta toiminnasta		155,2	134,1	70,8	195,5
Oikaisut					
Vakuutusteknisen vastuuvelan muutos		79,4	54,9	-	-
Sijoitusten arvonalentumiset ja arvonorotukset		-3,8	100,2	0,7	2,5
Realisoitumattomat kurssivoitot/-tappiot		-8,1	-7,0	0,2	1,1
Suunnitelman mukaiset poistot		23,3	22,7	7,8	6,4
Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		10,6	23,4	-5,0	-74,6
Muut oikaisut		-130,0	-231,6	-52,6	-47,3
Rahavirta ennen käyttö pääoman muutosta		126,5	96,9	21,9	83,7
Käyttöpääoman muutos:					
Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten vähennys/lisäys		1,8	-9,2	77,0	-7,3
Lyhytaikaisten korottomien velkojen vähennys/lisäys		-35,6	-39,7	-21,6	2,8
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		92,8	47,9	77,3	79,2
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista		-0,7	-1,2	-	-
Maksetut tuloverot		-47,0	-27,2	-2,6	2,2
Liiketoiminnan rahavirta		45,0	19,5	74,7	81,4
Investointien rahavirta					
Investoinnit sijoituksiin (pl. rahavarat)		-1 586,7	-1 159,4	-207,7	-124,0
Luovutustulot sijoituksista (pl. rahavarat ja tytäryhtiöosakkeet)		1 558,2	1 414,8	289,3	192,7
Ostetut tytäryhtiöosakkeet / ostettu liiketoiminta		-	-1,1	-	-2,2
Myydyt tytäryhtiöosakkeet		2,1	-	-	-
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden sekä muun omaisuuden investoinnit ja luovutustulot (netto)		-5,1	-16,5	-7,7	-8,1
Investointien rahavirta		-31,5	237,8	74,0	58,4
Rahoituksen rahavirta					
Lainojen nostot		-	9,7	-	-
Lainojen takaisinmaksut		-19,5	-15,6	-0,2	-
Konserniavustus		-	-	-10,4	-57,0
Maksetut osingot ja muu voitonjako		-103,9	-203,1	-101,6	-203,1
Rahoituksen rahavirta		-123,5	-208,9	-112,1	-260,1
Rahavarojen muutos		-109,9	48,4	36,5	-120,3
Rahavarat tilikauden alussa		389,3	340,9	21,2	141,5
Fuusiolla ja purkamisessa siirtyneet rahavarat		-	-	11,0	-
Rahavarat tilikauden lopussa					
Rahat ja pankkisaamiset		40,2	53,5	32,3	3,0
Muut saamiset ja velat		-3,2	0,6	-29,0	-4,1
Rahoitusmarkkinavälineet		210,2	311,2	65,4	22,3
Talletukset		32,1	24,1	-	-
Rahavarat tilikauden lopussa		279,4	389,3	68,7	21,2

KONSERNITULOSLASKELMA

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Vakuutustekninen laskelma	2		
Vahinkovakuutus			
Vakuutusmaksutuotot			
Vakuutusmaksutulo	3,8	739,3	706,9
Jälleenvakuuttajien osuus		-71,5	-70,0
		667,8	637,0
Vakuutusmaksuvastuun muutos	8	-9,6	-11,6
Jälleenvakuuttajien osuus		-4,7	-5,0
		-14,3	-16,6
Vakuutusmaksutuotot yhteensä		653,5	620,4
Korvauskulut			
Maksetut korvaukset		-532,6	-540,1
Jälleenvakuuttajien osuus		31,6	37,9
		-501,1	-502,2
Korvausvastuun muutos	8	-71,4	-36,8
Jälleenvakuuttajien osuus		-18,3	-22,4
		-89,6	-59,2
Korvauskulut yhteensä		-590,7	-561,4
Yhteistakuuerän muutos		-1,2	-1,2
Liikekulut	4, 5, 9	-133,4	-154,2
Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta		-71,8	-96,3
Tasoitusmäärän muutos	8	25,8	22,0
Vakuutustekninen kate		-46,0	-74,3

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Muu kuin vakuutustekninen laskelma			
Vahinkovakuutuksen vakuutustekninen kate		-46,0	-74,3
Sijoitustoiminnan tuotot	6	377,1	474,8
Sijoitustoiminnan kulut	6, 9, 23	-82,6	-182,1
		294,5	292,7
Muut tuotot		64,4	65,0
Muut kulut			
Konserniliikkeen poisto	9	-3,9	-1,2
Liikkeen poisto	9	-1,3	-1,3
Varausten muutos	23	-5,3	-11,2
Muut		-75,3	-72,2
		-85,7	-85,9
Osuus osakkuusyritysten tappiosta		-3,9	-8,1
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta			
Tilikauden verot		-65,8	-48,0
Aikaisempien tilikausien verot		-1,3	-0,2
Laskennalliset verot	26	-1,0	-7,0
		-68,1	-55,2
Voitto varsinaisesta toiminnasta		155,2	134,1
Satunnaiset erät	7		
Satunnaiset kulut		-4,0	-
Tuloverot satunnaisista eristä			
Tilikauden verot		8,8	-
Laskennalliset verot	26	18,4	-
		27,2	-
Voitto satunnaisten erien jälkeen		178,4	134,1
Vähemmistöosuudet		-1,6	-1,5
Tilikauden voitto		176,8	132,6

KONSERNITASE

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Vastaavaa			
Aineettomat hyödykkeet	10		
Aineettomat oikeudet		16,1	13,7
Liikearvo		10,6	11,9
Konserniliikearvo		7,4	19,7
Muut pitkävaikutteiset menot		7,6	8,3
		41,8	53,5
Sijoitukset	11		
Kiinteistösijoitukset	12, 17		
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		120,4	139,4
Sijoitukset saman konsernin yrityksissä ja omistusyhteisyriyksissä			
Osakkeet ja osuudet osakkuusyriyksissä	14, 17	22,8	18,2
Osakkeet ja osuudet muissa omistusyhteisyriyksissä	14, 17	0,2	0,2
Omistusyhteisyriyten liikkeelle laskemat rahoitusmarkkinavälineet ja lainasaamiset omistusyhteisyriyksiltä	14	3,0	1,1
		26,0	19,5
Muut sijoitukset			
Osakkeet ja osuudet	17	656,4	608,1
Rahoitusmarkkinavälineet		1 519,3	1 456,3
Kiinnelainasaamiset		5,0	5,2
Muut lainasaamiset	16	0,6	0,6
Talletukset		32,1	24,1
		2 213,4	2 094,3
Jälleenvakuutustalletesaamiset		2,4	4,0
		2 362,3	2 257,3
Saamiset	18		
Ensivakuutustoiminnasta			
Vakuutuksenottajilta		154,4	153,6
Vakuutusedustajilta		1,2	1,4
		155,6	155,0
Jälleenvakuutustoiminnasta		39,9	34,9
Muut saamiset		71,7	63,1
Laskennalliset verosaamiset	26	26,6	4,9
		293,7	257,9
Muu omaisuus			
Aineelliset hyödykkeet			
Koneet ja kalusto	10	16,5	19,9
Tavaravarastot		2,4	2,9
		18,9	22,7
Rahat ja pankkisaamiset		40,2	53,5
Muu omaisuus		2,1	2,1
		61,2	78,3
Siirtosaamiset	19		
Korot ja vuokrat		29,4	34,7
Muut siirtosaamiset		19,0	21,2
		48,4	56,0
Vastaavaa yhteensä		2 807,4	2 703,0

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Vastattavaa			
Oma pääoma	20		
Osakepääoma		43,7	44,5
Ylikurssirahasto		40,5	39,7
Vararahasto		158,3	158,3
Muut rahastot			
Käyttörahaso		231,2	223,1
Edellisten tilikausien voitto/tappio		20,2	4,5
Tilikauden voitto		176,8	132,6
Oma pääoma yhteensä		670,7	602,7
Vähemmistöosuudet		8,4	9,3
Vakuutustekninen vastuovelka			
Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksuvastuu	21	254,0	245,2
Jälleenvakuuttajien osuus		-22,6	-27,4
Vahinkovakuutuksen korvausvastuu	22	1 562,9	1 501,1
Jälleenvakuuttajien osuus		-36,9	-56,6
Vahinkovakuutuksen tasoitusmäärä		160,0	185,8
Vahinkovakuutuksen yhteistakuuerä		32,3	31,0
Vakuutustekninen vastuovelka yhteensä		1 949,5	1 879,0
Pakolliset varaukset	23	5,6	8,9
Velat	24		
Ensivakuutustoiminnasta		6,5	8,3
Jälleenvakuutustoiminnasta		33,3	28,7
Lainat rahoituslaitoksilta		15,4	34,9
Muut velat		53,5	55,6
Laskennalliset verovelat	26	4,5	2,0
Siirtovelat	25, 23	60,0	73,3
Vastattavaa yhteensä		2 807,4	2 703,0

TULOSLASKELMA, EMOYHTIÖ

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Liikevaihto		54,7	45,7
Liiketoiminnan muut tuotot		0,2	0,1
Materiaalit ja palvelut			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat			
Ostot tilikauden aikana		-2,4	-
Varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)		-0,2	-
Ulkopuoliset palvelut		-1,5	-0,7
		-4,0	-0,7
Henkilöstökulut	5		
Palkat ja palkkiot		-14,4	-10,5
Henkilösivukulut			
Eläkekulut	23	-3,2	-2,7
Muut henkilösivukulut		-1,6	-1,0
		-19,1	-14,2
Poistot ja arvonalentumiset			
Suunnitelman mukaiset poistot	9	-7,8	-6,4
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä		-1,2	-
		-9,0	-6,4
Liiketoiminnan muut kulut	23	-39,9	-32,6
Liiketappio		-17,2	-8,2
Rahoitustuotot ja -kulut	6		
Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä		19,8	195,6
Tuotot osuuksista omistusyhteisyryyksissä		1,4	1,5
Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista			
Samen konsernin yrityksiltä		2,7	2,6
Muilta		12,9	15,0
Muut korko- ja rahoitustuotot			
Samen konsernin yrityksiltä		1,5	2,4
Muilta		82,6	77,1
Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista		0,5	-2,4
Korkokulut ja muut rahoituskulut			
Samen konsernin yrityksille		-1,7	-2,6
Muille		-2,7	-5,5
		116,9	283,7
Tuloverot varsinaisesta toiminnasta			
Tilikauden verot		-29,0	-80,0
Laskennalliset verot	26	0,1	-
		-28,9	-80,0
Voitto varsinaisesta toiminnasta		70,8	195,5
Satunnaiset erät	7		
Satunnaiset tuotot		6,1	-
Satunnaiset kulut		-10,4	-57,0
		-4,3	-57,0
Tuloverot satunnaisista eristä	7		
Tilikauden verot		12,2	16,5
Laskennalliset verot	26	18,4	-
		30,6	16,5
Voitto satunnaisten erien jälkeen		97,2	155,0
Tilinpäätössiirrot			
Poistoeron lisäys (-) / vähennys (+)		0,5	-
Tilikauden voitto		97,7	155,0

	Milj. e	2003	2002
	Viite		
Vastaavaa			
Pysyvät vastaavat			
Aineettomat hyödykkeet	10		
Aineettomat oikeudet		12,0	8,5
Muut pitkävaikutteiset menot		0,7	0,1
Ennakkomaksut		3,7	-
		16,4	8,5
Aineelliset hyödykkeet	10		
Koneet ja kalusto		8,8	9,2
Muut aineelliset hyödykkeet		2,0	2,0
		10,8	11,2
Sijoitukset	11		
Osuudet saman konsernin yrityksissä	13, 17	189,5	231,0
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	13	55,0	50,6
Osuudet omistusyhteisyhteisöissä	14, 17	17,2	7,2
Muut osakkeet ja osuudet	15, 17	122,4	141,6
Muut saamiset	16	1,0	1,1
		385,1	431,5
Vaihtuvat vastaavat			
Vaihto-omaisuus			
Tavarat		1,7	-
Saamiset			
Pitkäaikaiset			
Laskennallinen verosaaminen	26	19,3	0,7
Lyhytaikaiset			
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	18	12,3	95,9
Saamiset omistusyhteisyhteisöiltä	18	0,1	0,1
Muut saamiset		6,5	3,7
Siirtosaamiset	19	2,9	5,9
		21,8	105,5
Rahoitusarvopaperit			
Muut arvopaperit	11	124,8	53,4
Rahat ja pankkisaamiset		32,3	3,0
Vastaavaa yhteensä		612,2	614,0
Vastattavaa			
Oma pääoma	20		
Osakepääoma		43,7	44,5
Ylikurssirahasto		40,5	39,7
Muut rahastot			
Vararahasto		158,2	158,2
Muut rahastot		214,8	161,3
Tilikauden voitto		97,7	155,0
		554,8	558,7
Pakolliset varaukset	23	1,2	0,5
Vieras pääoma			
Pitkäaikainen			
Muut velat		1,5	-
Lyhytaikainen			
Ostovelat		2,3	1,0
Velat saman konsernin yrityksille	24	34,0	24,8
Velat omistusyhteisyhteisöille	24	1,0	0,1
Muut velat		1,5	17,1
Siirtovelat	25, 23	16,0	11,8
		54,7	54,8
Vastattavaa yhteensä		612,2	614,0

1. Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

a) Muutokset laatimisperiaateissa ja tietojen vertailtavuus

Emoyhtiön tietojen vertailukelpoisuuteen vaikuttaa hallintopalveluja myyneen tytäryhtiön, Pohjolan Hallintopalvelut Oy:n, fuusio emoyhtiöön 31.3.2003 ja Conventum-alakonsernin omistusyhteisön, Pohjola Hallintopalvelu Oy:n (entinen Conventum Oyj), varojen ja velkojen luovuttaminen emoyhtiölle jakosana joulukuussa 2003. Fuusiovoitto ja purkuvoitto on esitetty satunnaisissa erissä.

Pohjola Hallintopalvelu Oy:n osakkeiden hankintamenon kirjanpidollisen ja verotuksellisen arvon välinen ero 165 milj. euroa johti purkutappion ja laskennallisen verosaamisen muodostumiseen. Kirjanpidossa osakkeiden hankintameno oli määräytyneet osakevaihdossa annettujen Pohjolan osakkeiden merkintähinnan perusteella, joka vastasi likimain vaihdettujen osakkeiden osuutta Conventum-konsernin omasta pääomasta. Verotuksessa osakkeiden hankintameno sen sijaan määräytyi osakevaihdossa annettujen Pohjolan osakkeiden pörssi-kurssin perusteella.

Vahinkovakuutusyhtiöiden Suomessa yleisesti käyttämän kuolevuusmallin keväällä 2004 tapahtuvan muutoksen johdosta lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen eläkevuotoisten korvausten korvausvastuuta lisättiin arvioon perustuen 27 miljoonalla eurolla vuoden 2003 tilinpäätöksessä. Ilman vahvistamista korvausvastuu olisi ollut kuolevuus selvityksestä saatujen ennakkotietojen perusteella riittämätön. Vakuutusvalvontavirasto antoi 29.1.2004 vakuutusyhtiö lain 10 luvun 14 §:n 4 momentin perusteella Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjolalle ja A-Vakuutus Oy:lle luvan laskea korvausvastuu vuodelta 2003 laadittavassa tilinpäätöksessä edellä esitetyllä tavalla ja edellytti, että yhtiöt korjaavat vuoden 2004 aikana vastuuvelan laskuperusteensa kuolevuus selvityksen lopullisten tulosten perusteella. Eläkevastuiden diskonttaus korko yhdenmukaistettiin syyskuussa 3,7 %-ksi. Aikaisemmin käytetty diskonttauskorko vaihteli konserniyhtiöittäin 3,5-4,0 % ollen keskimäärin 3,8 %. Näillä vastuuvelan lisäyksillä ei ollut vaikutusta kokonaistulokseen, sillä tasoitus määrä purkautui vastaavalla määrällä.

Uusien tietojärjestelmien aktivoinnissa, Venture Capital-osakkuusyhtiöiden yhdistelyssä ja noteeratujen sijoitusten käyvän arvon määrittelyssä on siirrytty jo vuonna 2003 soveltamaan IAS -periaatteita. Muutosten vaikutus on kerrottu alla kohdassa IAS-raportointi. Vertailuvuoden tietoja ei ole muutettu.

Hallituksen toimintakertomukseen sisältyvät

toimialakohtaiset tiedot on esitetty uuden organisaatorakenteen mukaisesti. Liiketoimintasegmentit ovat vahinkovakuutus ja varainhoitopalvelut. Muihin toimintoihin on sisällytetty konsernihallinto sekä hallinto- ja IT-palveluiden myynti Suomi-yhtiölle ja Ilmariselle. Omat holding-sijoitukset esitetään kuitenkin erillään muista toiminnoista. Palveluverkko on jaettu vahinkovakuutuksen ja varainhoitopalveluiden kesken.

Palveluverkon kulut kohdistetaan liiketoimintasegmenteille uuden organisaatorakenteen perusteella. Aikaisemmin vahinkovakuutuksen osalta käytettiin maksutuloon pohjautuvia veloituksia. Kun konsernin palveluyhtiötä ei enää käsitellä omina liiketoimintasegmentteinä, eliminoidut palveluyhtiöiden sisäiset katteet ja vuokrat liiketoimintasegmenttien liikekuluista. Vertailuvuoden sisäisillä katteilla ja vuokrilla (5 milj. euroa) oikaistut kulut on kohdistettu liiketoimintasegmenteille aikaisempien veloitusten suhteessa. Vuosien 1999-2001 liiketoimintasegmenttien tietoja ei ole oikaistu. Liiketoimintasegmenttien välisiä siirtohintoina on käytetty juridisten yhtiöiden välisiä hintoja.

IAS-raportointi

Pohjola laatii konsernitilinpäätöksen kansainvälisen tilinpäätösstandardien (IAS/IFRS) mukaan vuodesta 2005 alkaen. Tätä tarkoitusta varten on laadittu siirtymäsuunnitelma ja perustettu erillinen projektiorganisaatio. Erityisesti vakuutus sopimuk-
sia ja sijoituksia koskevan IAS-sääntelyn kesken-
eräisyys hankaloittaa suunnittelua. Myös kansallisen lainsäädännön viivästyminen on lykännyt laatimisperiaatteita koskevien valintojen tekemistä. Erillistilinpäätöksissä ja konsernitilinpäätöksessä joudutaan todennäköisesti verosyistä soveltamaan erilaisia arvostusperiaatteita. Suurimmat IAS-muutokset koskevat juuri sijoitusten ja vakuutustekni-
sen vastuuvelan arvostamista.

Tasoitus määrä, laskennallisella verovelalla vähennettynä, ryhmitellään standardiluonnoksen mukaan omaan pääomaan. Korvausvastuun diskonttauksen purkautumista seurataan erikseen ja se on tästä syystä tarkoitusta esittävä korkokuluissa. Tunnuslukuissa on esitetty jo nyt näin laskettu IAS-substanssi ja IAS-yhdistetty kulusuhde (alenee n. 6 %-yksikköä). Omien vakuutusten eliminointi, yhteistakuuerän sekä luottotappioiden ja julkisten maksujen mahdollisesti muuttuva käsittely vaikuttavat myös vakuutusliikkeen lukuihin. Merkittävästi vastuuvelan arvostaminen muuttuu kuitenkin vasta vuoden 2007 jälkeen, sillä silloin annettava

pysyvä vakuutus sopimusstandardi tullee perustumaan käypiin arvoihin. Välvaiheen aikana vakuutusliikettä koskevat liitetiedot sen sijaan lisääntyvät merkittävästi.

Segmenttiraportoinnissa vahinkovakuutussegmentti jaetaan vuodesta 2004 alkaen yrityksiin, yksityisasiakkaisiin ja irtisanottuun ulkomaiseen liikkeeseen.

Arvopaperisijoitusten arvostamistavasta tehdään päätös vasta, kun säännökset valmistuvat. Kiinteistö sijoitukset on tarkoitettu arvostaa edelleen hankintamenoon. Keskinäiset asunto- ja kiinteistö osakeyhtiöt yhdistellään suhteellisesti omistuso-
suuden mukaan. Omassa käytössä olevat kiinteis-
töt ja niiden kulut ryhmitellään käyttöomaisuudeksi ja liikekuluiksi. Tämä kasvattaa liikekulusuhdetta arviolta noin prosenttiyksiköllä. Arvonkorotusrahastoon merkityt kiinteistöjen arvonnkorotukset 5 milj. euroa peruutettiin 2003, mikä kasvatti vastaavasti kiinteistöjen arvostuseroa. Vapaaehtoisin eläke-
vakuutusliikkeen liittyvä, vakuutusmatemaattisesti las-
kettu eläkevastuu kirjataan jatkossa tilinpäätökseen. Suomalaisen lakisääteisen eläkejärjestelmän (TEL) käsittelyyn odotetaan tulkintaa. Myös muut standardit sekä niiden muutokset ja tulkinat vaikuttavat tilinpäätökseen esim. laskennalliset verot IAS-oikaisuista ja leasing sopimusten käsittely.

Vuonna 2003 aloitettiin uusien itse kehitettyjen tietojärjestelmien toteutusvaiheen menojen aktiivointi IAS-käytännön mukaisesti. Aktiivoinnit olivat 5,1 milj. euroa. Venture Capital-osakkuusyhtiöiden tietoja ei enää 31.12.2003 yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen, vaan nämä sijoitukset arvostettiin alimpaan arvoon ja arvon muutokset kirjattiin tuloslaskelmaan. Menettely vastaa IAS:n vaatimaa käypään arvoon arvostamista. Koska sijoitusten arvo oli jo aikaisemmin alennettu käypään arvoa vastaavaksi, muutoksella ei ollut tulosvaikutusta.

Noteeratujen sijoitusten käyväksi arvoksi katsottiin ensisijaisesti tilinpäätöspäivän viimeinen jatkuva kaupankäynnin mukainen ostokurssi aikaisemmin käytetyn viimeisen vastaavan kaupankäynti-
kurssin sijasta. Muutoksen vaikutus oli vähäinen.

b) Konsernitilinpäätös

Konsernitilinpäätökseen yhdistellään sellaiset yhteisöt, joissa emoyhtiöllä on joko suoraan tai välillisesti määräysvalta. Pohjola-Yhtymän kaikissa tytäryrityksissä määräysvalta perustuu äänenemmistöön. Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty rivi rivi-
viltä kaikki tytäryhtiöt.

Konsernitilinpäätös laaditaan emoyhtiön ja tytäryhtiöiden tuloslaskelmien, taseiden ja liitetietojen yhdistelminä, joista eliminoidaan yhtiöiden väliset saamiset ja velat, tuotot ja kulut, voitonjako, aktivoidut sisäiset katteet sekä keskinäinen osakeomistus. Vuoden aikana hankitut tytäryhtiöt yhdistellään hankintahetkestä lähtien ja vuoden aikana myydyt yhtiöt yhdistellään myyntihetkeen saakka. Tytäryhtiöiden tilinpäätökset muutetaan ennen yhdistelyä olennaisilta osin emoyhtiön soveltamien tilinpäätösperiaatteiden mukaisiksi. Eliminoidut sisäiset katteet tuloutetaan suunnitelmapoistojen tai arvonalentumisten suhteessa. Tuloksesta ja omasta pääomasta erotetaan vähemmistön osuus omaksi eräkseen.

Konsernin keskinäinen osakeomistus eliminoidaan hankintamenomenetelmää käyttäen. Syntynyt konserniaktiiva jaetaan tytäryhtiöiden omaisuuserille ja poistetaan näiden poistosuunnitelman mukaan. Kohdistamaton osuus esitetään taseessa erillisenä konserniliikarvona, joka poistetaan suunnitelman mukaan vaikutusajanaan 5-20 vuodessa.

Kohdistettuun konserniaktiivaan liittyvä laskennallinen verovelka merkitään konserniliikarvoksi ja poistetaan saman poistoajan kuluessa kuin kohdistettu konserniaktiivakin. Tytäryhtiökiinteistöosakkeiden arvonorotukset merkitään konsernitaseella tytäryhtiön omistamien kiinteistöjen arvonorotukseksi.

Osakkuusyritykset eli yritykset, joiden äänivalta konserni omistaa 20-50 prosenttia, yhdistellään konsernitilinpäätökseen pääosin pääomaosuusmenetelmällä. Tuloslaskelmaan sisältyy konsernin osuus osakkuusyritysten tuloksista. Taseessa osakkuusyritysten hankintameno ja konsernin omaan pääomaan lisätään konsernin osuus hankinnan jälkeen kertyneistä osakkuusyritysten voitoista tai tappioista. Konsernin ja osakkuusyritysten välisistä kaupoista syntyneet aktivoidut sisäiset katteet eliminoidaan konsernin omistussuuden suhteessa. Konserniaktiiva ja eliminoidu sisäinen kate kirjataan tuloslaskelmaan samoja periaatteita noudattaen kuin tytäryhtiöitä yhdisteltäessä.

Asunto Oy Helsingin Korppaanmäki yhdistellään yhteisyrityksenä rivi riviltä omistussuuden (34,2 %) mukaan soveltaen muutoin samoja periaatteita kuin tytäryritysten yhdistelyssä.

Muut omistukset (20-50 %) keskinäisissä asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöissä jätetään yhdistelemättä. Koska näiden yhtiöiden kulut katetaan osakkailta perittäväillä yhtiövastikkeilla, on yhdistelemättä jättämisen vaikutus konsernin tulokseen ja vapaaseen

omaaan pääomaan vähäinen.

Suorat Venture Capital-sijoitukset, joissa omistusosuus on 20-50 prosenttia, jätetään yhdistelemättä, sillä omistuksia ei ole tarkoitettu pitkäaikaisiksi ja yhdistelemättä jättämisen vaikutus konsernin tulokseen ja vapaaseen omaan pääomaan on arvonalentumiskirjausten seurauksena vähäinen. Sijoitukset arvostetaan alimpaan arvoon ja arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Osakkuusyritys Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen jätetään yhdistelemättä, sillä työeläkevakuutusyrityksistä annetun lain mukaan lakisääteistä eläkevakuutusta harjoittavaa yhtiötä ei saa yhdistellä muun yrityksen konsernitilinpäätökseen. Yhdistelykielto perustuu työeläkevakuutusta koskeviin rajoituksiin. Konsernilla ja Ilmarisella on joitakin keskinäisiä liiketapahtumia, jotka liittyvät tavanomaiseen vakuustoitomintaan tai siihen liittyvään toimintaan. Ilmarinen omistaa Pohjolan osakkeista 25,9 %.

c) Sijoitusten kirjanpitoarvo

Rakennukset ja rakennelmat esitetään taseessa suunnitelmapoistoilla vähennetyt hankintameno tai sitä alemman käyvän arvon määräisenä. Hankintamenoon sisällytetään hankinnasta aiheutuneet muuttuvat menot. Kiinteistöosakkeet sekä ma- ja vesialueet esitetään taseessa hankinnasta aiheutuneiden muuttuvien menojen tai niitä alemman käyvän arvon määräisenä. Kiinteistöosajoihin tehdyt arvonorotukset on poistettu loppuun tai peruutettu vuonna 2003 (ks. kohta e).

Sijoitusomaisuudeksi katsottavat muut osakkeet ja osuudet sekä rahoitusmarkkinavälineet esitetään taseessa hankinnasta aiheutuneiden muuttuvien menojen tai niitä alemman käyvän arvon määräisenä. Rahoitusmarkkinavälineiden nimellisarvon ja alkuperäisen hankintameno erotus jaksotetaan korkotuotoiksi tai niiden vähennykseksi rahoitusmarkkinavälineen juoksuaikana. Vastaerä merkitään hankintameno lisäykseksi tai vähennykseksi. Hankintameno lasketaan keskihintaa käyttäen. Arvopapereiden arvonorotukset on vähennetty myyntien yhteydessä vuonna 2003 (ks. kohta e). Conventumin vaihtuviin vastaaviin kuuluvat arvopaperit on kuitenkin arvostettu tilinpäätöspäivän todennäköiseen luovutushintaan.

Osakelainauksen kohteena olevat osakkeet arvostetaan vastaavalla tavalla. Lainassa olevien osakkeiden määrä kerrotaan liitetiedoissa.

Rahastomuotoiset pääomasijoitukset esitetään taseessa hankinnasta aiheutuneiden muuttuvien

menojen tai niitä alemman käyvän arvon määräisenä. Käypänä arvona pidetään kunkin rahaston viimeksi ilmoittaman arvon mukaan laskettua rahasto-osuuden arvoa. Noteeraamattomat suorat pääomasijoitukset, joista omistetaan 20-50 prosenttia arvostetaan alimman arvon periaatteella, joka 31.12.2003 vastaa niiden käypää arvoa. Muut noteeraamattomat suorat pääomasijoitukset arvostetaan alimman arvon periaatteella. Suorien pääomasijoitusten arvoa alennetaan uusien rahoituskierrosten tai ulkopuolisten toteuttamien myyntien hintatietojen perusteella tai lasketun substanssiarvon mukaan.

Käyttöomaisuudeksi katsottavat osakkeet ja osuudet esitetään taseessa pysyvillä arvonalennuksilla vähennetyt hankintameno määräisenä. Hankintameno lasketaan fifo-menetelmää käyttäen. Emoyhtiössä Conventumin osakkeiden hankintameno on vuonna 2002 sisällytetty osakevaihdon osalta pääomasijoitukset arvostetaan alimman arvon periaatteella. Suorien pääomasijoitusten arvoa alennetaan uusien rahoituskierrosten tai ulkopuolisten toteuttamien myyntien hintatietojen perusteella tai lasketun substanssiarvon mukaan.

Saamisiksi katsottavat sijoitukset esitetään taseessa nimellisarvon tai sitä pysyvästi alemman todennäköisen arvon määräisenä.

Sijoituksista aikaisemmin tehdyt arvonalennukset palautetaan tulosvaikutteisesti hankintameno käyvän arvon nousua vastaavalta osuudelta.

Johdannaissopimukset arvostetaan markkinoilta saatua tilinpäätöspäivän käypään arvoon. Suojavan johdannaissopimuksen voitto tai tappio merkitään tuloslaskelmaan siltä osin kuin se vastaa suojattavasta erästä kuluksi tai tuotoksi kirjattua määrää. Suojattavan erän arvon nousu ylittävä tappio kirjataan kuitenkin kokonaan kuluksi. Muussa kuin suojaustarkoituksessa tehdyn johdannaissopimuksen käyvän arvon ja sitä korkeamman kirjanpitoarvon erotus merkitään tuloslaskelmaan kuluksi. Realisoitumatonta voittoa ei kirjata. Pankkiiriliikkeessä kaikki johdannaissopimusten voitot ja tappiot kirjataan kuitenkin tulosvaikutteisesti. Tuloslaskelmaan kirjaamattomat johdannaisten arvotuserot ja vahinkovakuutusyhtiöissä ei-suojaavien sopimusten mahdolliset enimmäistappiot otetaan huomioon toimintapääomalaskelmassa.

d) Muun omaisuuden kuin sijoitusten kirjanpitoarvo

Aineettomat hyödykkeet sekä koneet ja kalusto esitetään taseessa suunnitelmapoistoilla vähennetyt hankintameno määräisenä. Hankintamenoon sisällytetään hankinnasta ja valmistuksesta aiheu-

tuneet muuttuvat menot. Vuodesta 2003 alkaen aktivoidaan myös itse kehitettyihin uusiin tietojärjestelmiin kohdistettavissa olevat muuttuvat ja kiinteät menot. Määrittelyvaiheen menot kirjataan kuitenkin suoraan kuluksi.

Vakuutusmaksusaamiset ja jälleenvakuutussaaamiset merkitään taseeseen todennäköiseen arvoon ja muut saamiset nimellisarvoon tai tätä pysyvästi alempaan todennäköiseen arvoon.

e) Sijoitusten arvonorotukset

Maa- ja vesialueiden, rakennusten ja arvopapereiden arvoja voidaan korottaa, jos niiden käypä arvo on pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi. Sijoitusomaisuudeksi katsottavien hyödykkeiden arvonorotusten vastaerä kirjataan tuloslaskelmaan ja käyttöomaisuuden arvonorotusten vastaerä arvonorotusrahastoon. Arvonorotusrahastoa saa käyttää rahastoantiin siltä osin kuin se rahastoantia toteutettaessa kohdistuu käyttöomaisuudeksi katsottaviin sijoituksiin. Arvonorotuksia tehtäessä noudatetaan erityistä varovaisuutta.

Jos arvonorotus osoittautuu aiheettomaksi, tuloutettu arvonorotus oikaistaan tulosvaikutteisesti ja rahastoitu arvonorotus peruutetaan arvonorotusrahastosta tai, mikäli arvonorotusrahasto on käytetty rahastoantiin, vapaasta omasta pääomasta.

Rakennusten tuloutettu arvonorotus poistetaan suunnitelman mukaan.

Sijoitusten arvojen korottamisesta on luovuttu vuonna 2003. Kaikki aikaisemmat arvonorotukset on poistettu loppuun, peruutettu tai vähennetty myyntien yhteydessä.

f) Sijoitusten käypä arvo ja arvostuserot

Tilinpäätöksen liitetiedoissa kerrotaan tase-eräkohdaisesti sijoitusten jäljellä oleva hankintameno, kirjanpitoarvo ja käypä arvo. Kahden ensiksi mainitun arvon erotus muodostuu arvonorotuksista ja osakkuusyritysten yhdistelyyn liittyvistä oikaisuista. Kahden viimeksi mainitun arvon erotus osoittaa taseeseen kirjaamattomat arvostuserot.

Yhtiön omat asiantuntijat määrittelevät vuosittain kullekin kiinteistölle ja kiinteistöosakkeelle käyvän arvon. Käyvät arvot määritellään lähinnä tuotoarvomenetelmällä. Rinnakkaisena arviointimenetelmänä käytetään tonttien ja asuinkiinteistöjen osalta alueellisia markkinahintatilastoja ja rakennusten osalta teknisiä nykyarvoja. Käyvät arvot määritellään yksilöllisesti kohteittain ja varovaisuuden periaatetta noudattaen.

Osakkeiden ja osuuksien sekä rahoitusmarkkinavälineiden, jotka noteerataan virallisessa arvopäätöspäivän viimeistä jatkuvan kaupankäynnin mukaista ostokurssia tai sen puuttuessa vastaavaa kaupankäyntikurssia. Mikäli tilinpäätöspäivä ei ole pörssipäivä, käytetään tätä päivää edeltävää vastaavaa kurssia. Muiden osakkeiden, osuuksien ja rahoitusmarkkinavälineiden käypänä arvona pidetään todennäköistä luovutushintaa, jäljellä olevaa hankintamenoa tai substanssiin perustuvaa arvoa.

Saamisten käypänä arvona pidetään nimellisarvoa tai tätä alemmaa todennäköistä arvoa.

g) Vahinkovakuutuksen vakuutustekninen vastuuelvelka ja vakuutusten hankintamenot

Vakuutusmaksuvastuu sisältää tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuvan osuuden vakuutusmaksutulosta. Määrä lasketaan pääasiassa tilastollisin menetelmin. Edellä mainittua siirtovastuuta täydennetään tulevien tappioiden kattamiseksi, mikäli voimassa olevista vakuutus sopimuksista odotetaan syntyvän tappiota jäljellä olevan vakuutuskauden aikana. Vakuutusten hankinnasta aiheutuneet menot kirjataan sen tilikauden kuluksi, jonka aikana niiden suorittamisvelvollisuus syntyy.

Korvausvastuu sisältää sattuneista vakuutustapahtumista ja niiden selvittelystä vielä maksamatta olevat erät. Suuret korvaukset varataan yksilöllisesti. Pienet korvaukset varataan tilastollisin menetelmin. Korvausvastuun määrä lasketaan nykyarvomenetelmällä vain eläkemutoisten korvausten osalta. Korvauksessa käytettävä korkokanta valitaan turvavasti yhtiön omaisuuden tuottotason perusteella.

Korvausvastuuseen kuuluu lakisääteisten vahinkovakuutusten takuujärjestelmään liittyvä, erikseen taseessa esitettävä, yhteistakuuerä, jolla yhtiöt varautuvat ennakolta mahdolliseen korvausvelvollisuuteen. Jos jokin näitä vakuutuksia myöntävä yhtiö joutuu selvitystilään tai konkurssiin, vastaavat muut yhtiöt korvauksista yhdessä.

Korvausvastuuseen kuuluu myös erikseen taseessa esitettävä tasoisuusmäärä. Tasoisuusmäärän tehtävänä on korvauskulujen vuosittaisen vaihtelun tasoittaminen ja vakuutusyhtiön vastuunkantokyvyn ylläpito. Tasoisuusmäärän suuruus määräytyy Vakuutusvalvontaviraston vahvistamien perusteiden mukaan. Uudet perusteet on vahvistettava etukäteen. Tasoisuusmäärä kasvaa, jos vahinkosuhte alittaa aikaisempien vuosien keskiarvon, ja purkautuu, jos

vahinkosuhte ylittää em. keskiarvon. Lisäksi tasoisuusmäärään on siirrettävä vahvistettujen perusteiden mukainen määrä, joka voi olla 0-15 prosenttia ao. vakuutusluokan omalla vastuulla olevista vakuutusmaksutuotoista. Tasoisuusmäärää on aina myös kasvatettava vuoden alun tasoisuusmäärälle laskeutulla neljän prosentin korolla.

Vakuutustekninen vastuuelvelka merkitään taseeseen nettoperiaatteella siten, että velan vähennyseränä esitetään jälleenvakuuttajien osuus. Velka ja siitä vähennetty saaminen eivät ole kuitattavissa keskenään, sillä velkoja ja velallinen eivät niissä ole samat.

h) Muiden velkojen kirjanpitoarvo

Muut velat kuin vakuutustekninen vastuuelvelka merkitään taseeseen nimellisarvoon tai, jos velka on sidottu indeksiin tai muuhun vertailuperusteeseen, muuttuneen vertailuperusteen mukaiseen arvoon.

i) Laskennalliset verovelat ja -saamiset

Tuloslaskelmaan merkitään tilikauden ja aikaisempien tilikausien veroihin verotettavan tulon perusteella maksetut tai palautetut sekä maksuun pantavat tai palautettavat verot.

Suomen kirjanpito- ja verolainsäädännön perusteella voidaan tilinpäätökseen kirjata vapaaehtoisia varauksia ja suunnitelman ylittäviä poistoja. Nämä erät ovat verotuksessa vähennyskelpoisia vain, jos ne on vähennetty myös kirjanpidossa. Konsernitilinpäätöksessä vapaaehtoiset varaukset ja suunnitelman ylittävät poistot (poistoero) jaetaan toisaalta tilikauden tulokseen ja omaan pääomaan sekä toisaalta laskennallisen verovelan muutokseen ja laskennalliseen verovelkaan.

Mycs kaikki verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen väliin jakotuseroihin sekä muihin väliaikaisiin eroihin liittyvät laskennalliset verovelat ja -saamiset merkitään taseeseen. Merkittävimmät erät syntyvät kiinteistöihin kohdistetusta konserniaktiivasta, kiinteistösijoitusten arvonalennuksista ja arvonorotusrahastoon merkityistä arvonorotuksista sekä sisäisistä katteista. Tuloutettuihin arvonorotuksiin ei liity verovelkaa, sillä ne luetaan korotusvuoden verotettavaan tuloon ja niistä tehty poisto ja arvonalennus vähennetään vastaavasti verotettavasta tulosta.

Laskennallista verovelkaa sisältyy myös liitetiedoissa esitettyihin sijoitusten arvostuseroihin. Osakekohtaista substanssia, oman pääoman tuottoa ja omavaraisuusastetta laskettaessa arvostuseroista vähennetään laskennallinen verovelka kaikilta osin

täysimääräisesti. Sen sijaan toimintapääomasta, vakavaraisuuspääomasta ja vastuunkantokyvystä vähennetään laskennallinen verovelka vain, mikäli sen toteutumista pidetään lähitulevaisuudessa todennäköisenä. Emoyhtiön arvostuseroista verovelka on vähennetty täysimääräisesti ja vahinkovakuutuksen arvostuseroista se on vähennetty 29 %:n osuudesta [v. 2002 18 %].

Laskennallinen verovelka ja -saaminen esitetään tilinpäätöstä laadittaessa voimassa olevan verokannan mukaisena. Käytetty verokanta on 29 prosenttia.

j) Varaukset

Vastaisia menoja ja menetyksiä varten tehdään varaus, kun konsernilla on aikaisempaan tapahtumaan perustuva ja todennäköisesti toteutuva lakisääteinen tai sitoumukseen perustuva velvoite. Jos vastaisen menon tai menetyksen täsmällistä määrää tai toteutumisaikakohtaa ei tunneta, esitetään erä taseessa pakollisena varauksena mutta muulloin siirtovelkana.

Avainhenkilöille myönnettyjä käyttämättömistä optio-oikeuksista aiheutuvia henkilösivukuluja varten tehdään varaus optioiden käyvän arvon perusteella ja varausta oikaistaan osakkeen kurssin muuttuessa.

k) Toimintapääoma ja vakavaraisuuspääoma

Vakuutusvalvontavirasto valvoo vakuutusyhtiöiden vakavaraisuutta. Keskeisimpänä mittarina käytetään toimintapääomaa, jolla tarkoitetaan varovaiseen käypään arvoon arvostettujen varojen ja velkojen erotusta lisättynä tietyt ehdot täyttävillä pääomalainoilla. Toimintapääoman ja oman pääoman on täytettävä vakuutusyhtiölaissa säädetyt vaatimukset. Vahinkovakuutusyhtiöiden toimintapääoman ja tasoitusmäärän yhteismäärän eli vakavaraisuuspääoman on lisäksi pysyttävä sijoitus- ja vakuutusteknisistä riskeistä riippuvien valvontarajojen puitteissa. Toimintapääoma ja vakavaraisuuspääoma kerrotaan liitetiedoissa.

Myös vakuutusyhtyröyhmän toimintapääoman on täytettävä vakuutusyhtiölaissa säädetyt vaatimukset.

l) Omat osakkeet

Kaikki C-sarjan osakkeet palautuivat Pohjolalle vastikkeetta 31.10.2002, kun niiden saamiselle asetetut tavoitteet eivät täyttyneet. Osakkeet mitätöitiin 30.4.2003.

Omia osakkeita ei sisällytetä osakkeiden lukumäärään tunnuslukuja laskettaessa.

m) Ulkomaanrahan määräiset erät

Ulkomaanrahan määräiset liiketapahtumat kirjataan tapahtumapäivän kurssiin. Tilikauden päättyessä avoinna olevat ulkomaanrahan määräiset saamiset ja velat sekä sijoitusten käyvät arvot muutetaan euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Sekä tilikaudella että tilinpäätöksessä syntyneet kurssivoitot ja -tappiot merkitään tuloslaskelmaan ao. tulojen ja menojen oikaisueriksi tai sijoitustoiminnan tuotoiksi ja kuluiksi, mikäli kurssierot liittyvät rahoitustapahtumiin tai ulkomaiseen vakuutusliikkeeseen. Ulkomaisen vakuutusliikkeen kurssierot lasketaan vaihtuvien ja vuoden lopun kurssien välisenä erotuksena.

Ulkomaisten tytär- ja osakkuusyritysten taseerät muunnetaan euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän kurssia ja tuloslaskelmaerät käyttäen tilikauden keskikursseja. Voiton tai tappion osalta muodostuva keskikursiero merkitään konsernin vapaaseen omaan pääomaan.

n) Eläkejärjestelyt

Kotimaisissa konserniyhtiöissä työskentelevien eläketurva on järjestetty Keskinäisestä Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisesta ja Keskinäisestä Henkivakuutusyhtiö Suomesta otetuilla eläkevakuutusilla. Ulkomaisten tytäryhtiöiden eläkejärjestelyt on hoidettu paikallisen käytännön mukaisesti. Kertyneet eläkevakuutusmaksut on kirjattu tuloslaskelmaan.

Joidenkin henkilöiden eläketurva on järjestetty yhtiön omalla eläkesitoumuksella. Eläkevastuu lasketaan vakuutusmatemaattisesti ja kirjataan tulosvaikutteisesti.

o) Tuloslaskelma- ja tasekaavat

Emoyhtiön tuloslaskelma ja tase laaditaan kirjanpitoasetuksen mukaista kaavaa käyttäen.

Vakuutusomistusyhteisön konsernituloslaskelma ja konsernitase laaditaan vakuutusyhtiön kaavoja käyttäen. Vakuutusyhtiön tuloslaskelmakaava edellyttää toimintokohtaista laskentaa. Liikekulut sekä aineettomien hyödykkeiden ja koneiden ja kaluston poistot sisällytetään toimintokohtaisesti tuloslaskelman eriin. Korvausten hoitamiseen liittyvä kuluosuus sisällytetään maksettuihin korvauksiin ja sijoitusten hoitamiseen liittyvä kuluosuus sijoitustoiminnan kuluihin. Liikekuluina esitetään vain vakuutusten hankinnan ja hoidon sekä yleishallinnon kulut. Menevästä jälleenvakuutuksesta

saadut palkkiot ovat liikekulujen vähennyserä. Sijoituspalvelutoiminnan, muiden myytävien palveluiden ja konsernihallinnon kulut sisältyvät muihin kuluihin. Rakennusten suunnitelmajoistot ja kaikki kiinteistöjen hoitokulut esitetään sijoitustoiminnan kuluina.

p) Toimialakohtaiset tiedot

Liiketoimintasegmentit ovat vahinkovakuutus ja varainhoitopalvelut.

Vahinkovakuutussegmenttiin sisältyvät konsernin vahinkovakuutusyhtiöt sekä osa palveluverkosta.

Varainhoitopalvelusegmentti muodostuu rahastoyhtiöstä, omaisuudenhoitopalveluyhtiöstä ja pankkiiriliikkeestä sekä osasta palveluverkkoa.

Muu toiminta sisältää konsernihallinnon sekä hallinto- ja IT-palveluiden myynnin Suomi-yhtiölle ja Ilmariselle. Omat holding-sijoitukset esitetään erillään muista toiminnoista.

Toimialaraportoinnissa on segmenttien sisäiset liiketapahtumat eliminoitu, mutta eri segmenttien väliset liiketapahtumat on jätetty eliminoimatta. Segmenttien välisinä siirtohintoina on käytetty juridisten yhtiöiden välisiä hintoja.

Konsernin vakavaraisuuspääomasta on erotettu vahinkovakuutusta harjoittavien tytäryhtiöiden ja Palvelu-Pohjolan tilinpäätösten mukainen vakavaraisuuspääoma vahinkovakuutussegmentille kuuluvaksi. Sijoituspalveluyritysten yhteenlasketut omat pääomat muodostavat tämän segmentin vakavaraisuuspääoman. Loppuosa konsernin vakavaraisuuspääomasta esitetään muiden toimintojen alla. Konsernin sisäiset pääomalainat on eliminoitu.

q) Tunnuslukujen laskentakaavat

Yleistä

Tunnusluvut lasketaan konsernin tietoina kirjanpitolautakunnan vakuustustoimialalle antaman poikkeusluvan ja Vakuutusvalvontaviraston vakuutusyhtiöille antaman määräyksen mukaisesti. Poikkeuslupa päättyi vuonna 2005.

Kirjanpitolautakunta on antanut vakuustustoimialalle luvan poiketa valtiovarainministeriön asetuksen säännöksistä seuraavien tietojen osalta:

- Julkisen kaupankäynnin kohteena olevien arvopapereiden markkina-arvoja ei esitetä erikseen tase-erittäin, sillä kunkin tase-erän yhteenlaskettu käypä arvo kerrotaan liitetietona.
- Tilauskantaa ei ilmoiteta vakuustustoiminnan erityisluonteen perusteella.

- Käyttöomaisuuden bruttoinvestointeja sekä tutkimus- ja kehitysmenoja ei ilmoiteta, mikäli niillä ei ole merkitystä oikean ja riittävän tiedon saamiseksi toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.
- Sijoitetun pääoman tuotto-%:n sijasta esitetään kokonaispääoman tuotto-%.

Liikevaihto =

Vahinkovakuutus

- + Vakuutusmaksutuotot ennen jälleenvakuuttajien osuutta
- + Sijoitustoiminnan tuotot
- + Muut tuotot
- + Myynnin yhteydessä realisoituneet tuloutetut arvonorotukset

Henkivakuutus

- + Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta
- + Sijoitustoiminnan tuotot sekä arvonorotukset ja niiden oikaisut
- + Muut tuotot

Vakuutusmaksutulo =

Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta

Liikevoitto tai -tappio =

Vahinkovakuutus

- ± Voitto tai tappio ennen tasoitusmäärän muutosta, sijoitusten arvonorotuksia ja niiden oikaisua, satunnaiseriä ja veroja

Henkivakuutus

- ± Voitto tai tappio ennen tasoitusmäärän muutosta, lisäetuja (asiakasetuja), satunnaiseriä ja veroja

Oman pääoman tuotto käyvin arvoin (%) =

- ± Voitto tai tappio ennen satunnaiseriä ja veroja
- ± Arvonkorotusrahastoon kirjattu arvonorotus/peruutus
- ± Sijoitusten arvostuserojen muutos
- Verot
- ± Laskennallisen veroveljan muutos arvostuseroista
- + Oma pääoma
- + Vähemmistöosuus
- ± Sijoitusten arvostuserot
- Laskennallinen verovelka arvostuseroista (vuoden alun ja tilinpäätöspäivän keskiarvo)

Kokonaispääoman tuotto ilman sijoitussidonnaista vakuutusta käyvin arvoin (%) =

- ± Liikevoitto tai -tappio
- + Vieraan pääoman korot ja kulut
- + Vastuuvelan perustekorko
- ± Sijoitusten arvonorotukset ja niiden oikaisut (vahinkovakuutus)
- ± Arvonkorotusrahastoon kirjattu arvonorotus/peruutus
- ± Sijoitusten arvostuserojen muutos
- + Taseen loppusumma
- Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelka
- ± Sijoitusten arvostuserot (vuoden alun ja tilinpäätöspäivän keskiarvo)

Oman varaisuusaste käyvin arvoin (%) =

- + Oma pääoma
- + Vähemmistöosuus
- ± Sijoitusten arvostuserot
- Laskennallinen verovelka arvostuseroista
- + Taseen loppusumma
- ± Sijoitusten arvostuserot

Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä =

Tunnusluku lasketaan keskiarvona kuukausien lopussa lasketuista henkilökunnan lukumääristä. Laskelmaa oikaistaan yksinomaan osa-aikaisesti palveluksessa olleiden henkilöiden osalta.

Vahinkosuhte (%) (vahinkovakuutus) =

$\frac{\text{Korvauskulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$

Liikekulusuhde (%) (vahinkovakuutus) =

$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$

Yhdistetty kulusuhde (%) (vahinkovakuutus) =

Vahinkosuhte + liikekulusuhde

Liikekustannussuhde (%) (henkivakuutus) =

- + Liikekulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta
- + Korvausten selvittelykulut
- Kuormitustulo

Kuormitustulo on laskuperusteiden mukaan liikekustannusten kattamiseen tarkoitettu erä.

Tuotto/kulusuhde (sijoituspalvelut) =

$\frac{\text{Sijoituspalvelutoiminnan tuotot}}{\text{Palkkio-, korko-, hallinto-, poisto- ja muut liiketoimintakulut}}$

Poistoihin ei sisällytetä konserniliikearvon poistoa.

Sijoitusten tuotto käyvin arvoin ennen veroja (%) =

- + Sijoitusten tuotot ja kulut ennen oman sijoitusorganisaation kuluja
- + Sijoitusten arvonorotukset ja niiden oikaisut
- ± Arvonkorotusrahastoon kirjattu arvonorotus/peruutus
- ± Sijoitusten arvostuserojen muutos
- + Sijoitusten kirjanpitoarvo
- ± Sijoitusten arvostuserot (vuoden alun ja tilinpäätöspäivän keskiarvo)

Toimintapääoma =

- + Oma pääoma ehdotetun voitonjaon vähentämisen jälkeen
- ± Sijoitusten arvostuserot
- ± Laskennalliset verovelat (lähitulevaisuudessa todennäköisesti realisoituva määrä)
- + Pääomalainat
- Aineettomat hyödykkeet
- + Muut asetuksella säädettyt erät

Vakavaraisuuspääoma =

Toimintapääoma + tasoitusmäärä + vähemmistöosuus

Vakavaraisuuspääoma prosentteina vastuuelasta (vahinkovakuutus) =

$\frac{\text{Vakavaraisuuspääoma}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$

+ Vakuutustekninen vastuuelka

- Tasoitusmäärä

Vastuunkantokyky (%) (vahinkovakuutus) =

$\frac{\text{Vakavaraisuuspääoma}}{\text{Vakuutusmaksutuotot 12 kuukaudelta}} \times 100$

Vakavaraisuusaste (%) (henkivakuutus) =

$\frac{\text{Vakavaraisuuspääoma}}{\text{Vakuutusmaksutuotot}} \times 100$

+ Vakuutustekninen vastuuelka

- Tasoitusmäärä

- 75 % sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelasta

Osakekohtainen tulos =
 \pm Voitto tai tappio ennen satunnaiseriä ja veroja
 - Verot
 - Vähemmistön osuus
 Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä

Osakekohtainen oma pääoma =
 Oma pääoma
 Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä tilinpäätöspäivänä

Osakekohtainen substanssi käyvin arvo =
 + Oma pääoma
 \pm Sijoitusten arvostuserot
 - Laskennallinen verovelka arvostuseroista
 - Vähemmistön osuus arvostuseroista
 Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä tilinpäätöspäivänä

Osakekohtainen osinko =
 Tilikaudelta jaettu osinko
 Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä tilinpäätöspäivänä

Osinko tuloksesta prosentteina =
 $\frac{\text{Osakekohtainen osinko}}{\text{Osakekohtainen tulos}} \times 100$

Efektiivinen osinkotuotto (%) =
 $\frac{\text{Osakekohtainen osinko}}{\text{Osakkeen osakeantioikaistu tilikauden viimeinen kaupantekokurssi}} \times 100$

Hinta/voitto -suhde (P/E-luku) =
 $\frac{\text{Osakkeen osakeantioikaistu tilikauden viimeinen kaupantekokurssi}}{\text{Osakekohtainen tulos}}$

Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen kurssi =
 $\frac{\text{Osakkeen euromääräinen kokonaisvaihto}}{\text{Vaihdettujen osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä}}$

Osakkeiden osakeantioikaistu alin ja ylin kurssi =
 Alin ja ylin kurssi julkisessa kaupankäynnissä

Osakkeiden osakeantioikaistu kurssi tilikauden päättyessä =
 Tilikauden viimeinen kaupantekokurssi

Osakekannan markkina-arvo =
 Osakkeiden lukumäärä tilikauden päättyessä x tilikauden viimeinen kaupantekokurssi

Osakkeiden vaihdon kehitys =
 Tilikauden aikana vaihdettujen osakkeiden lukumäärä ja sen prosentuaalinen osuus osakesarjan kaikkien osakkeiden keskimääräisestä lukumäärästä

Optio-oikeuksien laimennusvaikutus
 Osakkeiden lukumäärään lisätään se osakemäärä, johon oikeuttavia optioita on myönnetty, ja siitä vähennetään se osakemäärä, joka olisi voitu hankkia osakkeen käypään arvoon merkinnästä saaduilla varoilla. Jos laimennusvaikutus pienentäisi osakemäärää, laimennusvaikutuksella oikaistuja tunnuslukuja ei esitetä.

IAS-periaatteiden mukaisesti laskettavien tunnuslukujen laskenta-kaavat:

Vahinkosuhte % (IAS) =
 $\frac{\text{Korvauskulut ennen korvausvastuun diskonttauksen purkautumista} + \text{Vakuutusmaksutuotot ennen vakuutusmaksuvastuun diskonttauksen purkautumista}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä}} \times 100$

Liikekulusuhde % (IAS) =
 $\frac{\text{Liikekulut} + \text{Vakuutusmaksutuotot ennen vakuutusmaksuvastuun diskonttauksen purkautumista}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä}} \times 100$

Yhdistetty kulusuhde % (IAS) =
 Vahinkosuhte (IAS) + Liikekulusuhde (IAS)

Riskisuhte % (IAS) =
 $\frac{\text{Korvauskulut ennen korvausten selvittelykuluja ja korvausvastuun diskonttauksen purkautumista} + \text{Vakuutusmaksutuotot ennen vakuutusmaksuvastuun diskonttauksen purkautumista}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä}} \times 100$

Toimintakulusuhde % (IAS) =
 $\frac{\text{Liikekulut} + \text{korvausten selvittelykulut} + \text{Vakuutusmaksutuotot ennen vakuutusmaksuvastuun diskonttauksen purkautumista}}{\text{Osakkeiden osakeantioikaistu keskimääräinen lukumäärä}} \times 100$

Yhdistetty kulusuhde % (IAS) =
 Riskisuhte (IAS) + Toimintakulusuhde (IAS)

Substanssi/osake käyvin arvo (IAS) =
 + Oma Pääoma
 \pm Sijoitusten arvostuserot
 - Laskennallinen verovelka arvostuseroista
 - Vähemmistön osuus arvostuseroista
 + Tasoitusmäärä
 - Laskennallinen verovelka tasoitusmäärästä
 Osakkeiden osakeantioikaistu lukumäärä kauden lopussa

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

2. Vahinkovakuutuksen vakuutusluokkaryhmäkohtainen tulos

Konserni	Milj. e	Vakuutus- maksutulo (ennen jälle- vakuuttajien osuutta)	Vakuutus- maksutuotot (ennen jälle- vakuuttajien osuutta)	Korvaus- kulut (ennen jälle- vakuuttajien osuutta)	Liikekulut (ennen jälle- vakuuttajien palkkioita ja voitto-osuuksia)	Jälle- vakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate
Vakuustekninen kate ennen yhteistakuuerän ja tasoitusmäärän muutosta							
Ensivakuutus							
Lakisääteinen tapaturma							
2003		160,1	160,1	-180,5	-13,3	-0,5	-34,2
2002		164,0	163,8	-168,9	-11,8	0,1	-16,8
2001		120,0	120,2	-163,9	-9,6	0,0	-53,2
Muu tapaturma ja sairaus							
2003		45,1	44,3	-35,7	-13,1	-0,8	-5,3
2002		43,3	42,8	-33,4	-14,8	-0,5	-6,0
2001		35,7	35,4	-28,7	-11,0	-0,5	-4,8
Moottoriajoneuvonvastuu							
2003		122,6	120,6	-116,2	-24,5	-0,7	-20,7
2002		121,1	117,5	-109,3	-27,9	-0,7	-20,4
2001		94,0	93,7	-85,2	-19,8	-0,3	-11,6
Maa-ajoneuvot							
2003		115,3	110,4	-81,3	-22,1	-2,8	4,1
2002		111,0	103,5	-80,3	-25,5	-1,1	-3,5
2001		72,6	73,0	-51,4	-16,8	-	4,8
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikkuva kalusto ja kuljetus							
2003		33,5	32,2	-22,8	-8,5	-2,0	-1,0
2002		33,7	30,8	-19,7	-10,3	-2,2	-1,4
2001		28,8	28,2	-18,9	-10,3	-0,5	-1,5
Palo- ja muu omaisuusvahinko							
2003		137,8	135,5	-101,9	-34,7	-11,0	-12,1
2002		121,7	119,3	-105,8	-44,5	-9,8	-40,8
2001		102,7	102,2	-95,8	-37,0	-4,9	-35,5
Vastuu							
2003		42,2	48,0	-34,2	-8,5	-10,9	-5,7
2002		40,3	48,3	-27,0	-10,2	-12,3	-1,2
2001		29,4	27,7	-23,7	-6,5	-2,5	-5,0
Muut							
2003		29,6	27,3	-14,9	-7,5	-12,0	-7,0
2002		24,1	23,7	-15,4	-8,2	-6,1	-5,9
2001		27,7	26,7	-11,6	-6,0	-8,2	0,9
Ensivakuutus yhteensä							
2003		686,1	678,5	-587,5	-132,1	-40,8	-81,8
2002		659,2	649,7	-559,9	-153,2	-32,7	-96,1
2001		510,8	507,2	-479,1	-117,0	-16,9	-105,9
Jälleensivakuutus							
2003		53,2	51,2	-16,5	-8,2	-15,3	11,3
2002		47,8	45,7	-16,9	-7,7	-20,1	1,0
2001		41,8	42,0	-32,8	-7,1	6,7	8,9
Yhteensä							
2003		739,3	729,7	-604,0	-140,3	-56,0	-70,5
2002		706,9	695,3	-576,8	-160,9	-52,8	-95,2
2001		552,6	549,2	-511,9	-124,1	-10,1	-97,0

Vahinkovakuutuksen vakuutusluokkaryhmäkohtainen tulos

Konserni	Milj. e	Vakuutusmaksutulo (ennen jälleenvakuuttajien osuutta)	Vakuutusmaksutuotot (ennen jälleenvakuuttajien osuutta)	Korvauskulut (ennen jälleenvakuuttajien osuutta)	Liikekulut (ennen jälleenvakuuttajien palkkioita ja voitto-osuuksia)	Jälleenvakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate
Yhteistakuuerän muutos							
2003							-1,2
2002							-1,2
2001							-1,0
Tasoitumäärän muutos							
2003							25,8
2002							22,0
2001							26,6
Yhteensä							
2003							-46,0
2002							-74,3
2001							-71,4

3. Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutulo

Konserni

	Milj. e	2003	2002
Ensivakuutus			
Kotimaasta		660,0	632,9
ETA-valtioista		0,0	0,1
Muista valtioista		26,0	26,2
Yhteensä		686,1	659,2
Jälleenvakuutus			
Vahinkovakuutus		48,2	42,8
Henkivakuutus		5,1	5,0
Yhteensä		53,2	47,8
Yhteensä (ennen jälleenvakuuttajien osuutta)		739,3	706,9
Vakuutusmaksutulosta vähennetyt erät			
Luottotappiot vakuutusmaksusaamisista		3,8	5,4
Vakuutusmaksuvero		74,5	72,1
Julkiset maksut			
Palosuojelumaksu		1,3	1,1
Liikenneturvallisuusmaksu		1,0	1,0
Työturvallisuusmaksu		2,7	2,7
Valtiolle perittävä sairaanhoitomaksu		8,2	12,0
		91,5	94,3

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4. Kokonaisliikekulut tuloslaskelmaerittäin ja toiminnoittain

Konserni

	Milj. e	2003	2002
Vahinkovakuutus			
Maksetut korvaukset			
Korvausten hoitokulut		49,6	53,0
Liikekulut			
Vakuutusten hankintamenot			
Ensivakuutuksen palkkiot		11,4	10,0
Tulevan jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet		4,2	3,7
Muut vakuutusten hankintamenot		43,2	57,0
Yhteensä		58,7	70,6
Vakuutusten hoitokulut		47,9	59,1
Hallintokulut		33,6	31,2
Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot		-6,9	-6,7
Liikekulut yhteensä		133,4	154,2
Sijoitustoiminnan kulut			
Sijoitusten hoitokulut (oma organisaatio)		3,5	3,1
Muut kulut			
Palvelumyynnin kulut		6,6	10,9
Vahinkovakuutus yhteensä		193,1	221,1
Muut toiminnot			
Sijoitustoiminnan kulut			
Sijoitusten hoitokulut (oma organisaatio)		1,4	0,9
Muut kulut			
Hallintokulut		8,1	9,1
Sijoituspalvelutoiminnan kulut		15,7	14,1
Muut palvelumyynnin kulut		42,7	37,6
Muut toiminnot yhteensä		67,9	61,6
Kokonaisliikekulut yhteensä		260,9	282,8
Kokonaisliikekuluihin sisältyy			
Aineettomien hyödykkeiden sekä koneiden ja kaluston suunnitelmapoistoja		14,0	15,2
Liikearvon poistoja		-	0,4
Aineettomien hyödykkeiden sekä koneiden ja kaluston myyntivoittoja ja -tappioita		1,3	-0,4
Kokonaisliikekuluihin ei ole sisällytetty			
Pakollisten varausten muutosta		5,3	13,8
Konserniliikearvon ja liikearvon poistoja		5,2	2,5

5. Erittelyt henkilöstökuluista, henkilöstöstä ja toimielinten jäsenistä

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Henkilöstökulut tuloslaskelmassa					
Palkat ja palkkiot		110,5	112,4	14,6	10,5
Eläkekulut		24,0	20,3	3,4	2,7
Muut henkilösivukulut		7,7	8,5	1,6	1,0
Kirjattu taseessa pakollista varausta/siirtovelkaa vastaan		-5,6		-0,4	
Yhteensä		136,6	141,3	19,1	14,2
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana					
Konttorihenkilöstö		2 575	2 757	273	177
Myyntihenkilöstö		330	364	-	-
Kiinteistöhenkilöstö		34	49	27	42
Yhteensä		2 939	3 170	300	219

Hallituksen jäseniä ja toimitusjohtajia koskevat tiedot

Konserni	2003	2002
<u>Suoriteperusteiset palkat ja palkkiot</u>		
Hallitusten jäsenten palkat ja palkkiot näistä tehtävistä	0,8	0,7
Toimitusjohtajien ja toimitusjohtajan sijaisen palkat ja palkkiot näistä tehtävistä	1,6	1,5
Yhteensä	2,4	2,2
Tilikauden aikana maksetut palkat ja palkkiot ja luontoisedut	2,6	2,6
Emoyhtiö		
<u>Suoriteperusteiset palkat ja palkkiot</u>		
Hallituksen jäsenten palkat ja palkkiot näistä tehtävistä	0,8	0,6
Toimitusjohtajan ja hänen sijaisensa palkat ja palkkiot näistä tehtävistä	0,6	0,3
Yhteensä	1,4	0,9

Hallitusten jäsenille ja toimitusjohtajille myönnettyjä rahalainoja ei ole.

Hallitusten jäseniä ja toimitusjohtajia koskevia vakuuksia tai vastuusitoumuksia ei ole.

Emoyhtiön toimitusjohtajalla on oikeus 60 vuotta täytettyään siirtyä eläkkeelle, jonka määrä on 60 % työntekijäin eläkelain mukaan lasketusta eläkepalkasta. Emoyhtiön eläkkeelle siirtyneellä toimitusjohtajalla on oikeus eläkkeeseen, jonka määrä on 60 % tästä palvelussuhteesta kertyneestä työntekijäin eläkelain mukaan lasketusta eläkepalkasta. Emoyhtiön entisellä hallituksen puheenjohtajalla on oikeus 60 vuotta täytettyään siirtyä eläkkeelle, jonka määrä on noin 20 % vain tästä toimesta lasketusta työntekijäin eläkelain mukaisesta palkasta.

Tytär-yhtiöiden toimitusjohtajilla on oikeus 62 tai 63 vuotta täytettyään siirtyä eläkkeelle, jonka määrä on 60 % työntekijäin eläkelain mukaan lasketusta eläkepalkasta, edellyttäen että heillä 62 tai 63 vuoden iässä on vähintään 30 palvelusvuotta. Eräällä aikaisemmalla toimitusjohtajalla on oikeus 60 vuotta täytettyään siirtyä täydelle työntekijäin eläkelain mukaiselle 60 %:n eläkkeelle.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

6. Sijoitustoiminnan nettotuotto

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Sijoitustoiminnan tuotot					
Tuotot sijoituksista saman konsernin yrityksiin					
Osinkotuotot	-	-	19,8	195,6	
Korkotuotot	-	-	2,7	2,6	
Yhteensä	-	-	22,5	198,2	
Tuotot sijoituksista omistusyhteisyhtiöihin					
Osinkotuotot	-	-	1,4	1,5	
Korkotuotot	0,1	0,1	-	-	
Yhteensä	0,1	0,1	1,4	1,5	
Tuotot kiinteistösijoituksista					
Osinkotuotot					
Muut	0,0	0,3	-	-	
Muut tuotot					
Muut	8,0	13,9	-	-	
Yhteensä	8,0	14,2	-	-	
Tuotot muista sijoituksista					
Osinkotuotot	45,5	44,3	12,8	14,9	
Korkotuotot					
Samankonsernin yritykset	0,0	0,0	1,5	2,4	
Muut	69,0	74,9	5,5	8,5	
Muut tuotot	12,3	12,3	0,2	0,4	
Yhteensä	126,8	131,6	20,0	26,2	
Yhteensä	134,9	145,9	43,9	225,9	
Arvon alentumisten palautukset	37,6	6,0	1,5	-	
Myyntivoitot	204,6	322,9	76,9	68,2	
Sijoitustoiminnan tuotot yhteensä	377,1	474,8	122,4	294,2	
Sijoitustoiminnan kulut					
Kulut kiinteistösijoituksista	13,5	12,6	-	0,0	
Pakollinen varaus	-0,2	2,6	-	-	
Kulut muista sijoituksista	11,1	7,3	0,4	1,6	
Korkokulut ja muut vieraan pääoman kulut					
Samankonsernin yritykset	-	0,0	1,7	2,6	
Muut	3,5	6,1	1,6	3,8	
Yhteensä	27,9	28,6	3,7	7,9	
Arvon alentumiset ja poistot					
Arvon alentumiset	33,8	106,2	1,1	2,5	
Rakennusten suunnitelmapoistot	3,7	4,5	-	-	
Konserniliikkeen poistot	0,1	0,1	-	-	
Yhteensä	37,6	110,8	1,1	2,5	
Myyntitappiot	17,1	42,7	0,7	0,1	
Sijoitustoiminnan kulut yhteensä	82,6	182,1	5,5	10,5	
Sijoitustoiminnan nettotuotto tuloslaskelmassa	294,5	292,7	116,9	283,7	

Sijoitustoiminnan nettotuotto

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Sijoitustoiminnan nettotuottoon sisältyy					
Vakuutusliikkeen kurssitappioita/-voittoja		8,1	9,9	-	-
Muita sijoitustoiminnan kurssivoittoja/-tappioita		0,0	-3,0	-0,2	-1,1
Sijoituspalveluliiketoimintaa koskevat erittelyt:					
Arvopaperikaupan nettotuotot eriteltynä					
Noteeratun sijoitustoiminnan nettotuotot		-0,6	-1,6		
Tilikauden aikana ostettujen ja myytyjen vaihtuviin vastaaviin luettujen arvopapereiden yhteenlasketut määrät					
Osakkeet ja osuudet					
Myyntit		3 066,1	1 783,3		
Ostot		3 062,1	1 788,6		

7. Satunnaiset erät

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Satunnaiset tuotot					
Tytäryhtiön purku		-	-	6,0	-
Tytäryhtiöfuusio		-	-	0,1	-
				6,1	-
Satunnaiset kulut					
Konserniavustus		-	-	-10,4	-57,0
Tytäryhtiön myynti		-4,0	-	-	-
Tuloverot satunnaisista eristä					
Tilikauden verot/konserniavustus		-	-	3,0	16,5
Tilikauden verot/tytäryhtiön myynti		-0,4	-	-	-
Tilikauden verot/tytäryhtiön purku		9,2	-	9,2	-
Laskennalliset verot/tytäryhtiön purku		18,4	-	18,4	-
		27,2	-	30,6	16,5

8. Tuloksen vertailukelpoisuuteen vaikuttavat tuotto- ja kuluerät

	Konserni		
	Milj. e	2003	2002
Vakuutusmaksutulo		-	6,1
Vakuutusmaksuvastuun muutos			
Siirtovastuun muutos		0,9	-6,1
Siirtovastuun täydennys		-	-4,5
Korvausvastuun muutos			-
Eläkevastuiden diskonttauskoron muutos		12,3	
Kuolevuusmallin muutos		27,0	
Tasoitumäärän muutos		-39,9	
Laskuperustemuutos. Vuosien 1999-2001 vastuuvetokatkaisu eliminoidu keskimääräisistä vahinkosuhteista			16,9
		0,2	12,4

9. Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Rakennukset ja rakennelmat

Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan rakennuskohtaisesta hankintamenosta ja tuloutetusta arvonkorotuksesta rakennuksen arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan tasapoistoin. Poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit ovat keskimääräisesti seuraavat:

Asuinrakennukset	50 vuotta	2 %
Toimisto- ja hotellirakennukset	30-50 vuotta	2-3,3 %
Liike- ja teollisuusrakennukset	20-50 vuotta	2-5 %
Rakennusten ainesosat	10-15 vuotta	6,7-10 %
Aktivoidut korjaus- ja muutostyöt	10-20 vuotta	5-10 %
Muut aktiivat	10 vuotta	10 %
Tuloutetut arvonkorotukset	kuten rakennus	
Rahastoidut arvonkorotukset	ei poistoa	

Aineettomat hyödykkeet sekä koneet ja kalusto

Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan hyödykekohtaisesta (aikaisempina vuosina osittain hyödykeryhmäkohtaisesta) hankintamenosta hyödykeryhmän arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan tasapoistoin. Vuodesta 2003 alkaen autohankintoihin on lisätty jäännösarvoksi 30 % hankintahinnasta.

Poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit ovat:

Aineettomat oikeudet (atk-ohjelmat)	5 vuotta	20 %
Liikearvo	10 vuotta	10 %
Konserniliikearvo	5-20 vuotta	5-20 %
	tai kuten vastaava	
	kohdistettu konserniaktiiva	
Aktivoitu atk-suunnittelu	5 vuotta	20 %
Kiinteistösijoituksiin liittyvät pitkävaikutteiset menot	10 vuotta	10 %
Työasemat	3 vuotta	33,3 %
Kuljetusvälineet ja muut atk-laitteet	5 vuotta	20 %
Muut koneet ja kalusto	5-10 vuotta	10-20 %

A-Vakuutuksen liikearvon poistoaika (10 vuotta) perustuu vakuutuskannan pysyvyyteen.

Varainhoitoon liittyvän konserniliikearvon poistoaika (20 vuotta) perustuu liiketoiminnan luonteeseen sekä toimialan kasvuodotuksiin, mistä johtuen tulonodotukset ovat luonteeltaan pitkäaikaisia.

10. Aineettomien hyödykkeiden sekä koneiden ja kaluston muutokset

Konserni	Milj. e	Aineettomat oikeudet	Liikearvo	Konserniliikearvo	Muut pitkävaikuttiset menot	Koneet ja kalusto
Hankintameno 1.1.2003		30,7	30,5	22,8	19,4	59,5
Siirto erien välillä		4,2	0,0	-	-4,3	0,0
Lisäykset		5,0	-	0,3	5,5	3,5
Vähennykset		-2,1	-	-9,2	-0,2	-1,2
Hankintameno 31.12.2003		37,8	30,6	13,9	20,4	61,8
Kertyneet poistot 1.1.2003		-17,0	-18,6	-3,1	-11,1	-39,6
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		1,1	-	0,6	0,1	0,8
Tilikauden poistot		-5,8	-1,3	-0,9	-1,8	-6,5
Arvon alentumiset		-	-	-3,0	-	-
Kertyneet poistot 31.12.2003		-21,7	-19,9	-6,5	-12,8	-45,3
Kirjanpitoarvo 31.12.2003		16,1	10,6	7,4	7,6	16,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2002		13,7	11,9	19,7	8,3	19,9
Konserniliikearvo 31.12.2003				7,4		
Konsernireservi 31.12.2003				-		
Yhteensä 31.12.2003				7,4		
Konserniliikearvon poistot ja arvonalentumiset				-4,1		
Konsernireservin vähennys				0,2		
Yhteensä				-3,9		

Emoyhtiö

	Milj. e	Aineettomat oikeudet	Ennakkomaksu	Muut pitkävaikuttiset menot	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet
Hankintameno 1.1.2003		17,5	0,0	0,3	30,7	2,0
Lisäykset		1,7	3,7	-	1,7	0,0
Vähennykset		-1,4	0,0	-	-0,3	0,0
Siirrot konserniyhtiöiden välillä		7,1	-	1,2	4,0	-
Hankintameno 31.12.2003		25,0	3,7	1,5	36,0	2,0
Kertyneet poistot 1.1.2003		-9,1	-	-0,3	-21,5	-
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		0,6	-	-	0,2	-
Tilikauden poistot		-3,9	-	-0,1	-3,8	-
Siirrot konserniyhtiöiden välillä		-0,6	-	-0,4	-2,1	-
Kertyneet poistot 31.12.2003		-13,0	-	-0,8	-27,2	-
Kirjanpitoarvo 31.12.2003		12,0	3,7	0,7	8,8	2,0
Kirjanpitoarvo 31.12.2002		8,5	0,0	0,1	9,2	2,0

Kaikki koneet ja laitteet ovat hallintotoimintojen käytössä.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

11. Sijoitusten kirjanpitoarvo, käypä arvo ja arvostusero

Konserni	Milj. e	2003			2002		
		Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo
Kiinteistösjoiutukset							
Kiinteistöt		94,8	94,8	116,4	110,9	130,7	
Kiinteistöosakkeet							
omistusyhteisyrityksissä		16,2	16,2	16,9	13,4	14,4	
Muut kiinteistöosakkeet		9,4	9,4	10,5	9,5	10,2	
Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä							
Osakkeet ja osuudet							
osakkuusyrityksissä		27,2	22,8	35,9	20,2	17,9	
Osakkeet ja osuudet omistus-							
yhteisyrityksissä		0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
Rahoitusmarkkinavälineet		2,0	2,0	2,0	0,1	0,2	
Lainasaamiset		1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	
Muut sijoitukset							
Osakkeet ja osuudet		656,4	656,4	917,1	606,5	911,2	
Rahoitusmarkkinavälineet		1 519,3	1 519,3	1 543,2	1 454,0	1 502,5	
Kiinnelainasaamiset		5,0	5,0	5,0	5,2	5,2	
Muut lainasaamiset		0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	
Talletukset		32,1	32,1	32,1	24,1	24,1	
Jälleenvakuutustalletesaamiset		2,4	2,4	2,4	4,0	4,0	
		2 366,7	2 362,3	2 683,3	2 249,7	2 622,3	
Omassa käytössä olevat kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet		68,5	68,5	81,1	76,1	85,4	
Rahoitusmarkkinavälineiden jäljellä oleva hankintameno sisältää korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta		-3,4			-5,7		
Kirjanpitoarvo sisältää							
Tuloutettuja arvonorotuksia					4,2		
Arvonkorotusrahastoon merkittyyä arvonorotuksia					5,3		
					9,5		
Arvonkorotusten periaatteet ks. liitetieto 1 e.							
Arvostusero (käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)				321,1		365,1	
Sijoituspalveluliiketoimintaa koskevat erittelyt: Saamiset, joilla on huonompi etuoikeus kuin velallisen muilla veloilla							
Saamistodistukset, muilta			-		4,8		
Saamistodistukset omaisuuslajeittain jaoteltuina julkisesti noteerattuihin ja muihin							
Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat, julkisesti noteeratut							
Valtion velkasitoumukset			-		35,0		
Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat, ei noteeratut							
Vaihtovelkakirjalainat, pääomalainaehdoiset			-		4,8		
Osakkeet ja osuudet omaisuuslajeittain jaoteltuina julkisesti noteerattuihin ja muihin							
Osakkeet ja osuudet							
Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat, julkisesti noteeratut			4,3		6,6		
Vaihtuviin vastaaviin kuuluvat, ei noteeratut			-		13,2		
Muut, ei noteeratut			0,0		0,1		

Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden kirjanpitoarvo, käypä arvo ja arvostusero

Emoyhtiö	Mij. e	2003			2002		
		Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpito-arvo	Käypä arvo	Jäljellä oleva hankintameno	Kirjanpito-arvo	Käypä arvo
Sijoitukset							
Osuudet saman konsernin yrityksissä		189,5	189,5	190,6	231,0	231,0	232,3
Saamiset saman konsernin yrityksiltä		55,0	55,0	55,0	50,6	50,6	50,6
Osuudet omistusyhteisyhteisöissä		17,2	17,2	25,7	7,2	7,2	7,2
Muut osakkeet ja osuudet		122,4	122,4	230,5	140,8	141,6	275,2
Muut saamiset		1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1
		385,1	385,1	502,9	430,6	431,5	566,4
Rahoitusarvopaperit							
Muut arvopaperit		124,8	124,8	125,3	53,4	53,4	53,9
		509,9	509,9	628,1	484,1	485,0	620,3
Rahoitusarvopapereiden jäljellä oleva hankintameno sisältää korkotuotoiksi (+) tai niiden vähennykseksi (-) jaksotettua nimellisarvon ja hankintamenoerotusta							
		0,1			-0,7		
Kirjanpitoarvo sisältää							
Tuloutettuja arvonorotuksia			-			0,9	
Arvonorotusten periaatteet ks. liitetieto 1 e.							
Arvostusero							
(käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus)							
				118,3			135,3

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

12. Kiinteistösijoitukset

Konserni

	Milj. e	2003	2002
Kiinteistöt ja kiinteistöosakkeet			
Hankintameno 1.1.		213,6	264,4
Hankintamenon, kertyneiden poistojen ja arvonalentumisten oikaisu		-	1,6
Konserniyhdistelymenetelmän muutos		1,2	-
Lisäykset		6,7	2,7
Vähennykset		-17,3	-55,0
Hankintameno 31.12.		204,3	213,6
Arvonkorotukset 1.1.		6,3	25,0
Vähennykset		-6,3	-18,7
Arvonkorotukset 31.12.		-	6,3
Kertyneet poistot 1.1.		-60,8	-61,7
Hankintamenon, kertyneiden poistojen ja arvonalentumisten oikaisu		-	-9,9
Konserniyhdistelymenetelmän muutos		-0,7	-
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		3,4	15,4
Tilikauden poistot		-3,7	-4,5
Kertyneet poistot 31.12.		-61,8	-60,8
Arvonalentumiset 1.1.		-19,7	-25,3
Hankintamenon, kertyneiden poistojen ja arvonalentumisten oikaisu		-	8,3
Vähennysten ja siirtojen arvonalentumiset		7,6	1,2
Tilikauden arvonalentumiset		-10,0	-4,0
Arvonalentumisten palautukset		0,1	-
Arvonalentumiset 31.12.		-22,1	-19,7
Kirjanpitoarvo 31.12.		120,4	139,4

13. Sijoitukset saman konsernin yrityksissä

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	Konserni		Emoyhtiö	
		2003	2002	2003	2002
Osakkeet ja osuudet					
Hankintameno 1.1.	2,3	2,5	233,4	229,2	
Lisäykset	-	-	29,7	2,2	
Yhdistelymenetelmän muutos	-2,3	-	-	-	
Vähennykset	-	-0,2	-	-0,2	
Tytäryhtiöiden purku ja fuusio	-	-	-70,1	-	
Siirrot omistusyhteisyrittäjistä	-	-	-	2,2	
Hankintameno 31.12.	-	2,3	193,0	233,4	
Arvon alentumiset 1.1.	-2,3	-2,5	-2,4	-2,6	
Vähennysten kertyneet arvonalentumiset	-	0,2	0,1	0,2	
Tilikauden arvonalentumiset	-	-	-1,2	-	
Yhdistelymenetelmän muutos	2,3	-	-	-	
Arvon alentumiset 31.12.	-	-2,3	-3,5	-2,4	
Kirjanpitoarvo 31.12.	-	-	189,5	231,0	
Lainasaamiset					
Hankintameno 1.1.	-	-	10,6	1,5	
Lisäykset	-	-	15,0	21,5	
Vähennykset	-	-	-10,6	-12,3	
Hankintameno 31.12.	-	-	15,0	10,6	
Pääomalainasaamiset					
Hankintameno 1.1.	-	-	40,0	-	
Lisäykset	-	-	-	40,0	
Hankintameno 31.12.	-	-	40,0	40,0	

Pääomalaina on voimassa toistaiseksi. Emoyhtiön osalta irtisanomisaika on viisi vuotta ja velallisen osalta kuukausi. Vuotuinen korko on Suomen valtion viiden vuoden mittaisten joukkovelkakirjalainojen vuotuinen keskimääräinen tuotto jälkimarkkinoilla lisättynä kahdella prosenttiyksiköllä. Velallinen on Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjola.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

14. Sijoitukset omistusyhteisyrityksissä

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Osakkeet ja osuudet					
Hankintameno ja osakkuusyritysten yhdistelyyn liittyvät oikaisut 1.1.		26,2	19,2	7,2	9,4
Lisäykset		12,1	12,3	10,0	-
Vähennykset		-4,3	-3,5	-	-
Siirrot saman konsernin yrityksiin		-	-3,7	-	-2,2
Yhdistelymenetelmän muutos		-4,1	-	-	-
Siirrot muihin osakkeisiin		-3,3	-	-	-
Hankintameno ja kertyneiden poistojen oikaisu		-	2,0	-	-
Hankintameno ja osakkuusyritysten yhdistelyyn liittyvät oikaisut 31.12.		26,6	26,2	17,2	7,2
Kertyneet poistot (konserniaktiiva/passiiva) 1.1.		-7,4	0,1	-	-
Tilikauden poistot		-1,6	-5,5	-	-
Siirrot saman konsernin yrityksiin		-	-0,1	-	-
Siirrot muihin osakkeisiin		1,3	-	-	-
Yhdistelymenetelmän muutos		7,6	-	-	-
Hankintameno ja kertyneiden poistojen oikaisu		-	-2,0	-	-
Kertyneet poistot (konserniaktiiva/passiiva) 31.12.		-0,1	-7,4	-	-
Arvonalentumiset 1.1.		-0,4	-	-	-
Tilikauden arvonalentumiset		-3,5	-0,4	-	-
Vähennys		0,4	-	-	-
Arvonalentumiset 31.12.		-3,5	-0,4	-	-
Kirjanpitoarvo 31.12.		23,0	18,4	17,2	7,2
Konserniaktiivan poistamatta oleva määrä 31.12.		0,5	5,9	-	-
Konsernipassiivan tulouttamatta oleva määrä 31.12.		-	-	-	-
Rahoitusmarkkinavälineet					
Hankintameno 1.1.		0,2	0,2	-	-
Lisäykset		2,0	-	-	-
Vähennykset		-0,1	-	-	-
Hankintameno 31.12.		2,1	0,2	-	-
Arvonalentumiset 1.1./31.12.		-0,1	-0,1	-	-
Kirjanpitoarvo 31.12.		2,0	0,1		
Lainasaamiset					
Hankintameno 1.1.		1,0	-	-	-
Lisäykset		-	2,0	-	-
Vähennykset		-	-1,0	-	-
Hankintameno 31.12.		1,0	1,0	-	-

15. Sijoitukset, muut osakkeet ja osuudet

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002
Hankintameno 1.1.		144,8	147,5
Lisäykset		45,1	7,5
Vähennykset		-64,0	-10,2
Hankintameno 31.12.		125,9	144,8
Arvon alentumiset 1.1.		-4,1	-1,6
Vähennysten kertyneet arvonalentumiset		1,6	0,0
Tilikauden arvonalentumiset		-1,1	-2,4
Arvon alentumiset 31.12.		-3,6	-4,1
Arvonkorotukset 1.1.		0,9	1,2
Vähennykset		-0,9	-0,3
Arvonkorotukset 31.12.		-	0,9
Kirjanpitoarvo 31.12.		122,4	141,6

16. Sijoitukset, muut lainasaamiset

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Hankintameno 1.1.				1,1	0,1
Lisäykset				-	2,0
Vähennykset				0,0	-1,0
Hankintameno 31.12.				1,0	1,1
Muut, ei vakuutta		0,6	0,6		
Lainasaamisiin ei sisälly lähipiirilainoja.					

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

17. Omistukset muissa yrityksissä

Konserni Emoyhtiö

Yrityksen nimi	Viimeksi laaditun tilinpäätöksen voitto/tappio oma pääoma		Koti- paikka	Toimiala	Omistusosuus/ ääniosuus %	Kirjanpito- arvo	
	Milj. e					2003	2003
Saman konsernin yritykset							
Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjola A-Vakuutus Oy			Helsinki	Vahinkovakuutus	100,00		67,3
Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen Seesam International Insurance Company Ltd			Helsinki	Vahinkovakuutus	100,00		42,0
Joint Stock Insurance Company "Seesam Latvia"			Viro	Vahinkovakuutus	50,50		1,1
Joint Stock Insurance Company "Seesam Lithuania"			Latvia	Vahinkovakuutus	¹⁾ 45,00 50,05		0,7
Closed Joint-Stock Insurance Company "Principal"			Liettua	Vahinkovakuutus	¹⁾ 39,34 50,07		0,5
Vakuutusosakeyhtiö Bothnia International			Venäjä	Vahinkovakuutus	67,50/80,50		21,0
Moorgate Insurance Company Limited			Helsinki	Vahinkovakuutus	100,00		13,2
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Varma (selvitystilassa)			Iso-Britannia	Vahinkovakuutus	100,00		6,7
Pohjola Omaisuudenhoito Oy			Helsinki	Omaisuudenhoito	100,00		7,5
Pohjola Rahastoyhtiö Oy			Helsinki	Sijoitusrahastotoiminta	100,00		10,0
Conventum Venture Finance Oy			Helsinki	Sijoitustoiminta	100,00		1,7
Conventum Capital Oy			Helsinki	Sijoitusten hallinnointi	100,00		3,8
Conventum Pankkiiriliike Oy			Helsinki	Arvopaperivälitys	100,00		10,3
Pohjolan Asiakaspalvelu Oy			Helsinki	Myynti ja asiakaspalvelu	100,00		1,7
Pohjolan Systeemipalvelu Oy			Helsinki	Tietotekniikkapalvelut	100,00		1,5
Pohjolan Atk-palvelu Oy			Helsinki	Atk-käyttöpalvelut	40/60		0,5
Russia Life Investments Limited			Iso-Britannia	Omistusyhteisö	67,50/80,50		
Closed Joint-Stock Company "RLIR"			Venäjä	Omistusyhteisö	67,50/80,50		
Moorgate Insurance (Nominees) Limited			Iso-Britannia	Ei toimintaa	100,00		
Northclaims Oy			Helsinki	Ei toimintaa	100,00		
Finnish Insurance Services Oy			Helsinki	Ei toimintaa	100,00		0,0
Osmo Oy			Helsinki	Ei toimintaa	100,00		0,0
							-
							189,5
Omistusyhteisyriykset							
Osakkuusyriykset, yhdistelty konsernitilin- päätökseen pääomaosuusmenetelmällä							
Nooa Säästöpankki Oy			Helsinki	Pankkitoiminta	25,00	8,0	9,4
Autovahinkokeskus Oy			Espoo	Vahinkotavaran myynti	27,75	0,9	
Suomen Turvatarkastus Oy			Helsinki	Lakisääteiset turvatarkastukset	47,00	-	
Vahinkopalvelu Oy			Loppi	Vahinkotavaran myynti	46,67	0,7	
Osakkuusyriyitys, ei yhdistelty							
Delfoi Oy	0,0	0,1	Espoo	Tuotannon e-business ratkaisut	30,31	0,9	
Done Solutions Oyj	-7,7	4,3	Helsinki	Logistiikkaratkaisujen valmistus ja myynti	26,56	1,5	
Futuremark Oy	-1,2	0,6	Espoo	Tietoteknisten ohjelmistojen valmistus	32,51	0,8	
Lonix Oy	-0,6	0,4	Leppävirta	Teoll.automaatio- järjestelmien valmistus	20,00	0,5	
Pirene Oy	0,0	2,0	Helsinki	Pintamaan ja jätteiden- käsittelylait. valm.	30,65	0,6	0,5
Pohjanmaan Mikro Oy	0,0	0,9	Kempele	Tietokoneiden valmistus ja myynti	25,00	0,6	
Solid Information Technology Oy	-12,8	2,8	Helsinki	Tietohallinnan ohjelmistot	20,51	1,0	
Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen	2,1	76,5	Helsinki	Työeläkevakuutus	68,57/24,41	7,2	7,2
						22,8	17,2
Omistusyhteisyriyitys, ei yhdistelty							
Euro-Center Holding A/S	-0,3	1,0	Tanska	Korvauspalvelut	16,67	0,2	-

*) Emoyhtiön omistusosuus

Omistukset muissa yrityksissä

Konserni Emoyhtiö

Yrityksen nimi	Viimeksi laaditun voitto/tappio	tilinpäätöksen oma pääoma	Koti- paikka	Toimiala	Omistusosuus/ ääniosuus % Milj. e	Kirjanpito-	Kirjanpito-
						arvo	arvo
						2003	2003
Osakkuusyritykset, yhdistelty konsernitilin- päätökseen suhteellisesti (34,21 %) yhteisyrityksenä							
Asunto Oy Helsingin Korppaanmäki			Helsinki	Kiinteistön hallinta	34,21	-	-
Osakkuusyritykset, ei yhdistelty							
Asunto Oy Bertel Jungintie 10	0,0	1,7	Helsinki	Kiinteistön hallinta	23,20	0,5	
Asunto Oy Einonkatu 8	0,0	0,2	Imatra	Kiinteistön hallinta	42,77	0,4	
Asunto Oy Espoon Haukatie 2	0,0	0,7	Espoo	Kiinteistön hallinta	25,00	0,2	
Kiinteistö Oy Eteläesplanadi 12	0,2	11,0	Helsinki	Kiinteistön hallinta	27,18	6,0	
Asunto Oy Forssan Hämeentie 11	0,0	2,1	Forssa	Kiinteistön hallinta	24,90	0,5	
Joensuun Metsätalo Oy	0,0	3,2	Joensuu	Kiinteistön hallinta	20,53	0,9	
Kiinteistö Oy Kaarinan City	0,0	1,0	Kaarina	Kiinteistön hallinta	34,38	0,2	
Kiinteistö Oy Kiteen Yhdyskulma	0,0	0,1	Kitee	Kiinteistön hallinta	24,42	0,2	
Asunto Oy Loimaan Pohjolankulma	0,0	1,3	Loimaa	Kiinteistön hallinta	27,19	0,2	
Kiinteistö Oy Nokian Nosturikatu 18	-0,5	0,1	Helsinki	Kiinteistön hallinta	33,33	0,2	
Asunto Oy Salamankulma	0,0	2,0	Turku	Kiinteistön hallinta	33,82	3,5	
Sarfvik Oy	0,0	1,5	Kirkkonummi	Kiinteistön hallinta	20,00	0,4	
Asunto Oy Veräjänmäenmutka	0,0	0,2	Helsinki	Kiinteistön hallinta	31,11	0,5	
Asunto Oy Vilkenintie 18	0,0	0,3	Helsinki	Kiinteistön hallinta	25,00	0,3	
Asunto Oy Ranta	0,0	4,2	Hämeenlinna	Kiinteistön hallinta	27,12	0,6	
Asunto Oy Oravanpyörä	0,0	1,5	Vaasa	Kiinteistön hallinta	30,36	0,5	
Kiinteistö Oy Nisulanportti	0,0	0,8	Jyväskylä	Kiinteistön hallinta	34,72	0,4	
Kiinteistö Oy Kulmaleveri	0,0	0,9	Oulu	Kiinteistön hallinta	23,77	0,7	
Kiinteistö Oy Vilhonkulma	0,0	0,5	Mikkeli	Kiinteistön hallinta	20,39	0,2	
						16,2	-

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Yrityksen nimi	Milj. e	Konserni 2003			Emoyhtiö 2003		
		Koti-paikka	Omistus-osuus %	Kirjanpito-arvo	Käypä arvo	Omistus-osuus %	Kirjanpito-arvo
Kotimaiset yhtiöt, noteeratut							
Aldata Solution Oyj	Suomi	0,73	0,9	0,9			
Alma Media Oyj	Suomi	2,54	10,7	10,8			
Amer-yhtymä Oyj	Suomi	0,30	1,9	2,5			
Aspocomp Group Oyj	Suomi	2,71	0,6	3,1			
Comptel Oyj	Suomi	0,23	0,5	0,5			
Elektrobit Group Oyj	Suomi	0,19	0,6	0,6			
Elisa Oyj	Suomi	0,34	5,0	5,0			
Finnlines Oyj	Suomi	1,79	7,4	10,3	0,31	1,3	1,8
Fortum Oyj	Suomi	0,33	8,2	22,7	0,05	1,2	3,8
Huhtamäki Oyj	Suomi	0,42	2,0	4,0	0,11	0,7	1,1
Incap Oyj	Suomi	5,40	1,2	1,2	5,40	1,2	1,2
Jaakko Pöyry Group Oyj	Suomi	0,75	1,9	2,3			
KCI Konecranes Oyj	Suomi	0,24	0,9	0,9			
Kemira Oyj	Suomi	0,48	4,1	5,4			
Kesko Oyj	Suomi	0,47	4,8	5,9			
Kone Oyj	Suomi	0,36	0,7	10,3	0,08	0,1	2,3
Lassila & Tikanoja Oyj	Suomi	2,55	1,4	11,1			
Lemminkäinen Oyj	Suomi	5,03	7,6	14,3			
Lännen Tehtaat Oyj	Suomi	1,89	0,9	1,3			
Martela Oyj	Suomi	4,58	1,2	1,2			
Metso Oyj	Suomi	0,33	4,4	4,4			
Nokia Oyj	Suomi	0,03	10,3	19,4			
Olvi Oyj	Suomi	1,68	0,7	1,1			
Orion-yhtymä Oyj	Suomi	0,51	5,8	5,8			
Outokumpu Oyj	Suomi	0,15	2,7	2,8			
Oyj Leo Longlife Plc	Suomi	3,06	0,7	0,9			
Perlos Oyj	Suomi	0,40	1,4	1,4			
Polar Kiinteistöt Oyj	Suomi	0,53	0,7	0,7			
Rakentajain Konevuokraamo Oyj	Suomi	7,52	0,9	6,3			
Rautaruukki Oyj	Suomi	0,38	3,0	3,1			
Sampo Oyj	Suomi	0,06	2,6	2,6			
SanomaWSOY Oyj	Suomi	2,95	5,1	78,3	1,67	2,9	44,3
Stora Enso Oyj	Suomi	0,02	1,1	1,1			
Suomen Spar Oyj	Suomi	4,59	2,0	2,0			
Suominen Yhtymä Oyj	Suomi	1,99	0,6	3,1			
Tamfelt Oyj Abp	Suomi	0,88	1,7	2,2			
Tietoenator Oyj	Suomi	0,19	0,8	3,5			
UPM-Kymmene Oyj	Suomi	0,41	8,5	32,2	0,16	3,4	12,9
Uponor Oyj	Suomi	0,56	3,3	5,1			
YIT-Yhtymä Oyj	Suomi	4,18	6,1	34,2	1,74	2,4	14,2
Muut optiotodistukset			0,6	0,6			
Muut osakkeet			4,2	8,5			
Ulkomaiset yhtiöt, noteeratut							
Astra-Zeneca Plc	Iso-Britannia	0,00	1,1	1,1			
Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ)	Ruotsi	2,77	52,0	81,9	2,77	52,0	81,9
Nordea Bank AB	Ruotsi	0,04	4,9	6,5			
Novo-Nordisk A/S	Tanska	0,02	1,5	1,5			
OM HEX Aktiebolag	Ruotsi	1,08	3,0	12,1	1,08	3,0	12,1
Orkla ASA	Norja	0,03	1,2	1,2			
Sea Containers Ltd	Bermuda	0,94	2,6	2,6			
Svenska Handelsbanken Ab	Ruotsi	0,03	2,7	2,7			
TeliaSonera AB	Ruotsi	0,04	6,6	8,4			
Total SA	Ranska	0,00	1,0	1,2			
Vodafone Group Public Ltd	Iso-Britannia	0,00	2,1	2,1			
Muut osakkeet			47,9	50,2			
Kotimaiset yhtiöt, ei noteeratut							
Fingrid Oyj	Suomi	2,26	2,4	2,4			
Inion Oy	Suomi	2,50	0,6	0,6			
Ion Blast Oy	Suomi	8,67	0,9	0,9			
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi	Suomi	^{*)}	0,5	0,5	^{*)}	0,5	0,5
Kuopion Puhelin Oyj	Suomi	2,24	2,5	2,5			
NetHawk Oyj	Suomi	11,00	6,2	6,2			
Oyj Wireless Entertainment Services Finland Ltd.	Suomi	16,67	1,3	1,3			
Tornator Timberland Oy	Suomi	5,00	4,0	4,0			
Muut osakkeet			3,8	3,8		0,7	0,7

^{*)} Takuupääomasta 100 %

Omistukset muissa yrityksissä

Milj. e

Konserni 2003
Emoyhtiö 2003

Yrityksen nimi	Koti- paikka	Omistus- osuus %	Kirjanpito- arvo	Käypä arvo	Omistus- osuus %	Kirjanpito- arvo	Käypä arvo	
Ulkomaiset yhtiöt, ei noteeratut								
Cygate Ab	Ruotsi		0,6	0,6				
ELC Corporation Ltd	Bermuda	2,06	0,7	0,8				
Muut osakkeet			1,5	1,6				
Absoluuttisen tuoton rahastot								
Celeres Spectrum Erikoissijoitusrahasto	Suomi		1,0	1,0				
HedgeFirst Ltd	Iso-Britannia		2,1	2,1				
RMF Absolute Return Strategies I Limited	Caymansaaret		5,4	5,4				
Korkorahastot								
Pimco Global Investm Grade Credit Fund, Inst Inc	Irlanti		10,0	10,0				
Pohjola Euro Yrityslaina B (kasvu)	Suomi		27,0	30,8				
Pohjola Korko Plus	Suomi		54,0	54,4		30,0	30,2	
Pohjola Obligaatio B (kasvu)	Suomi		60,0	60,6				
SISF Emerging Markets Debt I, Acc	Luxemburg		11,3	11,3				
Muut korkorahastot			0,1	0,1				
Pääomarahastot								
Aboa Venture III Ky	Suomi		0,9	0,9				
Access Capital LP II A	Iso-Britannia		0,7	0,7		0,7	0,7	
Access Capital LP II B	Iso-Britannia		0,7	0,8		0,7	0,8	
Apax Europe V - D, LP	Iso-Britannia		3,6	3,7				
Arcadia Beteiligungen BT GmbH & Co KG	Saksa		2,3	2,3				
Baltic Investment Fund III LP	Iso-Britannia		1,3	1,3				
Behrman Capital III LP	Yhdysvallat		3,6	3,6				
Bio Fund Ventures III Ky	Suomi		1,8	1,8				
CapMan Equity VII B LP	Suomi		3,5	3,5				
Deutsche European Partners IV (No3) LP	Iso-Britannia		1,0	1,0				
Duke Street Capital IV UK No1 LP	Iso-Britannia		1,5	1,5				
ECI 7 (UK) LP	Iso-Britannia		1,7	1,7				
Eqvitec Technology Fund II Ky	Suomi		4,3	4,3		1,4	1,4	
Euroknights IV Jersey No2 LP	Iso-Britannia		1,9	2,2				
European Fund Investments II LP	Iso-Britannia		0,5	0,7				
European Strategic Partners LP	Iso-Britannia		5,9	5,9				
Finnmezzanine Rahasto II B Ky	Suomi		2,2	2,7				
Finnventure Rahasto I Ky	Suomi		1,4	1,4				
Finnventure Rahasto V Ky	Suomi		7,1	7,1		7,1	7,1	
Indigo Capital IV LP	Iso-Britannia		1,5	1,5				
Industri Kapital 2000 LP IV	Iso-Britannia		6,1	6,6		6,1	6,6	
Lexington Capital Partners IV, LP	Yhdysvallat		3,5	3,5				
MB Equity Fund III Ky	Suomi		0,7	0,7				
MidInvest Fund I Ky	Suomi		0,6	0,6				
Nexit Infocom 2000 Limited	Iso-Britannia		0,7	0,7				
Nordic Capital IV Limited	Iso-Britannia		2,3	2,3				
Nordic Mezzanine Fund II LP	Iso-Britannia		0,5	0,5				
Nordic Mezzanine Fund No1 LP	Iso-Britannia		4,7	4,7		4,7	4,7	
Nova Polonia Private Equity Fund, LLC	Irlanti		2,4	2,4				
Prime Technology Ventures NV	Alankomaat		0,6	0,6				
Private Energy Market Fund Ky	Suomi		1,7	1,7				
Promotion Capital I Ky	Suomi		2,3	2,3		2,3	2,3	
Proventure & Partners Scottish LP	Iso-Britannia		2,4	2,4				
Seedcap Ky	Suomi		0,8	0,8				
SFK 99-Rahasto Ky	Suomi		1,6	1,6				
Sponsor Fund I Ky	Suomi		1,2	1,2				
Sponsor Fund II Ky	Suomi		1,0	1,0				
The First European Fund Investments UK LP	Iso-Britannia		4,1	4,1				
Muut pääomarahastot			2,3	2,4				

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Omistukset muissa yrityksissä		Milj. e			Konserni 2003		Emoyhtiö 2003	
Yrityksen nimi	Koti-paikka	Omistus-osuus %	Kirjanpito-arvo	Käypä arvo	Omistus-osuus %	Kirjanpito-arvo	Käypä arvo	
Sijoitusrahastot								
AAF Eastern Europe Equity Fund	Luxemburg		2,7	3,8				
ABN AMRO Trans Europe Fund	Alankomaat		1,3	1,3				
CAF Asian Growth I	Luxemburg		5,4	5,4				
Carnegie Småbolag	Ruotsi		0,9	0,9				
Conventum Euro 50 Plus B (kasvu)	Suomi		3,2	3,2				
Conventum Euro 50 Plus B (kasvu)	Suomi		0,8	0,8				
Conventum Focus B (kasvu)	Suomi		0,6	0,6				
Conventum US 500 Plus B USD	Suomi		5,2	5,2				
Gartmore Japan Fund	Iso-Britannia		1,1	1,1				
PF Small Cap Europe I Class	Luxemburg		0,9	1,8				
Parvest Europe Mid Cap - Inst C	Luxemburg		8,4	8,4				
Pohjola Euro Forte B (kasvu)	Suomi		1,0	1,1				
Pohjola Euro High Yield B (kasvu)	Suomi		6,9	6,9				
Pohjola Euro Kasvu B (kasvu)	Suomi		15,8	15,8				
Pohjola Euro Kasvu B (kasvu)	Suomi		1,7	1,7				
Pohjola Euro Value B (kasvu)	Suomi		13,0	13,0				
Pohjola Euro Value B (kasvu)	Suomi		1,5	1,5				
Pohjola Eurooppa Osake B (kasvu)	Suomi		10,0	10,4				
Pohjola Eurooppa Osake B (kasvu)	Suomi		2,7	2,8				
Pohjola Solid B (kasvu)	Suomi		2,0	2,0				
Pohjola Tekno B (kasvu)	Suomi		1,0	1,3				
Pohjola Tummansininen Erikoissijoitusrahasto	Suomi		1,2	1,3				
Pohjola Vaaleansininen Erikoissijoitusrahasto	Suomi		0,8	0,9				
Pohjola Vaihtovelkakirjalaina B (kasvu)	Suomi		2,6	2,9				
Pohjola Vaihtovelkakirjalaina B (kasvu)	Suomi		0,8	0,9				
PWT US Relative Value	Irlanti		11,2	11,2				
Schrodes Tokyo Fund - Acc JPY	Iso-Britannia		7,5	8,5				
SISF Pacific Equity Class C - Dist	Luxemburg		6,8	6,8				
			0,0	0,4				
			656,4	917,1				
Kiinteistöosakkeet								
						-	-	
						122,3	230,5	

Omistukset muissa yrityksissä		Milj. e		Konserni 2003		Emoyhtiö 2003	
Yrityksen nimi	Lainassa olevien osakkeiden lukumäärä	Laina-ajan päättymispäivä	Osakkeiden kirjanpitoarvo	Osakkeiden käypä arvo	Osakkeiden kirjanpitoarvo	Osakkeiden käypä arvo	
Osakelainaus							
KATI-laina							
Comptel Oyj	175 000	05.01.2004	0,4	0,4			
Huhtamäki Oyj	9 000	08.01.2004	0,0	0,1			
Kesko Oyj	83 000	05.01.2004	0,9	1,1			
Metso Oyj	35 400	05.01.2004	0,3	0,3			
SanomaWSOY Oyj	8 000	09.01.2004	0,0	0,1			

18. Saamiset

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Saamiset saman konsernin yrityksiltä					
Myyntisaamiset		-	-	0,8	0,8
Siirtosaamiset		-	-	2,1	2,7
Ennakko-osinkosaaminen		-	-	5,0	75,3
Muut saamiset		-	-	4,4	17,1
Yhteensä		-	-	12,3	95,9
Saamiset omistusyhteisyryksiltä					
Ensivakuutustoiminnasta		0,3	0,4	-	-
Myyntisaamiset		0,4	0,6	0,0	0,0
Muut saamiset		1,7	1,5	0,1	0,1
Yhteensä		2,5	2,5	0,1	0,1

19. Siirtosaamiset

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Korot ja vuokrat		29,4	34,7	1,4	1,8
Muut siirtosaamiset					
Etukäteen maksetut menot		3,2	3,0	0,5	0,3
Tuloverot		0,4	1,3	0,2	0,2
Johdannaissopimukset		5,4	6,5	-	3,6
Muut siirtosaamiset		10,0	10,4	0,9	0,0
		19,0	21,2	1,5	4,1
Yhteensä		48,4	56,0	2,9	5,9

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

20. Oma pääoma

	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Osakepääoma					
A-osakkeet 1.1.	-	7,8	-	7,8	
Yhdistetty D-osakkeiksi	-	-7,8	-	-7,8	
Yhteensä	-	-	-	-	
B-osakkeet 1.1.	-	35,9	-	35,9	
Yhdistetty D-osakkeiksi	-	-35,9	-	-35,9	
Yhteensä	-	-	-	-	
C-osakkeet 1.1.	0,8	0,8	0,8	0,8	
Osakepääoman alentaminen	-0,8	-	-0,8	-	
Yhteensä	-	0,8	-	0,8	
D-osakkeet 1.1.	43,7	-	43,7	-	
Muodostettu A- ja B- osakesarjoista	-	43,7	-	43,7	
Yhteensä	43,7	43,7	43,7	43,7	
Osakepääoma 31.12.	43,7	44,5	43,7	44,5	
Ylikurssirahasto					
Pääoma 1.1.	39,7	39,7	39,7	39,7	
Osakepääoman alentaminen	0,8	-	0,8	-	
Pääoma 31.12.	40,5	39,7	40,5	39,7	
Vararahasto					
Pääoma 1.1./31.12.	158,3	158,3	158,2	158,2	
Muut rahastot					
Käyttörahassto					
Pääoma 1.1.	223,1	299,6	161,3	15,7	
Arvonkorotusten peruutus	-3,8	-1,2	-	-	
Edellisten tilikausien voitosta	10,3	-2,0	-	-	
Edellisen tilikauden voitosta	1,5	-73,2	53,5	145,6	
Pääoma 31.12.	231,2	223,1	214,8	161,3	
Edellisten tilikausien voitto/tappio					
Pääoma 1.1.	4,5	-85,4	-	-	
Edellisen tilikauden voitosta/tappiosta	29,5	89,9	-	-	
Siirto käyttörahasstoon	-10,3	2,0	-	-	
Konsernirakenteen muutoksesta	-1,6	-	-	-	
Muuntoero	-1,9	-2,0	-	-	
Pääoma 31.12.	20,2	4,5	-	-	
Edellisen tilikauden voitto	132,6	219,8	155,0	348,7	
Emoyhtiön osingonjakoon	-101,5	-203,1	-101,5	-203,1	
Käyttörahasstoon	-1,5	73,2	-53,5	-145,6	
Edellisten tilikausien voittoon/tappioon	-29,5	-89,9	-	-	
Yhteensä	-	-	-	-	
Tilikauden voitto	176,8	132,6	97,7	155,0	
Oma pääoma yhteensä	670,7	602,7	554,8	558,7	

Oma pääoma

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Kertyneestä poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista omaan pääomaan merkitty osuus					
Edellisten tilikausien voitto/tappio		2,2	2,0		
Tilikauden voitto		-0,7	0,7		
Yhteensä		1,5	2,7		
Voitonjakokelpoiset varat					
Tilikauden voitto		176,8	132,6	97,7	155,0
Käyttörahassto		231,2	223,1	214,8	161,3
Edellisten tilikausien voitto/tappio		20,2	4,5	-	-
Kertyneestä poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista omaan pääomaan merkitty osuus		-1,5	-2,7	-	-
Oman pääoman muuntoerot		-0,4	-2,6	-	-
Muut oikaisut		-0,6	-0,6	-	-
		425,7	354,3	312,4	316,3

Ehdotetun voitonjaon jälkeen emoyhtiöllä on käyttämätöntä veroylijäämää 81 901 000 euroa.

Oma pääoma

Vuoden 2003 alussa Pohjolalla oli D-sarjan osakkeita 50 772 851 kpl. Lisäksi yhtiön hallussa oli yhtiölle vastikkeetta palautuneita C-sarjan osakkeita 955 648 kpl.

Varsinainen yhtiökokous päätti 9.4.2003 alentaa yhtiön osakepääomaa 821 857,28 eurolla eli 44 475 909,14 eurosta 43 654 051,86 euroon mitätöimällä kaikki yhtiön hallussa olleet C-sarjan osakkeet. Alentaminen toteutettiin 30.4.2003 siirtämällä mitätöityjen osakkeiden yhteistä kirjanpidollista vasta-arvoa vastaava määrä 821 857,28 euroa ylikurssirahastoon, jolloin osakepääoman alentaminen ei vähentänyt yhtiön omaa pääomaa.

C-sarjan osakkeiden tultua mitätöidyksi yhtiössä on enää vain yksi osake-sarja, jonka nimi on Pohjola-Yhtymä. Vuoden 2003 lopussa yhtiön osakepääoma oli 43 654 051,86 euroa ja osakkeita oli 50 772 851 kpl.

Osakkeilla on oikeus osinkoon ja yhtiön varoihin. Jokainen osake tuottaa yhtiökokouksessa yhden äänen.

Pohjolan optio-ohjelma 2001

Ylimääräinen yhtiökokous päätti 5.7.2001 antaa enintään 1 100 000 kappaletta optio-oikeuksia, jotka oikeuttavat merkitsemään yhteensä enintään 1 100 000 uutta Pohjolan osaketta. Osakepääoma voi merkintöjen seurauksena nousta enintään 946 000 eurolla. Optio-oikeudet tarjotaan maksutta Pohjolan konsernin avainhenkilöille ja Pohjolan kokonaan omistamalle tytäryhtiölle. Hallitus päättää optioiden merkintään oikeutetuista.

Optio-ohjelman mukaan optiot jakautuvat kolmeen eri sarjaan:

Sarja	Kpl	Merkintahinta	Merkintäaika
A	100 000	28,46 euroa	1.8.2003 - 30.7.2006
B	500 000	21,23 euroa	1.8.2004 - 30.7.2006
C	500 000	21,23 euroa	1.8.2005 - 30.7.2006

Merkintähinnoista vähennetään ennen osakemerkintää jaettujen osinkojen määrä. Osinko vuodelta 2001 oli neljä euroa ja vuodelta 2002 kaksi euroa. Vuodelta 2003 hallitus esittää osinkona jaettavaksi 1 euroa.

Optio-ohjelman A-optio-oikeudet on otettu kaupankäynnin kohteeksi Helsingin Pörssin päälistalle 3.11.2003 alkaen.

Hallituksen valtuutukset

Varsinainen yhtiökokous valtuutti 9.4.2003 hallituksen päättämään osakepääoman korottamisesta uusmerkinnällä yhdessä tai useammassa erässä enintään 7 127 164 eurolla. Valtuutus käsittää oikeuden poiketa osakkeenomistajille kuuluvasta merkintäetuoikeudesta, mikäli tähän on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy, kuten esimerkiksi yrityskauppojen tai yhteistoimintajärjestelyjen toteuttaminen. Valtuutus on voimassa yhden vuoden yhtiökokouksesta lukien.

Yhtiökokous myönsi 9.4.2003 hallitukselle omien osakkeiden hankkimis- ja edelleenluovutusvaltuudet, jotka ovat voimassa yhden vuoden ajan. Omia osakkeita voidaan hankkia enintään 5 % yhtiön osakepääomasta tai kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Hankinta toteutetaan Helsingin Pörssin järjestämässä julkisessa kaupankäynnissä. Myös luovutushinta on vähintään pörssihinta. Osakkeet voidaan hankkia yhtiön pääomarakenteen kehittämiseksi, käytettäväksi vastikkeena mahdollisissa yrityskaupoissa tai muissa järjestelyissä taikka mitätöitäviksi. Osakkeiden mahdollinen hankinta alentaa yhtiön jakokelpoista vapaata omaa pääomaa.

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

21. Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksuvastuu	Konserni		Emoyhtiö		
	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Siirtovastuun täydennys		5,6	4,5		
22. Vahinkovakuutuksen korvausvastuu					
Eläkeuotoiset korvaukset					
Vastuuvelkaa laskettaessa käytetty korkokanta keskimäärin		3,7 %	3,8 %		
23. Varaukset					
Tuloslaskelman erät					
Muut kulut (muun toiminnon kulut)					
Vuoden 2002 uudelleenjärjestelyvaraus					
Eläkejärjestelyt		0,1	6,8		
Tukipaketit		-0,4	4,5		
Vuoden 2003 uudelleenjärjestelyvaraus					
Tukipaketit		4,5			
Vuokravastuut		1,1			
Työnantajan sosiaaliturvamaksu työsuhdeoptioista		0,3	-		
		5,6	11,2		
Sijoitustoiminnan kulut					
Tilojen tyhjentäminen saneerausta varten		-0,2	2,6		
Henkilöstökulut/Palkat					
Työnantajan sosiaaliturvamaksu työsuhdeoptioista				0,2	
Henkilöstökulut/Eläkekulut					
Vuoden 2002 uudelleenjärjestelyvaraus					
Eläkejärjestelyt				0,0	0,6
Liiketoiminnan muut kulut					
Vuoden 2002 uudelleenjärjestelyvaraus					
Tukipaketit				0,1	0,1
Vuoden 2003 uudelleenjärjestelyvaraus					
Tukipaketit				0,1	
Vuokravastuut				0,8	
				1,0	0,1
Yhteensä		5,3	13,8	1,3	0,7
Taseen erät					
Pakolliset varaukset					
Eläkejärjestelyt		-	2,8	-	0,4
Tukipaketit		4,3	3,5	0,1	0,0
Vuokravaraus		1,1	-	0,8	-
Työnantajan sosiaaliturvamaksu työsuhdeoptioista		0,3	-	0,2	-
Tilojen tyhjentäminen saneerausta varten		-	2,6	-	-
		5,6	8,9	1,2	0,5
Siirtovelat					
Eläkejärjestelyt		2,9	3,9	0,5	0,2
Tukipaketit		2,1	1,0	0,2	0,1
		5,0	4,9	0,8	0,2
Yhteensä		10,7	13,8	2,0	0,7

24. Velat

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Velat saman konsernin yrityksille					
Ostovelat		-	-	4,0	2,9
Siirtovelat		-	-	0,0	0,2
Muut velat		-	0,8	29,9	21,7
		-	0,8	34,0	24,8
Velat omistusyhteisyrityksille					
Lainat rahoituslaitoksilta		13,8	18,0	-	-
Ostovelat		0,4	0,4	0,3	0,1
Muut velat		-	0,2	0,7	0,0
Yhteensä		14,3	18,6	1,0	0,1
Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua					
Lainat rahoituslaitoksilta		1,2	5,5	-	-

25. Siirtovelat

Henkilöstömenot	26,8	31,2	6,4	5,1
Tuloverot	18,1	18,0	7,8	2,5
Johdannaissopimukset	1,4	3,9	-	3,6
Uudelleenjärjestelyvaraus	5,0	4,9	0,8	0,2
Muut	8,6	15,3	1,0	0,4
	60,0	73,3	16,0	11,8

26. Laskennalliset erät

Tuloslaskelman erät				
Tuloverot/laskennalliset verot				
Konserniyritysten tilinpäätöksiin sisältyvät	0,3	-5,6	0,1	-
Tilinpäätössiirtoihin perustuvat	0,3	-0,2	-	-
Yhdistelytoimenpiteisiin perustuvat jaksotuserot	-1,5	-1,3	-	-
Yhdistelytoimenpiteisiin perustuvat muut väliaikaiset erot	0,0	0,1	-	-
	-1,0	-7,0	0,1	-
Satunnaiset erät/laskennalliset verot				
Konserniyritysten tilinpäätöksiin sisältyvät	18,4	-	18,4	-
Taseen erät				
Laskennalliset verosaamiset				
Konserniyritysten tilinpäätöksiin sisältyvät	23,6	4,9	19,3	0,7
Yhdistelytoimenpiteisiin perustuvat	3,0	-	-	-
	26,6	4,9	19,3	0,7
Laskennalliset verovelat				
Tilinpäätössiirtoihin perustuvat	0,4	0,9	-	-
Yhdistelytoimenpiteisiin perustuvat jaksotuserot	3,3	-1,2	-	-
Yhdistelytoimenpiteisiin perustuvat muut väliaikaiset erot	0,7	2,3	-	-
	4,5	2,0	-	-
Laskennallisia verosaamia on jätetty taseeseen merkitsemättä niiden epätodennäköisen toteutumisen vuoksi	20,4	0,0	18,4	-

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

27. Vakuudet ja vastuusitoumukset

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Vakuudet					
Omasta puolesta annetut vakuudet					
Lainat rahoituslaitoksilta		8,3	9,5	-	-
Takaukset		8,1	8,7	-	-
Kiinteistökiinnitykset		0,5	1,5	-	-
Vakuutustekninen vastuuvelka		16,2	23,6	-	-
Pantit		21,7	29,2	-	-
Johdannaiskaupan vakuudet					
Pantit		1,2	4,1	-	2,5
Konsernitilin päivälüottolemiitin vakuudet					
Pantit		-	9,8	-	9,8
Markkinatakaustoiminnan vakuudet					
Pantit		33,9	35,0	33,9	-
Samaan konserniin kuuluvien yritysten puolesta annetut vakuudet					
Takaukset		-	-	2,6	3,9
Pantit		-	-	0,6	1,8
Yhteisyritysten puolesta annetut vakuudet					
Lainat rahoituslaitoksilta		4,7	4,7	-	-
Takaukset		4,7	4,7	-	-
Muiden puolesta annetut vakuudet					
Pantit		13,3	7,9	-	-
Annetut vakuudet yhteensä		83,3	101,1	37,0	17,9
Emoyhtiö on antanut Moorgate Insurance Company Ltd:n puolesta mahdollisiin tuleviin korvausvelvoitteisiin liittyvän takauksen ILU:lle (Insitute of London Underwriters).					
Emoyhtiö on antanut selvityslimiitin ja markkinatakaustoiminnan vakuudeksi enintään 105 milj. euron vastuusitoumuksen.					
Taseeseen sisällyttömät vastuusitoumukset ja vastuut					
Toimittamattomat arvopaperikaupat		268,4	69,5	-	-
Sopimusvastuut					
Sitouduttu merkitsemään Venture Capital -sijoitustoimintaa harjoittavien kommandiittiyhtiöiden yhtiöosuuksia		111,2	141,7	13,9	18,7
Pääomalainaliittisopimus		-	-	50,5	50,5
Muut sopimusvastuut		13,7	24,5	4,6	11,7

Vakuudet ja vastuusitoumukset

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	2003	2002	2003	2002
Johdannaissopimukset (suojaamistarkoituks)					
Korkojohdannaiset					
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		0,5	0,1	-	-
kohde-etuuden arvo		210,0	90,0	-	-
Asetetut, käypä arvo		-0,4	-1,3	-	-
kohde-etuuden arvo		210,0	287,5	-	-
Valuuttajohdannaiset					
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		4,6	5,3	-	0,8
kohde-etuuden arvo		104,0	202,4	-	60,3
Asetetut, käypä arvo		-1,5	-2,4	-	-0,5
kohde-etuuden arvo		148,9	375,4	-	122,1
Osakejohdannaiset					
Termiini- ja futuurisopimukset (Skandia)					
Käypä arvo		2,4	-	2,4	-
kohde-etuuden arvo		53,0	-	53,0	-
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		-	1,6	-	1,6
kohde-etuuden arvo		-	16,3	-	16,3
Asetetut, käypä arvo		-	-1,3	-	-1,3
kohde-etuuden arvo		-	33,9	-	33,9
Johdannaissopimukset (muut)					
Korkojohdannaiset					
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		0,1	-	-	-
kohde-etuuden arvo		1,3	-	-	-
Asetetut, käypä arvo		0,0	-	-	-
kohde-etuuden arvo		0,3	-	-	-
Osakejohdannaiset					
Termiini- ja futuurisopimukset					
Käypä arvo		0,6	0,2	-	-
kohde-etuuden arvo		3,9	3,9	-	-
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		0,6	0,1	-	-
kohde-etuuden arvo		3,1	2,0	-	-
Asetetut, käypä arvo		0,6	-	-	-
kohde-etuuden arvo		2,4	-	-	-
Muut johdannaiset					
Optiosopimukset					
Ostetut, käypä arvo		0,1	-	-	-
kohde-etuuden arvo		1,2	-	-	-
Asetetut, käypä arvo		0,0	-	-	-
kohde-etuuden arvo		0,6	-	-	-
Leasingvastuut					
Alkaneella tilikaudella maksettava määrä		5,5	2,3	0,0	0,1
Seuraavilla tilikausilla maksettava määrä		2,1	1,2	0,0	0,0
Yhteisvastuumäärä					
Arvonlisäverotuksen ryhmäkisteröintiin liittyen Pohjola-Yhtymä on muiden Pohjola-Yhtymän verovelvollisuusryhmän jäsenten kanssa yhteisvastuullisesti vastuussa ryhmän tilitettävästä arvonlisäverosta					
Saman konsernin yritykset		-	0,0	0,1	0,2
Omistusyhteisyrietykset		2,9	5,2	2,9	5,2
Muut yritykset		0,0	-1,7	0,0	-1,7
		3,0	3,4	3,1	3,6
Ehdolliset saamiset/velat					
Riidanalainen saaminen		0,4			
Riidanalainen velka		0,6			

28. Riskienhallinnan periaatteet

Pohjolan riskienhallinnan lähtökohtana ovat emoyhtiön hallituksen vahvistamat yhteiset suuntaviivat koko konsernin sisäiselle valvonnalle. Sisäinen valvonta sisältää riskienhallintajärjestelmän, jonka avulla toimintaan kohdistuvat riskit kyetään tunnistamaan ja rajoittamaan. Riskienvalvontatoiminto on riippumaton riskiä ottavasta liiketoiminnosta.

Pohjolassa riskiksi ymmärretään kaikki mahdolliset tekijät, joilla on vaikutusta asetettujen liiketoimintatavoitteiden saavuttamiseen. Hallitus on asettanut tavoitteet oman pääoman tuotolle, yhdistetylle kulusuhteelle, vahinkovakuutuksen vakavaraisuudelle ja yhteiskuntavastuulle. Seuraava riskianalyysi keskittyy konsernin merkittävimpiin tunnistettuihin riskeihin.

Pääomarakenne

Vakuutus konsernissa oikein mitoitettulla pääomalla on keskeinen rooli. Vakuutusyhtiön toimilupa edellyttää laissa säädettyjen vakavaraisuusvaatimusten täyttämistä. Pääoman määrä vaikuttaa sekä oman pääoman tuottoon että konsernin riskienkantokykyyn. Hyvä kannattavuus puolestaan tukee molempia edellä mainittuja tavoitteita ja samalla luodelluokset yhteiskuntavastuulliselle toiminnalle.

Pohjolan tavoitteena on pitää tytäryhtiöissä liiketoimintojen tarvitsema pääoma. Pääomapuskurit ovat emoyhtiössä. Vakavaraisuuspääomaan sisällytetään oman pääoman lisäksi sijoitusten arvostuserot ja tasoitusmäärä. Lähitulevaisuudessa todennäköisesti realisoituva verovelka vähennetään arvostuseroista. Pääomarakenteen tehokkuutta lisätään korvaamalla osa tytäryhtiöiden omasta pääomasta emoyhtiön myöntämällä pääomalinalla. Tasoitusmäärää voidaan käyttää pelkästään vakuutusriskien kattamiseen ja muuta vakavaraisuuspääomaa kaikkien riskien kattamiseen. Vakavaraisuus asettaa viime kädessä rajat sille, miten suuria riskejä konserni voi ottaa.

Yhtiön tavoitteena on pitää vahinkovakuutuksen vakavaraisuus tasolla, joka vastaa A-vakavaraisuusluokitusta.

Vakuutus- ja sijoitusriskien hallinta

Pohjolalla on todennäköisyysmalli vakuutus- ja sijoitusriskien arvioimiseksi. Vakuutusriskien osalta mallissa on otettu huomioon vakuutuslajien erilaiset luonteet sekä jälleenvakuuttamisaste. Sijoitusriskien osalta käytetään sijoitusinstrumentin laadun perusteella tehtävään luokitteluun perustuvaa mallia, jossa on otettu huomioon sijoitusluokkien odotettu tuotto ja hajonta sekä luokkien välinen korrelaatio.

Mallin avulla määrätään Pohjolan vakavaraisuudelle tavoitealue. Vakavaraisuuden tavoitealueen alaraja on noin kolminkertainen EU:n tämänhetkiseen vakavaraisuusvaatimukseen nähden.

Sijoitusriskeille on lisäksi erillinen malli, jolla seurataan aktiivisesti sijoitusriskien suuruutta.

Vakuutusriskit

Vakuustoiminta perustuu riskin ottamiseen ja sen hallintaan. Merkittävimmät riskit liittyvät riskin valintaan ja hinnoitteluun, jälleenvakuutusuojan hankkimiseen ja vastuuvelan riittävytyteen. Vastuuelkariski liittyy erityisesti sellaisiin vakuutuslajeihin, joissa vahingot selviävät hitaasti. Lisäksi merkittävä vakuustoiminnan riski tulee vastuuelkaa kattavan omaisuuden sijoitusriskistä.

Riskinvalinnan ja hinnoittelun merkitystä korostetaan toimintamallissa. Myös toimintoa tukevan tietovaraston kehittäminen on työn alla ja osittain jo tuotannossa. Vakuutusehtojen merkitys riskin rajoittamiseksi on olennainen.

Pohjolan vakuutusmaksutulosta noin 90 % tulee kotimaasta. Suomessa ei ole ollut merkittäviä luonnonkatastrofeja eikä terrorismia. Nämä riskit liittyvät lähinnä suomalaisten asiakkaiden ulkomaantoimintoihin, joita Pohjola vakuuttaa yhteistyössä Royal & SunAlliance -yhtiöiden kanssa. Pohjola ei merkitse ulkomaista sopimusjälleenvakuutusliikettä.

Vastuuvelan riittävytyttä seurataan säännöllisesti. Pohjolan vastuuelasta noin puolet on lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen ja moottoriajoneuvon vastuuvakuutukseen liittyviä pitkäaikaisia eläkevastuita. Lakisääteisten lajien korvaustaso on säännelty lainsäädännössä. Eläkkeiden indeksikorotukset hoidetaan lakiin perustuvalla valtakunnallisella jakojärjestelmällä, joten niistä ei aiheudu riskiä vakuutusyhtiöille.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto ja Liikennevakuutuskeskus käynnistivät vuonna 2003 laajan kuolevuus selvityksen. Tehtävänä oli tarkistaa vahinkovakuutusyhtiöiden Suomessa käyttämä kuolevuusmalli, jota käytetään eläkehuutoisten korvausten korvausvastuun laskemisessa. Lisäksi tehtävänä oli kehittää kuolevuuden nykyisen ns. periodimallin korvaava kohorttimalli, jossa kuolevuus riippuu iän ja sukupuolen lisäksi syntymävuodesta. Periodimallista poiketen kohorttimalli ottaa huomioon sen, että nuoremmassa ikäluokissa odotettavissa oleva elinikä on pidempi. Uusi kohorttimalli ottaa tulevaisuudessakin automaattisesti huomioon sen, että nuorempien ikäluokkien kuolevuus on alhaisempi, eikä korvausvastuuseen pääse näin syntymään alijäämää, toisin kuin periodimallin tapauksessa. Pohjola ottaa käyttöön uuden kohorttimalliin perustuvan kuolevuusmallin, kun kuolevuus selvitys valmistuu keväällä 2004. Pohjolan arvion mukaan korvausvastuun lisäystarve on enimmillään noin 10 miljoonaa euroa.

Suomessa asbestista aiheutuneiden vakavien ammattitautien määrä on hitaasti taantumassa. Vuosittain tulee ilmi noin sata uutta työperäiseksi katsottavaa asbestin aiheuttamaa kuolemantapausta. Näistä Pohjolan osuus on noin 30. Sairastuneiden keski-ikä oli 64 vuotta vuonna 2001. Tuotevastuuvakuutuksiin ei liity olennaista asbestiriskiä, sillä näiden vakuutusten määrä oli vähäinen silloin, kun asbestia vielä käy-

tettiin Suomessa. Pohjolan ammattitautien erillisvaraus niitä asbestipauksia varten, jotka eivät ole vielä tulleet yhtiön tietoon, on 54 milj. euroa ja sen arvioidaan riittävän kattamaan kaikki jo syntyneet työperäiset asbestialtistumat.

Pohjolan ulkomaisessa irtisanotussa vakuutus kannassa merkittävän vastuuvelan riittävyteen kohdistuva epävarmuus liittyy jälleenvakuutuksena merkittyyn yhdysvaltalaiseen vastuuvakuutukseen. Liikkeen merkitseminen lopetettiin 1990-luvun alussa. Vakuutus kannassa on myös jälleenvakuutus sopimuksia, joiden perusteella maksetaan korvauksia asbestiperäisistä sairauksista. Näiden osuus vastuuvelasta on noin 20 milj. euroa. Tehdyn ulkoisen selvityksen perusteella varauksen määrää pidetään riittävänä. Vastuiden katkaisu on pienentänyt riskiä vuosittain.

Jälleenvakuutus

Pohjolan hallitus päättää jälleenvakuutusperiaatteista ja omalla vastuulla pidettävästä riskistä. Jälleenvakuutus suojan taso vaikuttaa vakavaraisuuspääoman tarpeeseen. Jälleenvakuuttajaksi hyväksytään ainoastaan yhtiö, jonka vakavaraisuusluokitus on riittävä. Yhtiö on lisäksi vahvistanut maksimilimiitit sille, kuinka paljon liikettä yhdelle jälleenvakuuttajalle voidaan antaa. Limiitti riippuu riskin luonteesta ja yhtiön vakavaraisuudesta. Konsernin jälleenvakuutukset on pääosin sijoitettu yhtiöihin, joiden luokitus on Standard & Poor'sin mukaan vähintään A. Epävarmojen ja riidanalaisten saamisten määrä ei ole merkittävä.

Pääosa Pohjolan jälleenvakuutuksesta on ei-suhteellisissa ohjelmissa. Vuonna 2003 jälleenvakuutus ohjelmiin maksetut vakuutus maksut olivat 5 % saaduista bruttovakuutus maksuista. Omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa Pohjolan vahinkokohtainen omapidätys oli vuonna tammi-kesäkuussa 2003 10 milj. euroa ja heinä-joulukuussa 6 milj. euroa vahingolta. Vuonna 2004 vahinkokohtainen omapidätys on omaisuus- ja keskeytysvakuutuksessa 7,5 milj. euroa, ja omapidätykset ovat muissa lajeissa pääsääntöisesti 4 milj. euroa.

Pohjola on ottanut katastrofijälleenvakuutus suojan myrsky-, maanjäristys- ym. kumuloituvista vahingoista omalle vastuulle jäävän osuuden varalta. Vuonna 2004 katastrofisuojaa on 60 milj. euron vahinkomäärään saakka. Suojan piiriin kuuluvat omaisuus- ja keskeytysvakuutukset, koti-, auto-, metsä- ja venevakuutukset. Lisäksi on otettu katastrofisuojaa matkustaja- ja yksityistapaturmavakuutuksista esimerkiksi lento- tai laivaonnettomuudessa syntyvän kumuloituvan henkilövahingon varalta. Jälleenvakuutus suojaa on 22,5 milj. euroa 2,5 milj. euron omapidätyksen yläpuolella.

Jälleenvakuutus suojan saatavuus terrorismin aiheuttamille vahingoille on edelleen huono. Tämän vuoksi yritys vakuutuksissa Pohjola on

rajoittanut korvauksia terrorismin aiheuttamista vahingoista. Vuonna 2004 vakuutus kohtainen enimmäiskorvaus on 3 milj. euroa. Matkustaja- ja yksityistapaturman jälleenvakuutuksesta on poissuljettu biologinen ja kemiallinen terrorismi.

Vakuutusliikkeen herkkyyshanalyysi

Alla olevassa taulukossa on tarkasteltu miten muutokset eri riskimuuttujissa vaikuttavat vakuutus liikkeen tulokseen. Esitetyt luvut ovat ainoastaan suuntaa antavia.

Riskimuuttuja	Kokonais- määrä vuonna 2003, milj. e	Muutos riski- muuttujassa	Vaikutus yhdistettyyn kulu- suhteeseen	Tulos- vaikutus milj. e ¹⁾
Kuolevaisuus korvausvastuun (eläkkeet) laskennassa	1 050	Elinikä pidentyy vuodella	4 %-yks.	-25
Diskonttaus korko korvausvastuun (eläkkeet) laskennassa	1 050	Alenee 0,1 %-yks.	2 %-yks.	-11
Vakuutus kannan tai maksutulon vaikutus vakuutusmaksutuottoon	654	Kasvaa 1 %	1 %-yks.	+7
Korvauskulut	591	Kasvaa 1 %	1 %-yks.	-6
Liikekulut	133	Kasvaa 5 %	1 %-yks.	-7
Kokonaiskulut ²⁾	183	Kasvaa 4 %	1 %-yks.	-7
Henkilöstökulut ²⁾	96	Kasvaa 7 %	1 %-yks.	-7

¹⁾ Vaikutus vakavaraisuuteen sekä vakuutus tekniseen tulokseen ennen tasoitus määrän muutosta.

²⁾ Liikekulut ja korvausten selvittelykulut.

Sijoitustoiminnan riskit

Sijoitustoiminnan riskit voivat realisoitua odotettua alhaisempaan tuotona tai sijoitusten arvojen alentumisena. Pohjolassa kiinnitetään erityistä huomiota sijoitus riskien hajauttamiseen, sijoitusten likvidisyyteen ja vastapuoliriskisiin. Pohjolan strategian mukaan sijoituksia tehdään korko-, osake- ja kiinteistösijoituksiin sekä kotimaassa että ulkomailla. Tavoitteena on taata hyvä tuotto pitkällä aikavälillä. Sijoitustoiminta perustuu hallitusten vuosittain vahvistamiin sijoitus suunnitelmiin sekä hallitusten hyväksymiin sijoitustoiminnan valtuuksiin.

Markkinariskit

Osakekurssien, korkojen ja valuuttojen arvojen muutokset vaikuttavat

Pohjolan sijoitusomaisuuden arvoon. Sijoitusriskien pienentämiseksi Pohjolan sijoitussalkku on hajautettu eri instrumentteihin eri markkina-alueille. Lisäksi johdannaissovimuksia käytetään markkinariskien hallintaan.

Luottoriski

Pohjola sijoittaa joukkovelkakirjalainoissa pääosin euromaiden valtioiden euromääräisiin joukkovelkakirjalainoihin. Yrityslainoille on sijoitusvaluuksissa määritelty luottoluokituksiin perustuvat limiitit.

Valuuttakurssiriski

Pohjolan valuuttakurssiriskit muodostuvat lähinnä ulkomaisista osakesijoituksista. USA:n dollari, Ruotsin kruunu ja Englannin punta muodostavat isoimmat valuuttapositiot. Valuuttariskejä suojataan aktiivisesti johdannaisilla.

Likviditeettiriski

Pohjolan sijoitukset osakkeisiin ja joukkovelkakirjalainoihin ovat pääosin noteerattuja ja siten likvidejä. Lisäksi osa varoista on sijoitettu lyhytaikaisiin rahamarkkinasijoituksiin kassanhallinnan tarpeita varten.

Sijoitusriskin herkkyyshanalyysi

	Kanta käyvin arvoin 31.12. 2003, milj. e	Riski- muuttuja	Muutos	Vaikutus vaka- varaisuus- pääomaan milj. e
Joukkolainat ja korkorahastot	1 408	Korko	1 %-yks.	57
Osakkeet ¹⁾	757	Markkina- arvo	10 %	76
Toimitila kiinteistöt ²⁾	43	Käteistuotto- vaade	+1 %-yksikkö -1 %-yksikkö	-5 6

¹⁾ Sisältää sijoitusomaisuusluonteiset osakkeet, osakesidonnaiset sijoitukset ja pääomasijoitukset.

²⁾ Yhtiöryhmän ulkopuolisille vuokratut tilat.

Suurin yksittäinen osakesijoitus on SanomaWSOY:n osakkeet (2,9 % konsernin sijoituskannasta). Kiinteistöisijoituksista merkittävin on Pohjolan pääkonttori Lapinmäentiellä (2 % konsernin sijoituskannasta).

Pohjolalla on sijoituksia kasvuvaiheen yrityksissä IT- ja biotekniikka-aloilla. Näihin sijoituksiin liittyy kohteiden luonteesta ja toimialasta johtuvia epävarmuustekijöitä. Niihin ei kuitenkaan liity riskiä, jolla voisi olla huomattavia negatiivisia vaikutuksia konsernin tulokseen.

Operatiiviset riskit

Vakuutus- ja varainhoitopalveluiden myyntiin liittyy operatiivisia riskejä, joista voi seurata suoraa tai epäsuoraa tulosvaihtelua. Operatiiviset riskit syntyvät yleensä sisäisten toimintaprosessien tehottomuudesta tai kyvyttömyydestä hallita ulkoa tulevia muutospainetta tai yllättäviä tapahtumia.

Operatiivisten riskien hallitseminen on liiketoimintayksikköjen vastuulla ja niiden vaikutus koko konsernin riskiprofiiliin arvioidaan säännöllisesti. Tarvittaessa riskeistä raportoidaan hallitukselle. Operatiivisten riskien hallitseminen edellyttää osaavaa henkilöstöä ja toimivia tietojärjestelmiä. Yllättäviin ulkoisiin tapahtumiin varaudutaan liiketoiminnan jatkuvuussuunnitelmilla ja vakuutuksilla.

Kaikissa toiminnoissa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä, viranomais määräyksiä ja -ohjeita sekä alan itsesääntelynormistoa.

Sijoituspalvelut

Yhtiön käynnistämän trading- ja markkinatakaustoiminnan myötä riskienhallintaan ja riskienhallintajärjestelmiin on panostettu. Liiketoiminnan ohjaaminen tapahtuu riski- ja positiokohtaisia limiittejä ja hälytysrajoja käyttäen.

IAS-tilinpäätös

Pörssiyhtiönä Pohjolan on laadittava konsernitalinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IAS/IFRS) mukaan vuodesta 2005 alkaen. Olemme varautuneet tuleviin muutoksiin ja käynnistäneet erillisen IAS-projektin, joka on jo osittain siirtynyt toteutusvaiheeseen. Parhailaan IASB on laatimassa kahdessa vaiheessa käyttöön otettavaa vakuutus-sopimuksia koskevaa standardia. Standardin puuttumisen takia siirtyminen IAS-tilinpäätökseen on tavanomaista haasteellisempaa. IAS-raportoinnista on kerrottu tarkemmin laatimisperiaatteissa.

Tietoturvariskit

Konsernin liiketoiminta on voimakkaasti riippuvainen tietojärjestelmistä ja -teknikasta. Siksi konsernissa on erityisesti panostettu niistä johtuvien riskien hallitsemiseen. Tietoturvallisuuden kehittämisen painopisteinä ovat ohjelmavirusten aiheuttaman riskin torjunta, tietojärjestelmien käytettävyyden turvaaminen ja Pohjolan verkon suojaaminen.

Oikeudenkäynnit ja väliesmenettelyt

Pohjolalla tai sen konserniyhtiöillä ei ole tiedossa, että vireillä tai uhkaamassa olisi oikeudenkäyntejä tai väliesmenettelyjä, joilla voisi olla merkittävää vaikutusta Pohjolan taloudelliseen asemaan.

29. Vakavaraisuus

Konserni

Emoyhtiö

	Milj. e	Konserni		Emoyhtiö	
		2003	2002	2003	2002
Toimintapääoma					
Oma pääoma		670,7	602,7	554,8	558,7
Ehdotettu voitonjako		-50,8	-101,6	-50,8	-101,6
Omaisuuksien käyppien arvojen ja taseen kirjanpitoarvojen välinen arvostusero		321,1	365,1	118,3	135,3
Laskennallinen verovelka		-48,9	-50,0	-34,3	-39,2
Aineettomat hyödykkeet		-41,8	-53,5	-16,4	-8,5
Muut erät		2,7	0,0	-0,7	-5,1
Yhteensä		852,9	762,6	570,8	539,6
Tasointumäärä					
Runasvahinkoisten vuosien varalle vakuutustekniseen vastuuvetkaan sisältyvä tasointumäärä		160,0	185,8	-	-
Vähemmistöosuus		8,4	9,3	-	-
Vakavaraisuuspääoma		1 021,3	957,7	570,8	539,6

Helsingissä 26. päivänä helmikuuta 2004

Eino Halonen

Heikki Hakala

Heikki Bergholm

Martin Granholm

Kari Puro

Timo Salonen

Eero Heliövaara
toimitusjohtaja

Pohjola-Yhtymä Oyj:n osakkeenomistajille

Olemme tarkastaneet Pohjola-Yhtymä Oyj:n kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1. - 31.12.2003. Hallituksen ja toimitusjohtajan laatima tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen sekä konsernin ja emoyhtiön tuloslaskelman, taseen ja liitetiedot. Suorittamamme tarkastuksen perusteella annamme lausunnon tilinpäätöksestä ja emoyhtiön hallinnosta.

Tilintarkastus on suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Kirjanpitoa sekä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita, sisältöä ja esittämistapaa on tällöin tarkastettu riittävässä laajuudessa sen toteamiseksi, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Hallinnon tarkastuksessa on selvitetty emoyhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan toiminnan lainmukaisuutta osakeyhtiölain säännösten perusteella.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös on laadittu kirjanpitolain sekä tilinpäätöksen laatimista koskevien sosiaali- ja terveysministeriön, Vakuutusvalvontaviraston ja muiden säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilinpäätös antaa kirjanpitolaissa tarkoitetulla tavalla oikeat ja

riittävät tiedot konsernin sekä emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen voidaan vahvistaa sekä vastuuvapaus myöntää emoyhtiön hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle tarkastamaltamme tilikaudelta. Hallituksen esitys jakokelpoisten varojen käsittelystä on osakeyhtiölain mukainen.

Helsingissä 11. päivänä maaliskuuta 2004

PricewaterhouseCoopers Oy
KHT-yhteisö

Juha Wahlroos
KHT

Johan Kronberg
KHT

Tilintarkastajat

PricewaterhouseCoopers Oy
tilintarkastaja
KHT-yhteisön päävastuullinen tilintarkastaja
Juha Wahlroos
kauppatieteiden maisteri, KHT

Johan Kronberg
dipl.ekonomi, KHT
tilintarkastaja

Sari Airola
ekonomi, KHT
varatilintarkastaja

Leena Rajala
ekonomi, KHT
varatilintarkastaja

Pohjola noudattaa HEX Oyj:n, Keskuskauppakamarin sekä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton asettaman työryhmän joulukuussa 2003 julkaisemaa Corporate Governance suositusta 27.2.2004 alkaen. Suosituksen tavoitteena on listayhtiöiden toimintatapojen yhtenäistäminen, toiminnan läpinäkyvyyden parantaminen, sijoittajille ja osakkeenomistajille annettavan tiedon yhtenäistäminen ja tiedonkulun tehostaminen.

Yhtiökokous

Osakkeenomistajille tiedotetaan ennen yhtiökokousta riittävästi käsiteltävistä asioista. Yhtiökokous järjestetään siten, että osakkeenomistajat voivat tehokkaasti käyttää omistajaoikeuksiaan. Toimitusjohtaja, hallituksen puheenjohtaja ja riittävä määrä hallituksen jäseniä on läsnä yhtiökokouksessa. Hallituksen jäseneksi ensimmäistä kertaa ehdolla oleva henkilö osallistuu valinnasta päättävään yhtiökokoukseen, ellei hänen poissaolollaan ole painavia syitä.

Yhtiöjärjestys on luettavissa yhtiön Internet-sivuilla.

Hallitus

Hallituksen tehtävänä on Pohjolan menestymisestä huolehtiminen. Hallitus ohjaa ja valvoo yhtiötä lakien, asetusten, viranomais määräysten, yhtiöjärjestyksen ja yhtiökokouksen päätösten mukaisesti.

Hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä siitä, että kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Hallituksessa käsitellään emo- ja tytäryhtiöiden toiminnan kannalta laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat.

Hallituksen työjärjestys

Hallitus on vahvistanut kirjallisen työjärjestyksen, jossa määritellään hallituksen, sen puheenjohtajan ja toimitusjohtajan tehtävät. Tehtävänsä toteuttamiseksi hallitus:

- päättää konsernin liiketoimintastrategiasta sekä valvoo jatkuvasti sen ajankohtaisuutta ja toteuttamista
- hyväksyy yhteiskuntavastuun tavoitteet
- päättää konsernin pääomarakenteesta
- määrittelee yhtiön osinkopolitiikan ja tekee yhtiökokoukselle ehdotuksen maksettavan osingon määrästä
- päättää sijoitusvaltuuksista sekä raportoinnista
- hyväksyy johdannaisten käyttöä koskevat periaatteet
- päättää merkittävistä tai periaatteellisesti tärkeistä luotoista sekä takauksista ja muista vakuuksista
- hyväksyy jälleenvakuutusperiaatteet
- hyväksyy toimintasuunnitelmat, tavoitteet ja budjetit sekä valvoo niiden toteutumista
- hyväksyy Pohjolan arvot sisältävän henkilöstöpolitiikan

- vahvistaa yhteiset suuntaviivat koko konsernin sisäiselle valvonnalle ja huolehtii siitä, että konsernilla on toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä sisäinen valvonta ja riittävät riskienhallintajärjestelmät
- käsittelee ja hyväksyy osavuosisikatsaukset, toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen
- päättää merkittävistä investoinneista, yrityskaupoista, omaisuuden myynneistä ja muista sopimuksista
- vahvistaa konsernin organisaatorakenteen
- nimittää toimitusjohtajan, toimitusjohtajan sijaisen ja muut toimitusjohtajan välittömät alaiset sekä päättää heidän palkoistaan ja etuisuuksistaan sekä muista palvelussuhteen ehtoista
- nimeää merkittävien tytäryhtiöiden hallitusten jäsenet
- päättää johdon ja henkilöstön kannustinjärjestelmistä, seuraa niiden toteutumista ja tekee tarvittaessa esityksiä yhtiökokoukselle
- vahvistaa tarkastusvaliokunnan (Audit Committee) ja palkitsemisvaliokunnan toimintaohjeen sekä nimittää näiden valiokuntien puheenjohtajat ja jäsenet

Hallituksen kokoukset

Hallitus kokoontui vuonna 2003 14 kertaa. Jäsenillä oli yhteensä kolme poissaoloa ja osallistumisprosentti oli 96 %.

Hallituksen toiminnan arviointi

Hallitus arvioi omaa toimintaansa ja työskentelytapojaan vuosittain toimintakertomuksen laatimisen yhteydessä. Koska Pohjola on vakuutusomistusyhteisö, Vakuutusvalvontavirasto valvoo ja arvioi yhtiön johtamis-, valvonta- ja riskienhallintajärjestelmiä.

Hallituksen jäsenten valinta, lukumäärä ja toimikausi

Hallitukseen kuuluu vähintään neljä ja enintään seitsemän jäsentä. Varsinainen yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet toimikaudeksi, joka päättyy valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. Henkilöä, joka toimikauden alkuun mennessä on täyttänyt 65 vuotta, ei voida valita hallituksen jäseneksi. Hallituksen puheenjohtajan valitsee yhtiökokous. Hallitus valitsee keskuudestaan jäsenen, joka tarvittaessa toimii varapuheenjohtajana.

Hallituksen jäsenillä on oltava tehtävän edellyttämä pätevyys. Heillä on vakuutusyhtiölain mukaan myös oltava riittävä yleinen vakuustustoiminnan tuntemus.

Yhtiö toimittaa hallitukselle säännöllisesti tarpeelliset tiedot liike-toiminnasta.

Nykyiseen hallitukseen kuuluu kuusi jäsentä. Heistä neljän katsotaan olevan riippumattomia yhtiöstä (Heikki Bergholm, Martin Granholm, Heikki Hakala, Timo Salonen) ja kolmen katsotaan olevan riippumatto-

mia merkittävistä osakkeenomistajista (Heikki Bergholm, Heikki Hakala, Timo Salonen).

Hallitus on esitelty sivulla 72.

Hallituksen valiokunnat

Tarkastusvaliokunta

Tarkastusvaliokunnan (Audit Committee) tehtävänä on:

- taloudellisen raportoinnin valvonta
- sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan riittävyyden ja asianmukaisuuden arviointi
- sisäisen tarkastuksen suunnitelmien ja raporttien käsittely
- yhteydenpito tilintarkastajiin ja heidän raporttiansa läpikäynti

Valiokunnassa on kolme jäsentä. Hallitus nimeää puheenjohtajan ja jäsenet vuodeksi kerrallaan riippumattomista hallituksen jäsenistä. Valiokunta kokoontuu neljä kertaa vuodessa, vuodesta 2004 alkaen.

Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja on **Heikki Hakala** ja muut jäsenet ovat **Heikki Bergholm** ja **Timo Salonen**. Vuonna 2003 tarkastusvaliokunta kokoontui 3 kertaa.

Palkitsemisvaliokunta

Palkitsemisvaliokunnan tehtävänä on:

- valmistella yhtiön varsinaista yhtiökokousta varten esitys hallituksen puheenjohtajan ja jäsenten palkkioiksi ja palkitsemisperiaatteiksi
- tehdä hallitukselle ehdotus toimitusjohtajan nimittämisestä sekä hänen palkastaan, etuisuuksistaan ja muista palvelussuhteen ehtoista
- tehdä toimitusjohtajan kanssa hallitukselle ehdotus toimitusjohtajan välittömien alaisten nimittämisestä sekä heidän palkoistaan, etuisuuksistaan ja muista palvelussuhteen ehtoista
- valmistella hallitukselle ehdotus johdon ja henkilöstön kannustinjärjestelmistä

Valiokuntaan kuuluu kolme jäsentä. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja muut jäsenet.

Palkkiovaliokunnan puheenjohtaja on **Eino Halonen** ja muut jäsenet ovat **Martin Granholm** ja **Kari Puro**.

Palkitsemisvaliokunta kokoontui 5 kertaa vuonna 2003.

Toimitusjohtaja ja konsernin johtoryhmä

Toimitusjohtaja hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti ja huolehtii siitä, että kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty.

Toimitusjohtajan tehtäviin kuuluvat konsernin liiketoiminnan joh-

taminen ja valvonta sekä hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelu ja hallituksen päätösten toimeenpano. Toimitusjohtajaa avustaa tässä työssä konsernin johtoryhmä.

Hallitus nimittää yhtiön toimitusjohtajan ja päättää hänen palvelussuhteensa ehtoista.

Toimitusjohtaja ja johtoryhmä on esitelty sivulla 73.

Palkitseminen

Hallituksen jäsenten palkka ja palkkiot

Varsinainen yhtiökokous päätti 9.4.2003, että hallituksen puheenjohtajalle maksetaan hallituksen jäsenenä toimimisesta vuosipalkkiona 30 000 euroa, varapuheenjohtajalle 24 000 euroa ja jäsenille 20 400 euroa. Vuosipalkkiot maksettiin siten, että 40 prosentilla vuosipalkkion määrästä hankittiin hallituksen jäsenten nimiin ja lukuun Pohjola-Yhtymä Oyj:n osakkeita ja loppuosa maksettiin rahana ennakonpidätystä varten. Lisäksi hallituksen jäsenille maksetaan kokouspalkkiona 350 euroa sekä hallituksen että valiokuntien kokouksista.

Huhtikuuhun 2003 asti toimineen hallituksen päätoimisen puheenjohtajan palkka ja luontoisedut olivat 149 649 euroa ja erokorvaus 544 929 euroa. Eläke-edut on selostettu sivulla 41.

Toimitusjohtajan palkitseminen

Toimitusjohtajan palvelussuhteen ehdot on määritelty kirjallisessa toimitusjohtajasopimuksessa. Vuonna 2003 toimitusjohtajan palkka ja luontoisedut olivat yhteensä 368 710 euroa ja tulospalkkio 60 000 euroa.

Toimitusjohtajan irtisanomisaika on molemmin puolin kuusi kuukautta. Yhtiön irtisanoessa toimitusjohtajan hänellä on irtisanomisaajan palkan lisäksi oikeus 12 kuukauden palkkaa vastaavaan erokorvaukseen.

Toimitusjohtajan eläke-edut on selostettu sivulla 41.

Johdon optiot

Ylimääräinen yhtiökokous päätti 5.7.2001 antaa enintään 1 100 000 kappaletta optio-oikeuksia, jotka oikeuttavat merkitsemään yhteensä enintään 1 100 000 uutta Pohjola-Yhtymän osaketta. Optio-oikeudet on annettu maksutta hallituksen päätöksen mukaisesti Pohjola-konsernin avainhenkilöille ja Pohjolan kokonaan omistamalle tytäryhtiölle.

		Osakepääomasta
Toimitusjohtaja	180 000 kpl	0,3 %
40 avainhenkilöä	897 000 kpl	1,7 %
Tytäryhtiö	23 000 kpl	0,04 %
Yhteensä	1 100 000 kpl	2,1 %

Optio-ohjelmien yksityiskohdat on selostettu sivulla 59.

Sisäinen valvonta, riskienhallinta ja sisäinen tarkastus

Ylin vastuu kirjanpidon ja varainhoidon valvonnasta sekä toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä kuuluu emoyhtiön hallitukselle. Hallitus hyväksyy yhteiset suuntaviivat koko konsernin sisäiselle valvonnalle. Tarkastusvaliokunta valvoo konsernin sisäisen valvonnan toteutumista. Hallitus arvioi vähintään kerran vuodessa konsernin sisäisen valvonnan tilan.

Konsernin johtoryhmät ja tytäryhtiöiden hallitukset toteuttavat liiketoiminnan ohjausta ja hallinnon valvontaa konsernin päivittäisessä toiminnassa. Konsernin riskienhallintatoiminto koordinoi ja kehittää riskienhallintaa ja siihen liittyvää raportointia sekä valmistelee riskienhallintasuunnitelman hallituksen hyväksyttäväksi.

Konsernilla on oma sisäisen tarkastuksen toiminto, joka yhdessä KPMG Wideri Oy Ab:n kanssa vastaa konserniin kuuluvien yhtiöiden sisäisen tarkastuksen toteuttamisesta hallituksen hyväksymän toimintaohjeen mukaisesti. Sekä sisäinen tarkastus että riskienhallintatoiminto raportoivat säännöllisesti toimitusjohtajalle, hallituksen puheenjohtajalle ja tarkastusvaliokunnalle sekä vähintään kerran vuodessa hallitukselle.

Vakuutusvalvontavirasto seuraa konsernin vakuutusyhtiöiden ja sen lähimpien yhteistyöyritysten muodostaman vakuutusyhtyröryhmän toimintaa, riskinottoa ja vastuunkantokykyä. Valvovana viranomaisena se varmistaa, etteivät vakuutettujen edut vaarannu. Rahoitustarkastus valvoo lisäksi konsernin sijoitusrahastoyhtiön ja sijoituspalveluyhtiöiden toimintaa.

Riskeistä ja riskienhallinnasta lisää sivuilla 10 ja 64.

Sisäpiiriohjeet

Pohjola noudattaa hallituksen 26.2.2003 hyväksymiä sisäpiirisääntöjä, jotka perustuvat Helsingin Pörssin antamaan sisäpiiriohjeeseen. Lakimääräiseen sisäpiiriin kuuluvat hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja ja tilintarkastajat. Määrättyyn sisäpiiriin kuuluvat muun muassa konsernin johtoryhmän jäsenet. Merkittävien hankkeiden yhteydessä käytetään hankekohtaisia sisäpiirirekistereitä.

Konsernin sijoituspalveluyhtiöissä ja sijoitusrahastoyhtiöissä noudatetaan tammi-helmikuussa 2003 hyväksytyjä sijoituspalvelutoiminnan sisäpiiriohjeita.

Tilintarkastus

Yhtiökokouksessa 9.4.2003 varsinaiseksi tilintarkastajiksi valittiin KHT-yhteisö PricewaterhouseCoopers Oy, päävastuullisena tilintarkastajana KHT Juha Wahlroos, sekä KHT Johan Kronberg. Varatilintarkastajiksi valittiin KHT Sari Airola ja KHT Leena Rajala.

Tilintarkastusyhteisön ja samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen palkkiot tilikauden aikana olivat tilintarkastuksesta 596 100 euroa sisäisestä tarkastuksesta elokuuhun 2003 saakka 177 541 euroa, IAS- ja verokonsultoinnista 239 694 euroa ja muusta neuvonnasta ja lausunnoista 108 532 euroa. Palkkioihin sisältyy arvonlisävero.

Tiedottaminen

Yhtiö huolehtii siitä, että markkinoilla on samanaikaisesti käytettävissä riittävä ja oikea tieto yhtiöstä ja yhtiön osakkeesta.

Yhtiön Internet-sivujen sisältö noudattaa Corporate Governance-suosituksen vaatimuksia.

Yhteiskuntavastuu

Pohjola on huomioinut yhteiskunnallisen vastuun strategiassaan, arvoissaan ja tehtävissään. Niissä on erityisesti korostettu sidosryhmänäkökulmaa sekä pyrkimystä optimoida kaikkien sidosryhmien etuja. Yhteiskuntavastuu on tärkeä osa sekä Pohjolan omaa että sidosryhmien riskienhallintaa.

Pohjolan yhteiskunnallinen vastuu korostuu liiketoiminnan luonteessa. Yhtiön tehtävänä on luoda elinikäistä turvallisuutta ja vaurautta. Pitkäaikaisia vastuita ovat korvausvastuuseen sisältyvien lakisääteisten vakuutusten, erityisesti työtaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen perusteella vahingoittuneelle tai hänen omaisilleen maksettavat elinaikaiset eläkkeet. Vanhimmat tällaiset Pohjolassa voimassa olevat eläkkeet ovat alkaneet yli 70 vuotta sitten.

Henkilöstövoimavarojen jatkuvaa kehittämistä varten Pohjola on laatinut yhtiön tavoitteisiin ja arvoihin perustuvan henkilöstöpolitiikan.

Hallitus on hyväksynyt Pohjolalle seuraavat yhteiskuntavastuuseen liittyvät tavoitteet:

- Pohjolan strategiset tavoitteet ja niiden edellyttämä toiminta toteutetaan siten, että siinä otetaan huomioon asiakkaidemme, henkilöstömme, omistajiemme ja yhteiskunnan etu.
- Pohjolan yhteiskuntavastuu perustuu vuonna 2002 vahvistettuihin arvoihin, jotka sidosryhmäkohtaisesti määrittelevät toimintaperiaattemme.

Hallitus seuraa tavoitteiden toteutumista, esimerkiksi asiakastytytyväisyystudkimuksilla ja henkilöstön osalta ilmapiiritutkimuksilla.

Vasemmalta Timo Salonen, Heikki Bergholm, Heikki Hakala, Martin Granholm, Eino Halonen ja Kari Puro.

Hallituksen puheenjohtaja

EINO HALONEN, s. 1949

ekonomi

- Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomen toimitusjohtaja 2000-
- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2001-2003, puheenjohtaja 2003-
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hallituksen jäsen 2000-
- Rakentajain Konevuokraamo Oyj:n hallituksen jäsen 2003-
- YIT-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2000-2003, varapuheenjohtaja 2003-
- Suomen Urheiluopiston Kannatusosakeyhtiön hallituksen jäsen 2002-

Omistaa 1 440 Pohjolan osaketta

Hallituksen varapuheenjohtaja

HEIKKI HAKALA, s. 1941

kauppätieteiden maisteri, vuorineuvos, tekniikan tohtori (h.c.)

- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen puheenjohtaja 2000-2001, varapuheenjohtaja 2001-
- Rauma Oyj:n, myöhemmin Metso Oyj:n toimitusjohtaja 1996-2001, hallituksen jäsen 1996-
- Kuusakoski Group Oyj:n hallituksen puheenjohtaja 2002-
- Juhani Mäkipvirta Oyj:n hallituksen puheenjohtaja 2002-
- Altia Oyj:n hallituksen jäsen 2001-
- Lassila & Tikanoja Oyj:n hallituksen jäsen 1988-1998, varapuheenjohtaja 1998-
- Orion-Yhtymä Oyj:n hallintoneuvoston jäsen 2000-2001, puheenjohtaja 2001-2002, hallituksen jäsen 2002-

Omistaa 2 273 Pohjolan osaketta

HEIKKI BERGHOLM, s. 1956

diplomi-insinööri

- Suominen Yhtymä Oyj:n toimitusjohtaja 2002-
- Suominen Yhtymä Oyj:n hallituksen puheenjohtaja 2001-2002, hallituksen jäsen 2002-
- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2003-
- Componenta Oyj:n hallituksen jäsen 2002-2003, puheenjohtaja 2003-
- Sponda Oyj:n hallituksen jäsen 1998-

Omistaa 6 600 Pohjolan osaketta

MARTIN GRANHOLM, s. 1946

diplomi-insinööri, tekniikan tohtori (h.c.)

- UPM-Kymmene Oyj:n varatoimitusjohtaja 1996-2003
- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2000-
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hallituksen jäsen 1998-
- VR-Yhtymä Oyj:n hallituksen puheenjohtaja 1995-
- Saksalais-suomalaisen kauppakamarin hallituksen puheenjohtaja 2003-
- Liikkeenjohdon Instituutin Säätiön hallituksen puheenjohtaja 1999-
- Suomalais-amerikkalaisen kauppakamarin hallituksen varapuheenjohtaja 2000-
- ICC Suomen osaston hallituksen varapuheenjohtaja 2004-
- Stiftelsen för Åbo Akademi, hallituksen varapuheenjohtaja 2003-

Omistaa 1 168 Pohjolan osaketta

KARI PURO, s. 1941

lääketieteen ja kirurgian tohtori, valtiotieteen kandidaatti

- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen toimitusjohtaja 1991-
- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2001-
- Eläketurvakeskus Oyj:n hallituksen jäsen 1992-1993, puheenjohtaja 1994-
- Vakuutusosakeyhtiö Garantian hallituksen varapuheenjohtaja 1995-

Omistaa 1 168 Pohjolan osaketta

TIMO SALONEN, s. 1958

kauppätieteiden maisteri, oikeustieteen kandidaatti

- Huhtamäki Oyj:n talousjohtaja 1998-2003, varatoimitusjohtaja 2003-
- Pohjola-Yhtymä Oyj:n hallituksen jäsen 2000-

Omistaa 1 168 Pohjolan osaketta

Osakkeiden omistustiedot 31.12.2003

Pohjola-Yhtymä Oyj:n johto

EERO HELIÖVAARA, s. 1956 *

toimitusjohtaja
diplomi-insinööri, kauppatieteiden maisteri

- Pohjola-Yhtymä Oyj:n toimitusjohtaja 2001-
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen hallituksen jäsen 2002-
- Försäkringsaktiebolaget Skandian (publ) hallituksen jäsen 2000-
- Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomen hallintoneuvoston jäsen 2002-
- Vakuutusalan Työnantajayhdistyksen hallituksen puheenjohtaja 2003-
- Palvelutyönantajat ry:n hallituksen jäsen 2002-
- Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton hallituksen jäsen 2001, varapuheenjohtaja 2002-

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2001
Omistaa 7 000 Pohjolan osaketta

HANNU LINNOINEN, s. 1957 *

varatoimitusjohtaja, toimitusjohtajan sijainen, liiketoiminnan kehitys ja hallinto ekonomisti, oikeustieteen kandidaatti

- Pohjola-Yhtymä Oyj:n varatoimitusjohtaja 2003-

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2001
Omistaa 7 500 Pohjolan osaketta

Vahinkovakuutus

MATTI TOSSAVAINEN, s. 1947 *

varatoimitusjohtaja, vakuutuspalvelut, yritysasiakkaat oikeustieteen kandidaatti

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2001
Ei omista Pohjolan osakkeita

EVA VALKAMA, s. 1949 *

johtaja, vakuutuspalvelut, yksityisasiakkaat kauppatieteiden maisteri

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 1984
Ei omista Pohjolan osakkeita

TOMI YLI-KYYNY, s. 1962 *

johtaja, vakuutus tuotteet ja hinnoittelu diplomi-insinööri

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2000
Omistaa 430 Pohjolan osaketta

MARTTI PESONEN, s. 1955

pääaktaaari
filosofian tohtori

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2000
Omistaa 400 Pohjolan osaketta

Sijoituspalvelut

ESKO TORSTI, s. 1964 *

toimitusjohtaja, omaisuudenhoito valtiotieteiden lisensiaatti

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2001
Omistaa 25 Pohjolan osaketta

OLLI LATOLA, s. 1955 *

johtaja, varainhoitopalvelut varatuomari

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2000
Ei omista Pohjolan osakkeita

Konsernihallinto

ILKKA SALONEN, s. 1965 *

talousjohtaja, taloushallinto ja sijoittajasuhteet kauppatieteiden maisteri

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2003
Omistaa 500 Pohjolan osaketta

SIRKKA HONGELL, s. 1950 *

henkilöstöjohtaja, henkilöstö ja hallinto valtiotieteiden maisteri

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2002
Ei omista Pohjolan osakkeita

JARMO HEINIÖ, s. 1948 *

viestintäjohtaja, viestintä valtiotieteiden maisteri

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2001
Omistaa 223 Pohjolan osaketta

OLAVI NIEMINEN, s. 1943 *

päälakimies, konsernin lakiasiat varatuomari

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 1971
Omistaa 16 Pohjolan osaketta

PERTTI ÖMAN, s. 1953

sisäinen tarkastus kauppatieteiden kandidaatti

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2002
Ei omista Pohjolan osakkeita

HENRIK SJÖBLOM, s. 1955

riskienhallinta kauppatieteiden kandidaatti

Tullut Pohjolan palvelukseen v. 2002
Ei omista Pohjolan osakkeita

* Johtoryhmän jäsen

Henkilöstön edustajat johtoryhmässä ovat Hannes Lampimäki ja Sirpa Komonen.

Osakeomistukset 8.3.2004

Pörssitiedote 27.2.2004

Pohjolalle, Suomi-yhtiölle ja Ilmariselle uusi liiketoimintamalli

- Esisopimus henkivakuutusliiketoiminnan uudelleenjärjestelystä
- Pohjola ostaa Suomi-yhtiöltä 1 mrd euron vakuutuskannan 1.1.2005
- Liiketoimintakaupan hinta on 23 milj. euroa. Kaupan jälkeen Pohjola vastaa henkivakuutusten uusmyynnistä ja hoitopalveluista
- Suomi-yhtiön ja Ilmarisen keskinäinen omistus Pohjolassa muuttuu
- Pohjola purkaa ristiinomistuksensa Suomi-yhtiössään ja Ilmarisessa

Uudelleenjärjestely on kokonaisuus, jonka toteutuminen edellyttää lain vaatimia viranomaislupia, hallintoelinten, mm. Suomi-yhtiön edustajiston, päätöksiä, sekä due diligence -tarkastusta.

Uuden liiketoimintamallin tavoitteet

Pohjola-Yhtymä Oyj:n, Keskinäisen Henkivakuutusyhtiön Suomen ja Keskinäisen Eläkevakuutusyhtiön Ilmarisen yhteisenä tavoitteena on kehittää Pohjolan palveluvalikoimaa ja kilpailukykyä parantaa koko yhteistyöryhmän kilpailuasemaa ja toiminnallista tehokkuutta.

Pohjolan kehittäminen tehokkaana Suomi-yhtiön, Ilmarisen ja Pohjolan tuotteiden palvelukanavana on tärkeä menestystekijä yhteistyöryhmälle. Tavoitteena on, että Pohjola ja Ilmarinen tarjoavat yhteisesti asiakkailleen vahinko-, henki- ja työeläkevakuutusturvan kokonaisuuden.

Esisopimus henkivakuutusliiketoiminnasta

Pohjolan hallitus sekä Suomi-yhtiön hallitus ja hallintoneuvosto ovat 26.2.2004 hyväksyneet esisopimuksen, jonka mukaan noin 1 miljardin euron henkivakuutuskanta ja henkivakuutusliiketoiminta tietojärjestelmien luovutetaan 23 milj. euron kauppahinnasta perustettavalle Pohjolan kokonaan omistamalle tytäryhtiölle. Sairauskuluvakuutuskanta siirtyy Vahinko-Pohjolaan. Kannansiirtojen suunniteltu toteutumisaikakohta on 1.1.2005 ja niiden yhteydessä siirtyy vastuovelkaa vastaava määrä sijoituksia, jotka ovat pääosin käteisvaroja. Uuden yhtiön nimeksi tulee Henkivakuutusosakeyhtiö Pohjola (Henki-Pohjola).

Henki-Pohjolaan siirtyvä vakuutuskanta vuoden 2003 tiedoin on seuraava:

	Vakuutusmaksutulo milj. e	Vastuuvelka milj. e	Vakuutus sopimuksia kpl
Yksilöllinen eläkevakuutus	75	275	37 906
Säästöhenkivakuutus	87	662	40 379
Ryhmäeläkevakuutus	36	48	1 474
Säästövakuutukset yhteensä	198	985	79 759
Riskihenkivakuutus	12	5	55 676
Siirtyvä kanta yhteensä	210	990	135 435

Suomi-yhtiö jatkaa toimintaansa keskinäisenä henkivakuutusyhtiönä. Yhtiö lopettaa uusien vakuutusten myynnin 1.1.2005 mennessä ja keskittyy jatkossa noin 300.000 omistaja-asiakkaansa 4,8 miljardin euron henkivakuutuskannan hoitoon. Suomi-yhtiöön jäävät mm. Suomi-erityisetuihin oikeutetut vakuutukset (2.12.1999 päätetyt erityisedut) sekä pääosa ryhmäeläkevakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista. Pohjolaan siirtyvien vakuutusten asiakasedut pysyvät ennallaan.

Ehdotettu toimintamalli antaa nykynäkymin Suomi-yhtiölle mahdollisuuden aloittaa uusien erityisetujen myöntämisen muutaman vuoden kuluttua. Lainsäädännön ja aiempien päätösten perusteella näihin on etuoikeus ns. vanhoilla asiakkailla. On mahdollista, että nämä edut jaetaan Pohjolan osakkeina.

Henkivakuutuslaitos siirtyy esisopimuksen mukaan Henki-Pohjolaan, joka tarjoaa vakuutusten hoitopalvelut myös Suomi-yhtiölle. Suomi-yhtiöstä siirtyy noin 230 henkilöä Pohjolaan vanhoina työntekijöinä. Suomi-yhtiön palvelukseen jää noin 20 henkilöä.

Henki-Pohjolan taloudelliset tavoitteet

Henki-Pohjolaan siirtyvän liiketoiminnan vakuutusmaksutulo oli noin 210 milj. euroa vuonna 2003. Pohjola siirtää perustamisvaiheessa uuteen yhtiöön pääomaa noin 180 milj. euroa, minkä arvioidaan vastaavan 16 %:n vakavaraisuustasoa. Tämä on noin nelinkertainen lain minimivaatimukseen verrattuna. Yhtiön tavoitteena on saavuttaa yli 9 %:n oman pääoman tuottotaso muutaman vuoden käynnistämisen jälkeen.

Pohjolasta Suomen neljänneksi suurin varainhoitotalo

Henkivakuutusten sisällyttäminen Pohjolan varainhoitoliiketoimintaan nostaa yhtiön neljänneksi suurimmaksi myyntiä harjoittavaksi varainhoitajaksi asiakkaiden vakuutussäästöjen ja sijoitusrahastopääomien määrällä mitattuna. Se merkitsee myös Pohjolan varainhoitopalvelujen tuotevalikoiman täydentymistä kaikki palvelut kattaviksi.

Suomi-yhtiön ja Ilmarisen omistus Pohjolassa

Suomi-yhtiö ja Ilmarinen ovat solmineet osakassopimuksen, joka oikeuttaa Suomi-yhtiön ostamaan Ilmariselta osan sen omistamista Pohjolan osakkeista. Kaupan toteututtua Suomi-yhtiön omistus Pohjolan osakkeista ja äänivallasta on 49,9 % (33,3 %) ja Ilmarisen 9,3 % (25,9 %).

Ilmarinen on aikaisemmin ilmoittanut aikovansa vähentää Pohjola-omistustaan. Tämän nyt tapahtuessa Ilmarinen turvaa allekirjoitetulla osakassopimuksella Pohjolan pysymisen omien palvelujensa pääasiallisena palvelukanavana.

Suomi-yhtiölle ja Ilmariselle on osakkeenomistajina tärkeä huolehtia Pohjolan myönteisestä omistaja-arvon kehittämisestä.

Koska Suomi-yhtiö ei enää merkitse uutta vakuutusliikettä, se tulee pitkällä aikavälillä vähentämään omistustaan Pohjolasta. Tämä on tärkeää myös siksi, että Pohjolan kiinnostavuus sijoituskohteena ja pörssi-yhtiönä ei vaarantuisi.

Pohjolan takuusuudet Ilmarisessa ja Suomi-yhtiössä

Osana edellä mainittuja järjestelyjä Pohjola on sitoutunut myymään omistamansa Suomi-yhtiön takuusuudet Ilmariselle ja omistamansa Ilmarisen takuusuudet Suomi-yhtiölle. Järjestely purkaa Pohjolan risitiinonimistukset. Takuusuuksien käypä arvo on noin 16 milj. euroa.

Samassa yhteydessä Ilmarisen vakuutuksenottajien ja vakuutettujen asemaa yhtiön omistajana vahvistetaan. Ilmarisen yhtiökokouksessa vuonna 2005 on tarkoitus ehdottaa yhtiöjärjestystä muutettavaksi niin, että Ilmarisesta tulee entistä selvemmin asiakkaidensa omistama keskinäinen työeläkeyhtiö.

Pörssitiedote 27.2.2004

Arvopaperimarkkinalain 2 luvun 10 §:n mukainen ilmoitus

Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen (Ilmarinen) ja Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi (Suomi-yhtiö) ovat ilmoittaneet Pohjola-Yhtymä Oyj:lle (Pohjola) allekirjoittaneensa tänään osakas-sopimuksen, joka toteutuessaan johtaa omistussuuden muuttumiseen.

Ilmarinen omistaa yhteensä 13 129 910 kappaletta Pohjolan osakkeita, joka vastaa noin 25,86 % Pohjolan koko osakekannan tuottamasta äänimäärästä. Suomi-yhtiö omistaa yhteensä 16 925 000 kappaletta Pohjolan osakkeita, joka vastaa noin 33,33 % Pohjolan koko osakekannan tuottamasta äänimäärästä. Yhteensä Ilmarinen ja Suomi-yhtiö omistavat noin 59,19 % Pohjolan koko osakekannan tuottamasta äänimäärästä.

Osakassopimuksen - jonka olennaisesta sisällöstä olemme saaneet liitteen mukaisen tiedon - mukaan Ilmarinen myy Suomi-yhtiölle yhteensä 8 414 000 osto-optiota, jotka oikeuttavat Suomi-yhtiön ostamaan Ilmariselta 8 414 000 Pohjolan osaketta ja Suomi-yhtiö myy Ilmariselle 8 414 000 myyntioptiota, jotka oikeuttavat Ilmarisen myymään Suomi-yhtiölle 8 414 000 Pohjolan osaketta. Optiot ovat käytettävissä 3.1.2005, mikäli osakassopimuksen voimassaolon ehdot ovat täyttyneet.

Laskettuna Ilmarisen ja Suomi-yhtiön nykyisillä omistussuosuksilla, sopimuksessa sovittujen optioiden käyttäminen voi johtaa siihen, että Ilmarisen omistussuus tulee laskemaan alle yhden kymmenesosan (1/10) Pohjolan osakepääomasta ja kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.

Osakassopimuksessa on sovittu mm. äänivallan käytöstä Pohjolassa. Mikäli Ilmarisen ja Suomi-yhtiön omistussuudet arvopaperimarkkinalain 2 luvun 9 pykälän 2 momentin nojalla lasketaan yhteen, ylittää osapuolten yhteinen omistussuus Pohjolassa puolet (1/2) Pohjolan osakepääomasta ja kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.

Ilmarisen ja Suomi-yhtiön solmiman osakassopimuksen voimassaolon ehtona on, että osa Suomi-yhtiön henkivakuutusmaksusta siirretään Pohjolan perustamalle uudelle henkivakuutusyhtiölle 3.1.2005 mennessä.

Mikäli osapuolten omistussuudet pysyvät muuttumattomina 3.1.2005 saakka ja jompikumpi osapuolista käyttää optionsa, Ilmarisen ja Suomi-yhtiön omistussuudet Pohjolan osakepääomasta ja äänimäärästä tulevat olemaan seuraavat:

Osakkeenomistaja	Osakelaji	Kappale määrä	Osuus osake-pää-omasta %	Osuus ääni-määrästä %
Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen (y-tunnus 01007638-1)	Pohjola Yhtymä	4 715 910	9,29	9,29
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi (y-tunnus 0201320-0)	Pohjola Yhtymä	25 339 000	49,9	49,9
Yhteensä		30 054 910	59,19	59,19

Pohjolan osakepääoma koostuu 50 772 851 osakkeesta ja ääniä osakkeilla on yhteensä 50 772 851 kappaletta.

Liite

Ilmoitus osakassopimuksesta

Pohjola-Yhtymä Oyj:n (jäljempänä Pohjola) osakkeenomistajat Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi (jäljempänä Suomi-yhtiö) ja Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen (jäljempänä Ilmarinen) (Suomi-yhtiö ja Ilmarinen jäljempänä yhdessä Osapuolet) ilmoittavat Pohjolalle allekirjoittaneensa Pohjolaa koskevan osakassopimuksen. Osakassopimuksen pääasiallinen sisältö on seuraava:

1. Sopimuksen tausta ja tarkoitus

Osapuolet, jotka ovat huomattavia omistajia Pohjolassa sopivat kehittävänsä Pohjolan liiketoimintaa osakkeenomistaja-arvon turvaavalla ja sitä lisäävällä tavalla.

Osapuolten tavoitteena on Pohjolan palveluvalikoimaa täydentämällä parantaa merkittävästi Osapuolten ja Pohjolan muodostaman kokonaisuuden kilpailukykyä Suomen vakuutusmarkkinoilla.

2. Osapuolten tavoitteet

Ilmarisen tavoitteena on, että Pohjola ja sen konserniin kuuluvat yhteisöt toimivat jatkossakin Ilmarisen pääasiallisena palvelukanavana.

Suomi-yhtiön tarkoituksena ja tavoitteena on Pohjolan merkittävimpänä omistajana parantaa Pohjolan kilpailukykyä vakuutusmarkkinoilla, lisätä Pohjolan osakkeiden tuottopotentiaalia ja turvata Suomi-yhtiön jäävän vakuutuskannan hoitaminen pitkäaikaisesti.

3. Pohjolan osakkeiden omistusmuutokset

Osakassopimuksessa sovitusta Osapuolten omistusosuuksien muutoksista Pohjolassa on annettu selvitys Osapuolten Pohjolalle tekemässä arvopaperimarkkinalain 2 luvun 9 §:n mukaisessa ilmoituksessa.

4. Myötävaikuttaminen Pohjolassa

Osapuolten yhteisenä tavoitteena on Pohjolan hallituksen riippumattomuuden turvaaminen Helsingin Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitys-yhtiö Oy:n kulloinkin voimassa olevien corporate governance -sääntöjen ja -ohjeiden mukaisesti. Tähän liittyen Suomi-yhtiö sitoutuu kannattamaan Ilmarisen nimeämän edustajan valitsemista Pohjolan hallitukseen.

Sopimuksessa määritellään lisäksi, että seuraavassa lueteltavista asioista päättäminen Pohjolassa vaatii molempien Osapuolten hyväksymisen:

- (a) Pohjolan yhtiöjärjestyksen muuttaminen tai Pohjolan toiminnan laajentaminen yhtiöjärjestyksessä määritellyn toimialan ulkopuolelle;
- (b) Pohjolan osakepääoman korottaminen tai alentaminen, omien osakkeiden lunastaminen tai hankkiminen ja optio-oikeuksien, vaihtovelkakirja- ja optiolainan liikkeeseenlasku ja näihin liittyvien ehtojen muuttaminen sekä hallituksen valtuuttaminen päättämään edellä tässä kohdassa sanotuista toimituksista;
- (c) Pohjolan purkaminen, sulautuminen tai jakautuminen tai hakeutuminen yrityksen saneerauksesta annetun lain tarkoittamaan menettelyyn; ja
- (d) Pohjolan liiketoiminnan muuttaminen siten, että Pohjolan säilyttäminen Ilmarisen ja Suomi-yhtiön tuotteiden palvelukanavana vaarantuisi.

Muita Osapuolten yhteiseen äänivallan käyttöön liittyviä ehtoja sopimuksessa ei ole.

5. Pohjola-omistuksen vähentäminen

Suomi-yhtiö tulee pitkällä aikavälillä vähentämään omistustaan Pohjolassa. Vähentäminen toteutetaan Suomi-yhtiön päätösten mukaisesti ottaen huomioon mm. Suomi-yhtiön liiketoiminnan asettamat pääoma-vaatimukset. Osapuolet ovat sopineet, että vähentäminen toteutetaan hallitusti, minkä vuoksi Suomi-yhtiö ei tule vähentämään omistusosuuttaan yli viittä (5) prosenttia vuodessa. Osapuolten yhteinen omistusosuus Pohjolassa tulee pitkällä aikavälillä laskemaan vähintään samassa suhteessa, kuin Suomi-yhtiö vähentää omaa omistustaan. Suomi-yhtiö ei tule tietoisesti myymään osakkeitaan Ilmarisen kanssa kilpaileville tahoille.

6. Sopimuksen voimassaolo

Osakassopimus on voimassa toistaiseksi. Osakassopimuksen voimassaolon ehtona kuitenkin on, että osa Suomi-yhtiön henkivakuutuskannasta siirretään Pohjolan perustamalle uudelle henkivakuutusyhtiölle 3.1.2005 mennessä. Mikäli Suomi-yhtiön ja Pohjolan välillä tehtävät vakuutuskantojen luovutukset eivät toteudu 3.1.2005 mennessä, osakassopimus raukeaa. Vakuutuskantojen luovutusten toteutuminen edellyttää mm. lain vaatimia viranomaislupia ja hallintoelinten, mm. Suomi-yhtiön edustajiston, päätöksiä.

Osapuolet tulevat tekemään osakassopimuksesta johtuvat ilmoitukset ja hakemaan tarvittavat viranomaisluvut.

Lehdistötiedote 8.3.2004

Pohjola hankkii Baltian Seesam-yhtiöiden vähemmistöosuudet

Pohjola-Yhtymä Oyj (Pohjola) ja American International Group, Inc. (AIG) ovat allekirjoittaneet kauppakirjat, joilla Pohjola hankkii Virossa, Latviassa ja Liettuassa vahinkovakuutusta harjoittavat Seesam-yhtiöt kokonaan omistukseensa. Pohjolan omistus tytäryhtiöissä oli tätä ennen

50,1-50,5%. Kauppa edellyttää kunkin yhtiön osalta lain vaatimia viranomaislupia.

Lisäksi Pohjola ja AIG ovat sopineet keskinäisen yhteistyön jatkumisesta Baltiassa.

Osakkeenomistajalle tärkeät tiedot ovat luettavissa seuraavilta sivuilta:

Hallintoelimet ja corporate governance	69, 72, 73
Hallituksen valtuutukset	11
Johdon palkkiot ja muut etuudet	41, 70
Merkittävimmät osakeomistukset	20
Omat osakkeet	11
Osakekohtaiset tunnusluvut	21
Osakkeenomistajat, johdon omistus ja optiot	24, 59
Riskienhallinnan periaatteet	64
Tunnuslukujen laskentakaavat	35
Voitonjakoehdotus	12
Yhteiskuntavastuu	71

Lisää tietoa konsernista Internet-sivuillamme
www.pohjola.fi/konserni

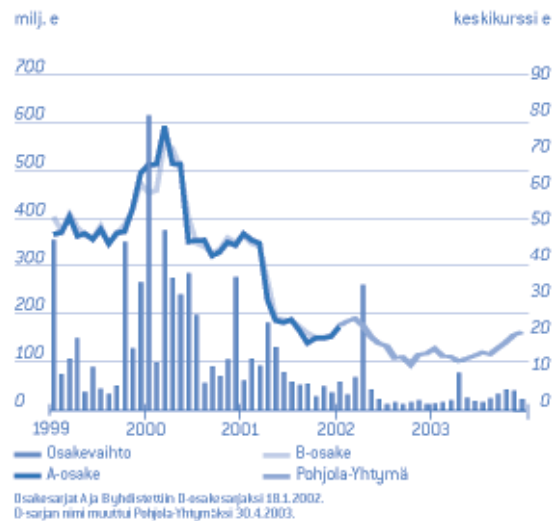
Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä ja osakkeen verotusarvo

Pohjolan osinkoon sovelletaan yhtiöveron hyvitysjärjestelmää. Pohjola maksaa yhtiöveroa vähintään 29/71 jakamansa osingon määrästä. Suomessa verovelvolliselle osingonsaajalle hyvitetään yhtiön maksamasta

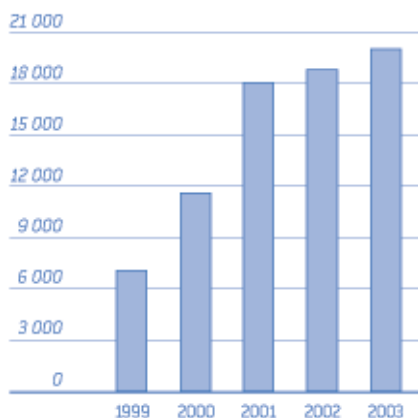
verosta hänen omassa verotuksessaan määrä, joka vastaa 29/71 osingon määrästä. Hallituksen ehdottamaa osinkoa 1 euro/osake vastaava hyvitys on 0,41 euroa/osake. Osingonsaajan veronalainen tulo on yhteensä 1,41 euroa/osake, joka on Suomen vuoden 2004 verotuksessa 29 %:n mukaan verotettavaa pääomatuloa. Yhtiöveron hyvitys otetaan huomioon ennakonpidätyksen tavoin

Pohjolan osakkeen verotusarvo vuodelta 2003 on 14,56 euroa.

Osakevaihto ja keskimurssi

Osakkeenomistajien lukumäärä

Osakkeiden kurssikehitys

Yhtiökokous

Pohjola-Yhtymä Oyj:n varsinainen yhtiökokous pidetään torstaina 22.4.2004 klo 14.00 yhtiön pääkonttorissa Helsingissä osoitteessa Lapinmäentie 1.

Ilmoittautuminen

Osakkeenomistajan, joka haluaa osallistua yhtiökokoukseen, on ilmoitettava osallistumisestaan yhtiölle viimeistään perjantaina 16.4.2004 klo 16.00. Ilmoittautua voi

- täyttämällä ilmoittautumislomake internetissä osoitteessa www.pohjola.fi/yhtiokokous
- puhelimitse 010 559 6771, Erja Ventomaa tai 010 559 2949, Marja Kainulainen
- kirjeitse Pohjola-Yhtymä Oyj, Erja Ventomaa, 00013 POHJOLA
- telefaksilla 010 559 2443

Kirjeitse ilmoittauduttaessa kirjeen tulee olla perillä ennen ilmoittautumisajan päättymistä. Mahdolliset valtakirjat pyydetään toimittamaan yhtiölle ennen ilmoittautumisajan päättymistä.

Osallistumisoikeus

Oikeus osallistua yhtiökokoukseen on osakkeenomistajalla, joka viimeistään torstaina 8.4.2004 on merkitty osakkeenomistajaksi Suomen Arvopaperikeskus Oy:n pitämään yhtiön osakasluetteloon.

Osakkeenomistajan, jonka osakkeet on hallintarekisteröity ja joka haluaa osallistua yhtiökokoukseen ja käyttää siellä äänioikeuttaan,

tulee tilapäisesti rekisteröityä osakasluetteloon viimeistään torstaina 8.4.2004. Tilapäistä rekisteröitymistä varten osakkeenomistajan tulee hyvissä ajoin ottaa yhteyttä omaisuudenhoitajaansa.

Osingonmaksu

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että 31.12.2003 päättyneeltä tilikaudelta maksetaan osinkoa 1,00 euroa osaketta kohden. Osinko maksetaan osakkaalle, joka osingonmaksun täsmäytyspäivänä 27.4.2004 on merkitty osakkeenomistajaksi Suomen Arvopaperikeskus Oy:n pitämään yhtiön osakasluetteloon. Osinko ehdotetaan maksettavaksi 4.5.2004.

Osoitteenmuutokset

Osakkeenomistajia pyydetään ilmoittamaan henkilö- ja osoitetietojensa muutokset arvo-osuustilinsä tilinhoitajayhteisöön.

Yhteystietoja

Sijoittajasuhteet

Ilkka Salonen, talousjohtaja

Puh. 010 559 3900, faksi 010 559 4002

Sähköposti: ilkka.salonen@pohjola.fi

Osakerekisteri

Lapinmäentie 1, 00013 POHJOLA

Puh. 010 559 6771, faksi 010 559 2443

Sähköposti: erja.ventomaa@pohjola.fi

YHTEYSTIEDOT

Pohjolan pääkonttori

Käyntiosoite Lapinmäentie 1, 00350 Helsinki
Postiosoite 00013 POHJOLA
Puh. 010 559 11
Faksi 010 559 3066
Sähköposti etunimi.sukunimi@pohjola.fi
Internet www.pohjola.fi

Vakuutus-, varainhoito- ja korvauspalvelut

Pohjolan palvelunumero 0303 0303
Yritykset ja yhteisöt 010 55 88 55
Betjäning på svenska 010 55 88 22
Service in English 010 55 88 130

A-Vakuutuksen asiakaspalvelu 010 50 45 377

Hätäpalvelu

Auto- ja kotivahingot, 24 t/vrk 010 55 88 112
Yrittäjät, yritykset ja yhteisöt 010 55 88 88
Matkahätäpalvelu, Euro Finland Claims Service 24 t/vrk
Ulkomailta +358 (0)10 55 88 111
A-Vakuutus 010 50 45 222

Sijoituspalvelut

Pohjola Rahastoyhtiö Oy
Palvelunumero 010 558 130

Henkivakuutukset ja vakuutussäästäminen

Suomi-yhtiöt 0800 0123

Lisää yhteystietoja www.pohjola.fi